

Сергій ВОЛЯНЮК

ОМЕЛЯН ПОЛЬОВИЙ – «ОСТАП»

ЛІТОПИС УПА
СЕРІЯ “ПОДІЇ І ЛЮДИ”

КНИГА 24

LITOPYS UPA
Series “Events and People”
Book 24

SERHII VOLIANIUK

OMELIAN POLIOVYI – «OSTAP»

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ
Серія “Події і люди”
Книга 24

СЕРГІЙ ВОЛЯНЮК

ОМЕЛЯН ПОЛЬОВИЙ – «ОСТАП»

УДК 94(477.84)
ББК 63.3(4УКР-4ТЕР)62-54
В72

Сергій ВОЛЯНЮК

ОМЕЛЯН ПОЛЬОВИЙ – «ОСТАП»

Дана розвідка присвячена життю та діяльності поручника УПА Омеляна Польового, який увійшов в історію українського національно-визвольного руху як один з визначних командирів повстанської армії на Тернопільщині. На основі широкої джерельної бази, документальних матеріалів та спогадів висвітлено його діяльність в Організації Українських Націоналістів, Дружинах Українських Націоналістів, Українській Народній Самообороні та Українській Повстанській Армії. Докладно про ці та інші аспекти, пов'язані з постаттю О. Польового, зокрема перебування у виправно-трудових таборах та життя у Незалежній Україні, йде мова у цій книзі.

Serhii VOLIANIUK

OMELIAN POLIOVYI – «OSTAP»

This study is devoted to life and activities of the UPA Lieutenant Omelian Poliovyi, an eminent commander of the Insurgent Army in Ternopil region. Based on the wide documentary sources and memoirs, his activities in the OUN, the DUN, the UNS, the UPA, and his life in the Soviet GULAG and in an independent Ukraine are here described.

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ РЕДАКТОР
Петро Й. ПОТІЧНИЙ

ISBN 978-966-2105-48-3 (Ukraine)
ISBN 978-1-897431-50-4 (Canada)

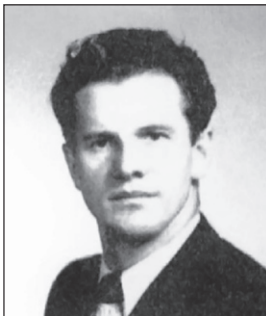
© Літопис УПА, 2013
© Litopys UPA, 2013

40-РІЧЧЯ "ЛІТОПISУ УПА"
(1973–2013)

ФУНДАТОРОМ
цієї книги є
Зінаїда ЛЕВИЦЬКА
в пам'ять свого чоловіка
сл. п. ОСИПА ЛЕВИЦЬКОГО – "ГОРДОГО"

Народився 1.04.1924 р. в с. Тисова, повіт Перемишль. До Юнацтва ОУН був залучений провідником "Зимним". У червні 1944 р. вступає до лав УПА, прийшовши на Букове Бердо разом зі сотнею "Осипа". Призначений стрільцем до чоти "Косаря" сотні "Крісового". З переходом фронту перебуває у Карпатському рейді, звідки повертається з куренем "Евгена" та долучається до чоти "Івася" сотні "Хоми". Після розбиття цієї сотні у Бірчашчині залишається в рідних околицях та вступає до СКВ, періодично допомагаючи бійцві СБ "Хріна" в Перемищині. Весною 1945 р. перейшов санітарний курс в с. Ямна Долішня і був призначений магістром "Нехристом" до другого району кущевим санітаром. У 1945 р. перейшов шеститижневий вишкіл в Корманицьких лісах. Зі створенням в Перемищині сотні "Ударники-7" (вд. 946 під командою Григорія Янківського- "Ластівки") д-р "Шувар" призначив його сотенним санітаром. Згодом, по розбиттю сотні "Ластівки", перейшов до сотні "Бурлаки".

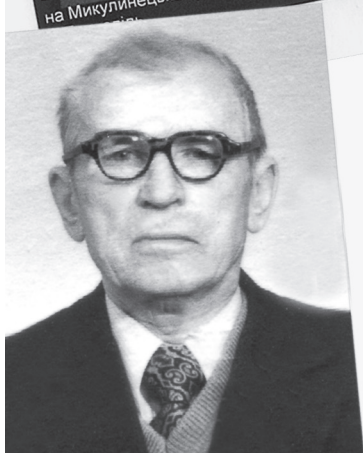
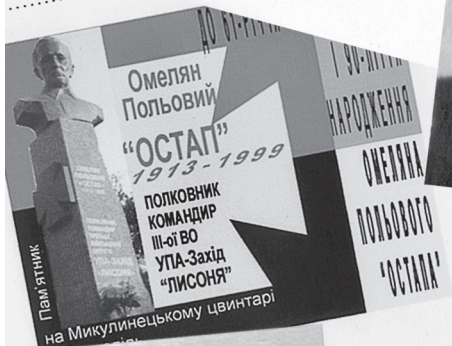
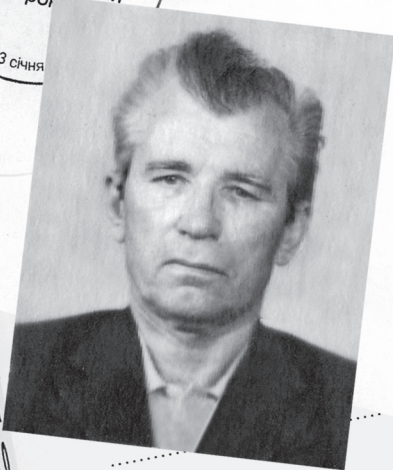
У червні 1947 р. разом з Богданом Гуком- "Скалою" і Тарасом Бурим- "Буркуном" рейдує на Захід та з боями пробивається через Чехословаччину до м. Пассау в американській окупаційній зоні Німеччини.

У 1950 р. емігрує до Америки, де поселяється в м. Карнегі поблизу Пітсбургу. Згодом переїздить до штату Нью-Йорк, де останньо проживав у м. Глен Спей. Був активний в Об'єднанні Колишніх Вояків УПА, займаючи різні керівні посади.

Загинув трагічно 15.04.2008 р. і похований на цвинтарі св. Андрія у м. Бавнд Брук, штат Нью Джерзі (США).

Омелян Польовий
100 років

Барельєф Командиру III-ї ВО УПА-Захід
Омеляну Польовому, в м.Тернополі на вулиці
названій його іменем.

ВСТУП

У національно-визвольній боротьбі Організації Українських Націоналістів (ОУН) та Української Повстанської Армії (УПА) по-стать Омеляна Польового-“Остапа” протягом значного проміжку часу пов’язувалась виключно із Тернопільщиною, а саме з командуванням воєнною округою УПА “Лисоня” (ВО З “Лисоня”). У великій мірі це пов’язано з браком відомостей про життєвий шлях цього керівника. Поява значної кількості документів з українських архівів та спогадів дає змогу поглянути на діяльність цієї непересічної особистості для Тернопільщини й України під новим кутом зору, віднайти чимало нових невідомих фактів з військової біографії, які доповнюють його власні спогади, напрацювання істориків-краєзнавців та спростовують міфи, що пов’язані з маловідомою діяльністю О. Польового.

Слід відзначити, що спогади Омеляна Польового протягом довгого часу так і не були ніким систематизовані і видані. Розмову з Польовим про основні віхи його життя записав Петро Кекіш-“Роман”, і згодом вона була видана у його ж книзі спогадів “По свіжих слідах минулого”¹. За кордоном ці відомості опублікував Степан Голяш у вигляді окремої статті². Працівники редакції Тернопільської обласної Книги Пам’яті видали лише деякі фрагменти із спогадів командира “Остапа”³. Найбільш докладні відомості про свою діяльність в ОУН і УПА Омелян Польовий подав журналісту Григорію Грещуку, який видав їх окремою статтею⁴. Важливу цінність мають спогади, які записувались для музею політичних в’язнів у м. Тернопіль Ігорем Олещуком та в рамках проекту “Суспільно-політичне та культурне

¹ Кекіш П. По свіжих слідах минулого. – Тернопіль: Збруч, 1993. – С. 35–36; 132–135.

² Голяш С. Омелян Польовий – “Остап”, командир Третьої воєнної округи “Лисоня” // Альманах “Гомону України”. – 1997. – С. 71–74.

³ Ой, спиніться ж, літа мої... Із спогадів командира військової округи “Лисоня” полковника Української Повстанської Армії “Остапа” // Свобода. – 1992. – 17 жовтня. – С. 5.

⁴ Грещук Г. Як “поставала” УПА на Тернопіллі. Спогади командира Третьої ВО “Лисоня” групи повстанських військ УПА-Захід поручника “Остапа” (Омеляна Польового) // Тернопіль вечірній. – 1992. – 14 жовтня. – С. 2; Його ж. Позиція. У свої 82 роки пенсії не заробив // Тернопіль вечірній. – 1994. – 21 травня.

життя в Україні в ХХ ст. в усних спогадах сучасників” – науковий керівник Віктор Сусак⁵.

Інформація про військово-організаційну працю Омеляна Польового подавалася в написаних у післявоєнні роки перших дослідженнях про Українську Повстанську Армію. Хоча їхніми авторами були безпосередні учасники подій створення Українських Збройних Сил, проте ці дослідження мають ряд неточностей, не мають достатньої джерельної бази, яку заміняють особисті спогади, та охоплюють період лише 1943–1944 рр. Це праці Василя Чижевського⁶ та Лева Шанковського⁷.

Перші відомості про військово-політичну діяльність к-ра “Остапа” були подані в 11 та 12 томах основної серії Літопису Української Повстанської Армії, які зібрав для видавництва Софрон Безубко⁸. Євген Штендера – упорядник та головний редактор цих томів, передав у Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (ЦДАВО) матеріали, що стосуються УПА, зокрема діяльності УПА на Тернопільщині, де вони зберігаються у фонді № 5245 під назвою “Євген Штендера: особовий архів (Місія УПА за кордоном)”. Серед цих матеріалів Є. Штендера передав у архів частину вирізок з газет, які в 1970–80 рр. писали про к-ра “Остапа” на еміграції та власну переписку, яку вів з Омеляном Польовим на початку 1990-х рр.⁹. Коротку біографічну довідку про діяльність О. Польового та відбування ним ув’язнення у таборах було надруковано 1971 р. в Україні у позацензурному журналі, самвидаві “Український

⁵ Спогад Польового Омеляна Гіляровича – “Данило Очерет”, “Остап”; ур. 3.01.1913 р. у с. Ярчівці, Зборівського р-ну (Спогад взяв Олещук Ігор в 1996 р. у м. Тернопіль). Копія / Власний архів автора; Сусак В. Полевий Омелян № 182 [Аудіо спогад]. Режим доступу: http://www.franko.lviv.ua/institutes/istoryky/usna_ist/katalog.htm.

⁶ Чижевський В. Організація військової праці ОУН / Архів ЦДВР.

⁷ Шанковський Л. Українська Повстанча Армія // Історія Українського війська. – Вінніпег, 1953. – С. 634–793; Його ж. УПА на Підгаєччині (Причини до історії В.О. ч. III “Лисоня”) // Підгаєцька земля: історико-мемуарний збірник. Дітройт: Головний комітет підгайчан, 1980. – С. 229–292.

⁸ Літопис УПА. – Т. 11: Тернопільщина: список упавших героїв української революції в боротьбі з московсько-більшовицьким окупантом за час від 13 березня 1944 р. до 31 грудня 1948 р. / упор. Є. Штендера. – Торонто, 1985. – С. IX–X, 193–194; Літопис УПА. – Т. 12: Третя подільська воєнна округа УПА (“Лисоня”) / упор. Є. Штендера. – Торонто, 1989. – С. 300–301.

⁹ ЦДАВО. – Ф. 5245. – Оп. 1. – Спр. 1734; Там само. Спр. 394.

вісник” в рубриці “Українські політв’язні в тюрмах і таборах” – “Список політв’язнів-українців”. Редактором цього журналу був Вячеслав Чорновіл¹⁰. Одну з перших узагальнюючих біографічних довідок про к-ра “Остапа”, що подавала діяльність в ОУН, Українській Народній Самообороні (УНС) та УПА було подано в довіднику Петра Содоля “Українська Повстанча Армія”¹¹. Більш розширену біографію, написану на основі архівно-кримінальної справи О. Польового, що зберігається в Галузевому державному архіві Служби Безпеки України¹² (ГДА СБУ) подали упорядники 9 тому нової серії Літопису УПА Олександр Іщук та Сергій Кокін¹³. Також узагальнююча біографія Омеляна Польового була подана у третьому, доповненому виданні “Нарис історії ОУН” Петра Мірчука¹⁴. На Тернопільщині протягом останніх років історики та краєзнавці переписували скупі відомості про к-ра “Остапа”, не заглиблюючись в окремі аспекти життя та не порушуючи проблем біографістики. Проте дослідження, присвячені О. Польовому, були, і серед них слід відзначити дописи та розвідки Володимира Пучака, Ростислава Крамара, Богдана Андрушківа, Нестора Чорнія¹⁵ та ін.

¹⁰ Український вісник. Випуск IV. – січень 1971 р. // Чорновіл Вячеслав. Твори: у 10-ти томах – Т. 3 / упор. Валентина Чорновіл. – Київ: “Смолоскип”, 2006. – С. 586.

¹¹ Содоль П. Українська Повстанча Армія, 1943–49. Довідник. – Нью-Йорк: Пролог, 1994. – С. 112–113.

¹² ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 67451.

¹³ Іщук О., Кокін С. Вступ // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 9: Боротьба проти повстанського руху і націоналістичного підпілля: протоколи допитів заарештованих радянськими органами державної безпеки керівників ОУН і УПА. 1944–1945 / упор. О. Іщук, С. Кокін. – Київ-Торонто, 2007. – С. 42–44.

¹⁴ Мірчук П. Нарис історії ОУН. 1929–1939 роки. Видання третє, доповнене / Відповід. ред. В. Мороз. – Київ; Українська видавнича спілка, 2007. – С. 790.

¹⁵ Пучак В. Омелян Польовий (“Остап”) – командир Третьої Подільської воєнної округи “Лисоня” (УПА-Захід) // Мандрівець. – 2007. – № 5. – С. 85–88; Крамар Р. Забутий Герой // Експрес. – 6 червня 1999 р. – С. 11а; Його ж. Жива легенда поряд // Тернопільська газета. – 1997. – № 2 (54). – 10 січня. – С. 3; Андрушків Б. Короткі біографічні відомості про командира Третьої Військової Округи “Лисоня”, курінного (полковника) Української Повстанської Армії Омеляна Польового (псевда “Очерет”, “Остап”) // Тернистими стежками. – Тернопіль: Джура, 2002. – С. 5–16; Чорній Н. Омелян Польовий назавжди лишився вірний українській ідеї // Свобода. – 2009. – 6 лютого. – С. 4; та ін.

В 9 томі нової серії Літопису УПА також вміщено витяги з протоколів допиту Омеляна Польового, які значно доповнюють подані вище матеріали, проте вони стосуються періоду діяльності на посту к-ра ВО З “Лисоня” та праці в Крайовому військовому штабі (КВШ) УПА-Захід і відображають певну односторонність у відборі історичних фактів, викривально-обвинувальну – щодо ОУН та УПА – спрямованість у викладі цих фактів і подій та іноді мають навмисні перекручування. Проте, навіть якщо зважити на обставини, при яких подавалась ця інформація, слід ствердити, що ці протоколи є цінним історичним джерелом для вивчення повстанського руху¹⁶.

Значний масив документів і матеріалів, пов’язаних з діяльністю к-ра “Остапа” у воєнній окрузі УПА “Лисоня”, зібрано та опубліковано у 20 томі нової серії Літопису УПА¹⁷. З особистих документів командира протягом 1990-х рр. у пресі було опубліковано ряд нових фотографій, переважно того ж періоду, матеріали справи про арешт польською поліцією у 1929 р.¹⁸ і довідка про звільнення з ув’язнення у 1970-х рр.¹⁹. Важливу цінність для дослідників має власноручна автобіографія О. Польового, що зберігається у Тернопільському обласному краєзнавчому музеї²⁰. Також варто відзначити спогади осіб, які у власних мемуарах подають відомості про діяльність Омеляна Польового у різні періоди життя. А це праці Мирослава Кальби, Василя Чижевського, Луки Павлишина²¹ та ін.

¹⁶ Документи з архівної кримінальної справи Польового О. // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 9... – С. 625–648.

¹⁷ Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20: Воєнна округа УПА “Лисоня”. 1943–1952. Документи і матеріали / упор. С. Волянчук. – Київ-Торонто, 2012. – 848 с.

¹⁸ Юрик Ю. Діяльність Організації українських націоналістів у Тернопільському воеводстві в 1929–1939 рр.: Дипломна робота. – Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 1999. – 132 с.; Штокало В., Юрик Ю. Як гартувались герої (До 85-річчя Омеляна Польового-“Остапа”). Рукопис 1998 р. / Копія / Власний архів автора.

¹⁹ Крамар Р. Жива легенда поряд... – С. 3.

²⁰ Автобіографія Польового Омеляна Гіляровича. Фонди Тернопільського обласного краєзнавчого музею (ТОКМ).

²¹ Кальба М. Похорон полковника УПА Омеляна Польового // Свобода (США). – 1999. – № 28. – 9 липня. – С. 11; Його ж. ДУН в розбудові УПА. – Детройт-Тернопіль, 2005. – 124 с.; Чижевський В. Спогади із праці в ОУН в рр. 1939–1945 / Архів ЦДВР; Павлишин Л. “На грані двох світів...”. Спогади військовика-бандерівця. – Львів: Сполом, 2010. – 412 с.; Щеглюк В. “Як роса на сонці”. Політичний роман-хроніка, написаний на основі спогадів колишнього діяча ОУН-УПА Л. С. Павлишина. – Львів, 1992. – 160 с.

Хронологічні рамки даної розвідки охоплюють весь період життя Омеляна Польового, проте основна увага акцентується від часу його активної діяльності як прихильника і члена ОУН до арешту органами радянської держбезпеки (1929–1946 рр.).

У підготовці цієї праці використано фонди Центрального державного архіву вищих органів влади і управління України, Галузевого державного архіву Служби Безпеки України, архіву Управління Служби Безпеки України у Львівській області (УСБУ у Львівській області), архіву Управління Служби Безпеки України в Тернопільській області (УСБУ в Тернопільській області), Державного архіву Тернопільської області (ДАТО) та архіву Центру дослідження визвольного руху (ЦДВР). За надані матеріали висловлюємо щирю подяку працівникам вище перелічених установ, а також працівникам Тернопільського обласного краєзнавчого музею, історико-меморіального музею політв'язнів у м. Тернопіль, музею Визвольних змагань ОУН-УПА у с. Слов'ятин Бережанського р-ну, членам Тернопільського обласного молодіжного науково-пошукового товариства “Обереги”, Тернопільській обласній громадській організації “Молодіжний Націоналістичний Конгрес”, Зборівській станиці організації “Пласт”, краєзнавцям та історикам Юрію Юрику, Михайлові Бігусу, Василю Гишці, Володимирі Пукачу, Євгенові Філю, Ігорю Олещуку, Володимирі Бірчаку, Андрію Руккасу, Андрію Усачу, родичам Омеляна Гіляровича – троюрідній сестрі Володимирі Редькві та дочці Зоряні Молінській, а також багатьом іншим, які сприяли виходу цієї розвідки у світ.

Особливе подячне слово за надані консультації, документи та матеріали, які використані при написанні книги, висловлюється досліднику Володимирі Морозу.

Також висловлюється щира подяка працівникам видавництва “Літопис УПА”.

СІМ'Я ОМЕЛЯНА ПОЛЬОВОГО ТА ПЕРІОД НАВЧАННЯ У ГІМНАЗІЇ

*“Вінець слави приготований тільки для того,
хто мужньо бореться аж до кінця.
Отже, почнімо нашу святу боротьбу.
Господь Бог буде поруч із нами й
нагородить нас вічною перемогою”.*

Святий отець Піо

Омелян Польовий народився 3 січня 1913 р., походить із селянської середньо заможної свідомої української сім'ї. Його батько, Гілярій (за іншими даними – Іларіон) Гаврилович, одружившись з Юлією Михайлівною Казимирською (дівоче прізвище Зятковська) з с. Підгайчики, проживав у с. Ярчівці Зборівського повіту (Зборівський р-н), виховував двох синів – Євгена та Омеляна і дочку Юлії – Іванну. Щоб прогодувати сім'ю, він у 1913 р. виїхав на заробітки у США, де й помер, за іншими даними – загинув у метро в 1918 р.²²

Після закінчення у 1924 р. початкової народної школи в с. Ярчівці, директором якої була Марія Банах, О. Польовий наступного року вступив до Тернопільської української гімназії ім. Франца-Йосифа I (сучасна Тернопільська українська гімназія ім. І. Франка)²³. В гімназії з 1928 р. діяла міцна молодіжна націоналістична група, члени якої перебували в організаціях “Пласт” і “Просвіта”, а після закінчення очолили керівні посади в ОУН. Серед молоді, яка навчалася і згодом досягла відповідальних постів, були Ярослав Стецько, Василь Турковський, Фелікс Кордуба та ін., і зокрема – Омелян Польовий. Націоналістів у гімназії протягом 1928–1929 рр. очолював Роман Паладійчук, якому вдалося розбудувати 14 звен по 3-4 хлопці у кожному без врахування провідника та здобути значну кількість прихильників серед гімназистів²⁴.

²² Ішук О., Кокін С. Вступ // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 9... – С. 42; ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 67451. – Арк. 6, 14 (анкета та протокол допиту Омеляна Польового); Інформація про Омеляна Польового // Домашній архів Василя Гишки.

²³ Спогад Польового Омеляна Гіляровича... – С. 1–2; Спогад Редьки Володимири Василівної; ур. 1928 р. у с. Ярчівці. Спогад записав Волянчук Сергій 30.03.2013 р. у с. Ярчівці Зборівського р-ну. – Домашній архів С. Волянюка.

²⁴ Юрик Ю. Діяльність Організації українських націоналістів у Тернопільському воєводстві... – С. 55–58; Ой, спиніться ж, літа мої... – С. 5.

Справжнім випробуванням для О. Польового став 1929 р. – рік створення ОУН. Спротив польській окупації набував усе радикальніших форм та методів і, як наслідок, розпочалося протистояння між офіційною владою та національно свідомою молоддю, яке постійно наростало. 28 серпня 1929 р. на Успіння Пресвятої Богородиці на відновленій козацькій могилі, що знаходиться на полях с. Присівці біля автомагістралі Зборів–Золочів, зібралися мешканці із довколишніх сіл та міст, щоб віддати шану козакам – борцям за волю і державність України, оскільки в цей день відзначали 280-ту річницю Зборівської битви (15–16 серпня 1649 р.) та Зборівського миру (18 серпня 1649 р.). Після закінчення панахиди, за повідомленням повітового старости у Зборові Кроковського, до присутніх виголосили промови Михайло Західний та Микола Кузьмин (представники Української партії праці), яких висували послами до сейму. Через політичні промови польська поліція спробувала розігнати мітинг. Такі дії викликали невдоволення серед присутніх. Натовп почав співати українські пісні: “Не пора, не пора”, “Ще не вмерла Україна” та скандувати гасла: “Ганьба ляхам!”, “Ганьба поліції!” та ін. В поліцію полетіло каміння, пролунало кілька пострілів з револьвера²⁵. Наступного дня, через цю антипольську демонстрацію, було заарештовано 9 юнаків, серед яких наймолодшим був Омелян Польовий. Він взяв активну участь у цих подіях, виголошуючи на могилі відозви до населення, заспівуючи українські революційні пісні та чинячи опір поліції. Під час персонального обшуку при ньому було знайдено записки про диверсії на залізницях та листівки із закликом до українців про підняття повстання²⁶. Учасник цієї демонстрації, член “Пласту” Мирон Сагатий про події під Зборовом згадував: *“Наш курінь взяв також участь у посвяченні Козацької могили в серпні 1929 року під Зборовом. Пластуни з Тернополя взяли були участь у двотижневому таборуванні під Зборовом. Справді це була висипана могила на полю бою біля Зборова. Була це величава маніфестація, в якій взяли участь десятки священиків, владика Бучко або Будка, наші послы до сейму, молодіжні організації “Соколів” і “Лугу” в одностроях і багатотисячні маси народу.*

²⁵ ДАТО. – Ф. 231. – Оп. 1. – Спр. 1226. – Арк. 14 (Інформація Зборівського повітового староства і поліції про український національний виступ в Зборові, Тернопільського воєводства).

²⁶ Там само. – Арк. 10, 15 (Інформація Зборівського повітового староства і поліції про український національний виступ в Зборові, Тернопільського воєводства).

Під час цієї маніфестації відправлено архиєрейську Службу Бо-жу, Панахиду за поляглих козацьких борців і душу гетьмана Бог-дана Хмельницького. Коли промовляв один із наших послів, на велике здивування польське військо, поліція і шчельци з крісами і багнетами заштурмували учасників маніфестації. Вони стріляли на пострах у гору, паніка охопила народ, і весь народ подався у сторону могили. Хоругви, хрести та ікони зрівняно з землею. Це нагадувало погром гунів, москалів і монголів...»²⁷. Україномовна преса того часу про цю подію писала: «Дня 28 серпня ц. р. відбулося посвячення пам'ятної з боїв Хмельницького в 1649 р. могили під Зборовом. Попереднього дня незнані злочинці перерізали повставлений на могилі дубовий хрест. Комітет Охорони Воєнних Могил хотів поставити новий хрест. Однак це заборонено. По скінченні посвячення і відспіванні «Вічная пам'ять», хотів пос[ол] Висоцький промовити до учасників свята в імені Української Парл[аментської] Репрезентації. Але до промови не допущено і рівночасно почато розганяти зібрану громаду, яка в числі около 10.000 людей стояла на до околичних полях. Це тривало 4 години, а наслідки цього такі, що зі свята вийшло 25 тяжко і 100 легко ранених. Всі рани товчені або колені. Арештовано [9] людей, яких відставлено до окружного суду в Золочеві. Владу репрезентував на святі молодий комісар-практикант Вернер, який командував «стріляти», але стрілів не було. На святі було біля сотні поліціантів. Представники Української Парл[аментської] Репрезентації виїхали до Варшави, щоби запротестувати проти подій, що сталися на могилі»²⁸.

29 серпня у канцелярії постерунку повітової поліції у Зборові О. Польового допитали. Він зізнався, що деякі записки знайшов на дорозі у с. Ярчівці, інші – у Тернопільській гімназії, а матеріал про залізничні устаткування та відозву до населення під назвою «Україно» написав сам. Окружним судом в Золочеві проти арештованих учасників було порушено кримінальну справу. Омеляна, як неповнолітнього, через два дні було звільнено, проте він перебував під наглядом місцевої поліції²⁹.

²⁷ Сагатий М. Історія Пласту в Золочеві (1921–1930 рр.) // Золочівщина. Її минуле і сучасне. – Нью-Йорк – Торонто – Канберра, 1982. – С. 500.

²⁸ Посвячення могил під Зборовом // Діло. – 1929. – № 195. – 3 вересня. – С. 2.

²⁹ ДАТО. – Ф. 231. – Оп. 1. – Спр. 1226. – Арк. 7, 16 (Інформація Зборівського повітового староства і поліції про український національний виступ в Зборові, Тернопільського воеводства).

Хрест, зрізаний польськими “стшельцами” напередодні національно-релігійного здвигу на козацькій могилі біля с. Присівці Зборівського р-ну

Національно-релігійний здвиг 29 серпня 1929 р.
на козацькій могилі біля с. Присівці Зборівського р-ну

За спогадами Омеляна Польового, у 1930 р. він вступив в Українську Військову Організацію (УВО). Цього ж року за розповсюдження пропагандистських листівок ОУН його разом з друзями Володимиром Буяком та Євгеном Вербицьким заарештували. Суд засудив О. Польового до 14 днів тюрми та 3-х років умовно. Про цей процес Омелян згадував: *“На суді слідчий не упустив нагоди покепкувати наді мною і моїми друзями. Блиснувши лихим поглядом, він кинув: “Голодранець! І гроша за душею не має, а політикує...” Але я також не залишився в боргу перед паном слідчим. Рвучко підвівшись, відказав з викликом: “Ваші злоті я віддав українським патріотам, котрі зірвали вибухівкою східні торги у Львові...”*³⁰.

Після цього суду шкільна Кураторія виключила О. Польового з лав гімназистів із заборонаю вступати до державних навчальних закладів, окрім приватних. У такий спосіб польська влада намагалася перекрити шлях політично активній українській молоді до здобуття вищої освіти, оскільки в університети можна було вступити лише після закінчення державних шкіл та гімназій³¹.

З гімназій в той час виганяли і за менші провини. Так в анонімному листі до редакції газети “Діло” автор переймався долею української молоді, яка навчалася у Тернопільських гімназіях. У його повідомленні вказувалося, що гімназистів у Тернополі заарештовують за те, що носили харчі учням української гімназії, які перебували в ув’язненні. Староство в Тернополі за цей “злочин” 18 жовтня 1929 р. винесло покарання – 50 злотих з кожного, хто носив їжу арештованим, а директори гімназій, де вони навчалися, на власну руку без висновку шкільної Кураторії вигнали їх з навчання на початку листопада. Хоч гімназисти звернулися до суду і виграли його 9 грудня, не змогли повернутися до навчання тому, що Кураторія виключила їх зі списків. Коли б вони бажали вчитися далі, то повинні індивідуально звернутися з таким проханням до Кураторії³². Невдовзі 26 вересня 1930 р. польська влада у рамках антиукраїнських заходів – “пацифікації”, закрила Тернопільську українську гімназію. Педагоги та учні об’єдналися з українською жіночою

³⁰ Ой, спиніться ж, літа мої... – С. 5.

³¹ Іщук О., Кокін С. Вступ // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 9... – С. 42.

³² Доля нашої молоді (лист з Тернополя) // Діло. – 1930. – № 23. – 31 січня. – С. 4.

гімназією, і цей новий заклад вже працював як приватна гімназія “Рідна Школа” гуманітарно-природничого типу. У спогадах Омелян Польовий згадував, що у 1930-х рр. став членом товариства “Рідна Школа”³³.

ШЛЯХ РЕВОЛЮЦІЙНОЇ БОРОТЬБИ В ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

У 1931 р. О. Польовий, закінчивши 5 класів гімназії, виїхав до м. Рогатин, де вступив на навчання до Малої Семінарії. Влітку цього ж року він повернувся до рідного села і в 1932 р. вступив у ряди ОУН під псевдом “Данило Очерет”. Восени 1933 р. Омелян знову був заарештований і відсидів у в’язниці два місяці за участь у створенні за пропозицією провідників ОУН українських шкіл для дітей, що було заборонено польською владою. Після звільнення повернувся до села. Восени 1935 р. вступив на навчання до Духовної Академії у Львові, яку закінчив у 1936 р. У цьому ж році з допомогою свого дядька Івана Гавриловича Польового стає вільним слухачем Львівського університету на факультеті фізики³⁴.

За спогадами та протоколами допитів О. Польового неможливо визначити точний час його служби у польській армії. Так подавалась інформація, що він був призваний на військову службу в 74-й стрілецький полк “десь у другій половині 1930-х рр.”³⁵. Зіставивши усі відомі факти з біографії, можна стверджувати, що військову службу він міг проходити у 1936–1938 рр. 74-й стрілецький полк Війська Польського (ВП) дислокувався у м. Люблінєць (пол. Lubliniec) біля Ченстохови (зараз Сілезьке воєводство у Польщі) та входив до складу 7-ї піхотної дивізії.

У 1938 р. Омелян Польовий був заарештований за підозрою у розповсюдженні листівок ОУН та перебував в ув’язненні у Золочівській тюрмі близько року, до березня 1939 р. Так 25 лютого 1939 р. Золочівський окружний суд почав розглядати справу про розповсюдження націоналістичних листівок у м. Зборів. На судо-

³³ Дуда І. Тернопіль. 1540–1944. Історико-краєзнавча хроніка. Частина І. Тернопіль, 2010. – С. 207–208; Ой, спиніться ж, літа мої... – С. 5.

³⁴ Ішук О., Кокін С. Вступ // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 9... – С. 42–43; Спогад Польового Омеляна Гіляровича... – С. 1–2.

³⁵ Кекіш П. По свіжих слідах минулого... – С. 133; Літопис УПА. – Т. 12... – С. 300; та ін.

вій лаві знаходилось шестеро українців: четверо жителі в с. Ярчівці, студент Омелян Польовий та один з організаторів вишколу хліборобської молоді в Зборові – інструктор М. Ходаківський. 8 березня суд виніс рішення, яким Польового та Ходаківського звільнили з ув'язнення. Захисником Польового на судовому процесі виступив адвокат Володимир Старосольський³⁶.

Вийшовши на волю, Омелян Польовий знову включився в організаційну діяльність та згодом обійняв пост провідника повітової ексекутиви (ПЕ) ОУН Зборівщини. У своїх спогадах О. Польовий подає, що у 1939 р. окружною ексекутивною був призначений провідником Зборівської повітової ексекутиви ОУН тому, що поляки арештували попереднього керівника ПЕ³⁷. Упорядники книги “Нескорена Зборівщина” подають інформацію проте, що Омелян Польовий, вийшовши у червні 1939 р. з Золочівської тюрми, влітку очолив повітову ексекутиву Зборівщини за рекомендацією Івана Когута-“Байди”, якого віднесли до членів Крайового проводу ОУН ЗУЗ, що є помилково³⁸. Згідно даних, які подав організаційний референт Крайової Ексекутиви (КЕ) ОУН ЗУЗ “Топір” (“Боз”, “Довбуш” – Богдан Івашків), Зборівську повітову ексекутиву напередодні німецько-радянського вторгнення в Польщу очолював Микола Грицишин з міста Зборів. З приходом Червоної армії Зборівський повіт підпорядковувався Золочівській окрузі ОУН, а ексекутиву цього повіту очолив 27-річний Польовий під псевдом “Довгуш”. Станом на січень-лютий 1940 р. у Золочівській окрузі нараховувалось 298 членів ОУН, з яких 98 складали члени зі Зборівщини³⁹. Зборівський повіт, у якому осередки ОУН активно розбудовувались на межі 1938–1939 рр., поділявся, ймовірно, на 4 райони: Зборівський, Залозецький, Озерянський та Поморянський. Ра-

³⁶ Ішук О., Кокін С. Вступ // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 9... – С. 43; Ой, спиніться ж, літа мої... – С. 5; Пукач В. Омелян Польовий... – С. 86; Зі судової Салі. Під Замітом кольпортажі летючок // Діло. – 1939. – № 56. – 12 березня. – С. 22.

³⁷ Автобіографія Польового Омеляна Гіляровича. Фонди ТОКМ; Ой, спиніться ж, літа мої... – С. 5; Сусак В. Полевий Омелян... Режим доступу: http://www.franko.lviv.ua/institutes/istoryky/usna_ist/katalog.htm.

³⁸ Нескорена Зборівщина: у 2 т. (серія “Реабілітовані історією”). Т. 1. – Тернопіль, 2001. – С. 49–50.

³⁹ Архів УСБУ в Львівській обл. – Спр. П-33843. – Т. 1. – Арк. 43, 119, 147–148 (протоколи допиту Богдана Івашківа від 5, 25 березня, 7 квітня 1940 р.).

йони, у свою чергу, на 12 підрайонів, яким підпорядковувались сільські станиці ОУН⁴⁰.

У вересні 1939 р., коли тривала німецько-польська війна, місцеві керівники та проводи ОУН відповідно до рішення серпневого надзвичайного збору КЕ ОУН ЗУЗ розпочали повстання проти Польщі, оскільки поразки армії на фронті та деморалізація польського суспільства створили у другій декаді вересня 1939 р. сприятливі умови для початку збройного повстання українських націоналістів⁴¹. Активні повстанські дії у Галичині, Волині та Поліссі розпочалися 9–12 вересня і тривали в середньому 10 днів. Збройне повстання українських націоналістів відбулося також і в Зборівщині, де члени та прихильники ОУН з навколишніх сіл опанували повітове місто. У Зборові, порозганявши злочинні елементи та припинивши беззаконня і анархію, вони навели новий порядок. Коли до міста підійшов підрозділ Війська Польського, ймовірно, прикордонна жандармерія, націоналісти вирішили не пустити його, остерігаючись грабунків та помсти на українцях. Вояки повстанського відділу зайняли будинок “Рідної Школи”, що був на краю міста, та при наближенні поляків відкрили по них вогонь з крісів та револьверів. Підрозділ ВП у відповідь розпочав атаку. Польські солдати, після обстрілу з кулеметів, закидали будинок гранатами. Увірвавшись в середину будівлі, перебили всю залогоу та підпалили приміщення. Крім цього, на вулиці солдати впіймали кількох чоловіків, яких кинули живцем у вогонь. В саме місто підрозділ ВП побоювся заходити, тому рушив через с. Присівці у сторону м. Поморяни. Тіла убитих українців забрали рідні та похоронили по своїх селах⁴².

Після закінчення німецько-польської та радянсько-польської воєн у вересні–жовтні 1939 р. Друга Річ Посполита була розділена між 4 державами так, що значна частина українських земель відійшла до Української Радянської Соціалістичної Республіки (УРСР). Омелян Польовий, не маючи раніше змоги здобути освіту в польській державі, тієї ж осені приїхав у Львів з наміром вступити до університету. Проте, з огляду на переслідування та арешти органами Народного комісарі-

⁴⁰ Зборівщина: історія і сьогодення: Історико-краєзнавчий нарис / Укладач М. Бігус. – Тернопіль: Воля, 2008. – С. 89.

⁴¹ Шпіцер В., Мороз В. Крайовий провідник Володимир Тимчій – “Лопатинський”. – Львів: Афіша, 2004. – С. 92, 94.

⁴² Зборівщина: історія і сьогодення... – С. 89–90.

ату внутрішніх справ (НКВС) членів ОУН, змушений був покинути УРСР та перейти в німецьку зону окупації, т. зв. Генерал-Губернаторство⁴³. Про те, що члени Комуністичної партії більшовиків України (КП(б)У) на засіданні райпарткому, за іншими даними – “революційного комітету”, поставили питання про його арешт, Омеляну на одній із зустрічей повідомив директор “Українбанку” Осип Маланчук, якого було включено в цей керівний орган радянської адміністрації в Зборівщині⁴⁴.

За спогадом троюрідної сестри О. Польового Анни Новосельської, Омелян, коли тікав від переслідування НКВС у Зборівщині, “позичив” у її чоловіка, поляка за національністю Едуарда, що працював на залізничній станції у Ярчівцях, пістолет. Едуард Новосельський з міжвоєнного періоду підтримував хороші стосунки з родиною Польових, а з Омеляном при зустрічах любили грати у шахи. Після цього випадку в НКВС почали вияснити – куди пропала зброя, викликаючи Едуарда на допити протягом місяця. За це час він посивів, бо вважав, що кожен наступний день – то останній день в його житті. Проте, уже в 1940-х рр. О. Польовий віддячив сім’ї Едуарда, взявши її під опіку⁴⁵.

12 лютого 1940 р. нелегально перейшовши радянсько-німецький кордон, О. Польовий зупинився у с. Райське Ліського повіту, звідки за порадою сільського вчителя дістався до м. Краків, де мешкав у таборах, створених Українським комітетом допомоги біженцям⁴⁶. Навесні цього ж року в м. Краків завдяки другові по Тернопільській гімназії Василю Солонинці (уродженець с. Довжанка Тернопільського р-ну), який, імовірно, був провідником ОУН м. Краків, він відновив зв’язок з Організацією⁴⁷.

За свідченням Іванни-Ольги Горак, “Данило Очерет” до квітня 1940 р. проходив навчання в німецькій поліційно-розвіду-

⁴³ Автобіографія Польового Омеляна Гіляровича. Фонди ТОКМ; Ішук О., Кокін С. Вступ // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 9... – С. 43.

⁴⁴ Андрушків Б. Короткі біографічні відомості... – С. 13; Маланчук О. Кооперація в Зборівщині // Зборівщина над берегами Серету, Стрипи і Золотої Липи: Іст.-мемуар. і літ. зб. – Торонто; Нью-Йорк; Париж; Сидней, 1985. – С. 594.

⁴⁵ Інформацію з родинного архіву подав Володимир Демкович з с. Ярчівці Зборівського р-ну.

⁴⁶ ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 67451. – Арк. 80 (протокол допиту Омеляна Польового); Ішук О., Кокін С. Вступ // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 9... – С. 43.

⁴⁷ ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 67451. – Арк. 16 (протокол допиту Омеляна Польового).

вальній школі в м. Закопане (зараз Малопольського воєводства у Польщі)⁴⁸. Ця школа розташовувалась у лижному пансіонаті “Стамара” та нараховувала 120 стрільців, які були поділені на взводи (чоти) та відділення (рої). Керівництво навчальним закладом, який іменували як школа спортивних інструкторів, проводив Ганс Кругер (Hans Kruger), а з українського боку комендантом був “Олег Вільний” (Микола Лебедь). Провід ОУН планував, що школа буде вишкільним військовим табором для підготовки підстаршинського складу майбутньої армії, проте німецьке керівництво з курсантів готувало агентів-розвідників для поліції безпеки та СД. Внаслідок різних протиріч значна частина курсантів покинула навчання в цій школі⁴⁹.

Вже літом 1940 р. Омелян Польовий-“Остап” очолював канцелярію колишніх політичних в’язнів в Українському комітеті допомоги біженцям і полоненим (згодом Український допомоговий комітет – УДК), куди був влаштований організаційним референтом цього комітету Левом Дубасом. Канцелярія відділу колишніх політв’язнів фактично була канцелярією (штабом) ОУН, і через неї вирішували проблеми членів ОУН, які приходили з радянської зони окупації⁵⁰. Фінансовий господарчий референт відділу Крайової Екзекутиви ОУН “Демид” (“Артем” – Василь Чижевський) відзначав, що значну допомогу в організації, розміщенні та забезпеченні членів ОУН, які приходили з “Краю”, надавав “Очерет” – Омелян Польовий. Працівниця канцелярії ОУН в Кракові Ірина Козак-“Галина”, що працювала спільно з Галею Мащак та Анною Король друкарками, свідчила, що О. Польовий-“Остап” був членом Проводу ОУН у Кракові та працював у відділі пропаганди⁵¹. Проте ця інформація є помилковою. В лютому 1941 р. “Данило Очерет” влаштувався офіціантом в їдальні⁵².

⁴⁸ ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. С-9079. – Т. 36. – Арк. 25 (протокол допиту Іванни-Ольги Горак).

⁴⁹ Стебельський І. Шляхами молодості й боротьби: Спогади, статті, листування. – Київ: “Смолоскип”, 1999. – С. 84; Протокол допиту члена ОУН Куца Олександра (Сарамага Петро) // Українские националистические организации в годы Второй мировой войны. Документы: в 2 т. Т. 1: 1939–1943 / под. ред. А. Артизова. – М., 2012. – С. 270.

⁵⁰ Мороз В. Ярослав Старух (нарис життя та діяльності) // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 21: Ярослав Старух. Документи і матеріали / упор. В. Мороз. – Київ-Торонто, 2012. – С. 68–69.

⁵¹ ГДА СБУ. – Ф. 6. – Спр. 73689фп. – Арк. 81, 97–100 (протокол допиту Ірини Козак).

⁵² Іщук О., Кокін С. Вступ // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 9... – С. 43; Чижевський В. Спогади із праці в ОУН... – С. 69.

В РЯДАХ ДРУЖИН УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

Відзнака ДУН

В травні 1941 р. ОУН відправила “Данила Очерета” під справжнім прізвищем у Нойгамер (зараз м. Свентошув (пол. Świątoszów) Нижньосілезького воєводства у Польщі), де проходило формування “Легіону ім. Степана Бандери”, з метою вишколу та набуття військового досвіду. За документами ОУН “Легіоном” називалася “Група “Північ” Дружин Українських Націоналістів” (ДУН), що в німецькій армії ідентифікувалася під назвою “Спеціальний відділ “Нахтігаль”, загальною чисельністю 330 вояків. Старшинський

склад “Легіону” був німецьким, лише окремі українці в ньому керували взводами (чотами) та відділеннями (роями)⁵³. Згідно даних, які подав О. Польовий, у групі “Північ” вояків було розподілено на три роти – сотні, з яких ОУН хотіла організувати підстаршинську школу під керівництвом сотника Романа Шухевича. Проте цього реалізувати не вдалося. Польовий служив у сотні, командиром якої був лейтенант Фрідріх фон Міддельгауве (Middelhuuwe). При цій сотні також перебував Р. Шухевич, який з української сторони керував цим куренем⁵⁴.

На початку німецько-радянської війни батальйон “Нахтігаль” увійшов до Львова, де спільно з похідною групою ОУН Ярослава Стецька 30 червня 1941 р. проголосили Акт Відновлення Української Держави. Після цієї події сотня під командуванням к-ра Міддельгауве вирушила на станцію Гримайлів. У Тернополі, через який пролягав шлях частин “Нахтігаль”, Роман Шухевич провів мітинг з українським населенням. Тодішня україномовна преса широко репрезентувала цю подію. Так у статті “Україн-

⁵³ Патриляк І. Військова діяльність ОУН(Б) у 1940–1942 роках. – Київ, 2004. – С. 282; Звіт Я. Старуха про організацію влади в Яворові // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 21: Ярослав Старух. Документи і матеріали / упор. В. Мороз. – Київ-Торонто, 2012. – С. 783.

⁵⁴ ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 67451. – Арк. 85–86 (протокол допиту Омеляна Польового).

ський Легіон в Тернополі”, що вийшла у липні 1941 року, читаємо: “7 липня блискавкою облетіла Тернопіль вістка про те, що через Тернопіль проходить Український Легіон...”

– Кудюю? Якими вулицями будуть іти? – падають питання...

– Вони вже в Тернополі. Зупинилися на Ринку, – відповідає хтось...

Довгі ряди автомашин, а біля них наші українські легіонери. З розсміяними обличчями, з бадьоро піднятими головами, з неустрашимою героїською відвагою в очах... Хвилюючі оклики “Слава”, зворушливі привітання і злива квітів... Сотник і командир першої сотні ... п. Роман Шухевич простими, щирими словами дякує від імені Українського Легіону зібраним громадянам за дружнє привітання:

– Спасибі Вам, громадяни, за теплу, братню зустріч. Спасибі і слава Вам, негнуті боєвики українського підпілля, що в жаклих умовах більшовицької неволі Ви не покидали боротьби з плюгавим московським наїздником та безпощадно нищили ворога на кожному кроці. Держіть і далі міцно в руках зброю та продовжуйте нищити відвічного ворога українського народу... щоб здобути славу і волю Україні!

І знову грімке “Слава”, “Слава”, “Слава”... потрясло мурми тернопільського ринку...”⁵⁵.

У Гримайлові Омелян Польовий захворів на грип та був відправлений у військовий шпиталь в м. Тернопіль, де перебував близько двох тижнів. Після лікування у пошуках своєї частини йому вдалося побувати у містах на території Великої України, а саме Проскурів (сьогодні м. Хмельницький), Вінниця та Умані. У Жмеринці “Данило Очерет” віднайшов свій відділ. В цей час командування групи “Північ” ДУН відмовилося брати участь у подальших військових діях, протестуючи проти арешту німецькою владою новоутвореного Українського уряду і провідників ОУН Степана Бандери, Ярослава Стецька та ін. Тому німці 13 серпня 1941 р. відкликали “Легіон” з фронту для з’ясування ситуації⁵⁶.

Після ліквідації “Українського Легіону” всі вояки, крім німецьких офіцерів, склали однорічний контракт без присяги про

⁵⁵ “Боєвик” П. Український Легіон в Тернополі // Українське державотворення. Акт 30 червня 1941 р. Збірник документів і матеріалів / Упор. Дзюбан О. – Львів-Київ, 2001. – С. 109–110.

⁵⁶ ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 67451. – Арк. 87–88 (протокол допиту Омеляна Польового).

військову службу та увійшли в склад 201 батальйону охоронної поліції, який 16 березня 1942 р. німецьке командування відправило у Білорусію. Цей батальйон складався з колишніх членів ДУН та поділявся на 4 сотні, проте офіцерський склад нового формування складався з українців. Командиром батальйону було призначено Євгена Побігушого. Омелян Польовий служив у третій сотні, яку очолював поручник Василь Сидор. Командирами взводів (чот) у ній були Юліан Ковальський, Зорян Калиняк та Богдан Гірка⁵⁷. Прибувши в Білорусію, батальйон не діяв як єдина військова формація, а займався охороною доріг, окремих господарств та населення у трикутнику Могильов–Вітебськ–Лепель від радянських партизанів. Омелян Польовий на чолі відділення (рою) приблизно на два місяці був відправлений для охорони господарства німецького поміщика у с. Камінь. Згодом його направили для проходження курсів взводних (чотових) у містечко Боровки, де за розпорядженням відділу, що займався питаннями закордонних охоронних батальйонів, була сформована школа, метою якої було створення корпусу офіцерів (старшин) і унтер-офіцерів (підстаршин) для майбутніх охоронних підрозділів. Проте через місяць всіх українців було відправлено у свої частини, не давши їм закінчити курси⁵⁸.

У серпні 1942 р. Омеляна Польового разом із німецьким фельдфебелем відправили у службових питаннях в м. Франкфурт-на-Одері. В дорозі біля міста Краків їхній поїзд зазнав значної аварії (можливо, це була диверсія підпільників у Польщі). Від отриманих поранень “Данило Очерет” лікувався у військовому шпиталі м. Краків, де пробув до кінця вересня 1942 р.⁵⁹ Після повернення в частину старший десятник Польовий, ймовірно, був призначений к-ром чоти⁶⁰. Це призначення, мабуть, було тимчасове і

⁵⁷ Выписка из протокола допроса руководителя УПА-Запад А. А. Луцкого о сотрудничестве ОУН с немецкими разведывательными органами в довоенный период, о II конгрессе ОУН, создании “Украинского легиона” и участии его в карательных экспедициях против партизан // Украинские националистические организации... – С. 711.

⁵⁸ ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 67451. – Арк. 89–90 (протокол допиту Омеляна Польового); Breitman R. Himmler's Police Auxiliaries in the Occupied Soviet Territories // Simon Wiesenthal Center Annual. – 1990. – Vol. 7. – P. 23–29. Режим доступу: <http://motlc.wiesenthal.com/site/pp.asp?c=gvKVLcMVluG&b=395183>.

⁵⁹ ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 67451. – Арк. 90 (протокол допиту Омеляна Польового).

⁶⁰ Кальба М. Дружини Українських Націоналістів. – Детройт, 1992. – С. 81.

пов'язане з тим, що В. Сидор та к-р чоти Ю. Ковальський у кінці жовтня 1942 р. відправилися у відпустку в м. Київ, де 7 листопада ліквідували причетних до арешту членів підпілля і загибелі провідника ОУН Осередніх та східних українських земель (ОіСУЗ) “Сергія” (“Андрій”, “Орлик” – Дмитро Мирон), агентів поліції безпеки та СД Скузя та його брата “братуху Льоною”⁶¹.

Служба у 201-му охоронному батальйоні завершилась із закінченням однорічного контракту 1 грудня 1942 р., продовжити який особовий склад батальйону відмовився. Таким чином, Омелян Польовий, як і більшість вояків цього формування, з грудня 1942 р. по січень 1943 р. були демобілізовані та розпущені по домівках. Перед розформуванням батальйону більшість вояків цього підрозділу отримали від Проводу ОУН старшинські та підстаршинські звання, які згодом були визнані в УПА та УНС. Серед авансованих, ймовірно, був і О. Польовий, адже його у подіях 1943–1944 рр. іменували – хорунжий “Остап Шухай”⁶².

Повернувшись у Зборівщину на початку 1943 р., Омелян, за його спогадами, був призначений військовим референтом ОУН в Тернопільській області, проте через деякий час він був відкликаний у Львів, а на його місце було призначено “Чугайстра” (“Чубенко” – Росоловський Дмитро)⁶³. Омелян Польовий був направлений у Дрогобицьку область ОУН для організації Української Народної Самооборони.

ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНСЬКІЙ НАРОДНІЙ САМООБОРОНІ

В лютому 1943 р. відбулася ІІІ конференція ОУН, на якій було прийнято рішення про розгортання збройної боротьби. Згідно постанов цієї конференції, навесні 1943 р. в Західних Українських Землях почали створюватися військові відділи, які влітку виступили під назвою УНС. Командиром УНС був призначений поручник “Беркут” (“Андрієвський”, “Богдан” – Олександр Луцький), який, сформувавши штаб УНС, призначив обласних командирів. І вже протягом травня–липня 1943 р. в

⁶¹ “Тирса Наталка” [Романів Наталія] “У Златоголаву” (спомини – хроніка) // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 18: Діяльність ОУН та УПА на території Центрально-Східної та Південної України / упор. О. Пагіря, В. Іванченко – Київ-Торонто, 2011. – С. 662–663.

⁶² Дружини Українських Націоналістів в 1941–42 роках. Наша Книгозбірня. Ч. 13, 1953. – С. 97–98.

⁶³ Грещук Г. Як “поставала” УПА на Тернопіллі... – С. 2.

кількох регіонах Галичини були створені перші повстанські відділи, які у липні-серпні отримали перший бойовий досвід⁶⁴.

У Дрогобицькій області влітку 1943 р. військову референтуру очолював “Мавчин” (“Вовк”, “Климчук”, “Наборовський” – Лука Павлишин), який отримав завдання сформувати загін (полк) УНС під криптонімом “Кривоніс” у складі 3 куренів: “Кривоніс I”, “Кривоніс II” та “Кривоніс III” з плановою чисельністю по три сотні осіб у кожному⁶⁵. Для організації цих військових підрозділів на старшинські і підстаршинські посади командиром УНС “Беркутом” направлялися колишні члени ДУН. Так Омеляна Польового під псевдом “Остап Шухай” призначили командиром куреня “Кривоніс I”, який формувався у Стрийській окрузі ОУН. На осінь 1943 р. ця група УНС розвинулась до стану півкуреня у складі 2 сотень⁶⁶. Ініціатором створення та активним організатором цього військового підрозділу виступив Роман Билень, який також був працівником УНС⁶⁷. Про організацію та вишкіл цього куреня залишив докладні відомості к-р “Мавчин”. Курінь “Кривоніс I” формувався у Сколівщині біля сіл Либохора та Бряза (сьогодні гірське село Козаківка Болахівської міської ради) на стійбищі лісорубів у підніжжі гори Магура, де на початку літа розпочали будівництво табору – колиб для стрільців. К-р “Шухай” проводив із новобранцями стрілецький вишкіл, здобував зброю та розбудовував табір. Після сутички з німцями 27 вересня 1943 р. відділів УНС “Сіроманці”, “Трембіта” та 30-х стрільців з куреня “Кривоніс I” табір був перенесений вище в гори⁶⁸.

Першою сотнею, яку розпочали формувати у травні 1943 р., командував “Яструб” (“Орел” – Богдан Вільшинський)⁶⁹. У кінці червня – початку липня, коли особовий склад майбутнього куреня нараховував близько двохсот стрільців, зібраних із

⁶⁴ Мороз В. Українська Народна Самооборона (УНС) на терені Дрогобицької області (1943 рік) // Визвольний шлях. – 2000. – Кн. 6. – С. 54–72.

⁶⁵ Щеглюк В. “Як роса на сонці”... – С. 96; Мороз В. Українська Народна Самооборона... – С. 64.

⁶⁶ Документи з архівної кримінальної справи Луцького О. // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 9... – С. 337.

⁶⁷ Список упавших у визвольній боротьбі за УССД. – Арк. 2–3, 9. – Домашній архів Григорія Дем’яна.

⁶⁸ Павлишин Л. “На грані двох світів...” – С. 217–221; Щеглюк В. “Як роса на сонці”... – С. 96–101.

⁶⁹ Мороз В. Українська Народна Самооборона... – С. 62–63.

Стрийщини та Сколівщини, розпочалось формування другої сотні, яку очолив, ймовірно, к-р “Іскра”. За даними “Мавчина”, сотні в цьому курені нараховували по 70 стрільців кожна⁷⁰ і приблизно в перших числах серпня провели ліквідацію польської боївки під керівництвом “Шарого”, що нараховувала десять бійців і знаходилася у колибі лісничого-поляка біля останньої залізничної зупинки на лінії Стрий-Лавочне⁷¹. Станом на осінь 1943 р. в курені розпочалася епідемія через неправильне харчування і, як наслідок, значну частину стрільців прийшлося демобілізувати. Згодом, відповідно до наказу командування УНС, із здорових стрільців створено під тією ж назвою відділ к-ра “Чмелика”, який у кінці жовтня спільно з сотнею “Трембіта” к-ра “Чорнобрового” утворили вишкільний курінь “Гайдамаки” під командуванням “Хмеля” (Степан Фрасуляк), а Омеляна Польового відкликали з Дрогобиччини⁷².

Приблизно у жовтні 1943 р. командування УНС видало наказ, яким ставилось завдання розширити територіальну діяльність на неосвоєних теренах і збільшити кількісний склад стрілецьтва та старшин підрозділів УНС, зокрема і на Тернопільщині. З цією метою обласному провіднику ОУН “Нестору” (“Данило”, “Ярослав” – Іван Шанайда) дано доручення створити два курені загальною чисельністю до тисячі осіб з допомогою направленої сотні УНС “Сіроманці” і призначено командиром УНС в Тернопільській області хорунжого “Остапа Шухая” – Омеляна Польового⁷³.

Відповідно до протоколів допиту Польового, восени 1943 р. “Беркут” направив його з м. Львів до провідника “Нестора” на пост військового інструктора із завданням переорганізувати навчання стрільців УНС і перебрати керівництво військовими відділами. Проте за положенням, в цей час військові сили підпорядковувались обласному провіднику та організаційно-

⁷⁰ Спогад Польового Омеляна Гіляровича... – С. 3; Архів УСБУ у Львівській обл. – Спр. П-25020. – Арк. 45 (протокол допиту Луки Павлишина).

⁷¹ Щеглюк В. “Як роса на сонці”... – С. 100; Павлишин Л. “На грані двох світів...” – С. 217–218.

⁷² Павлишин Л. “На грані двох світів...” – С. 221; В[ишитий] В. Хронологія Української Повстанчої Армії. – Част. І. – 1949. – С. 31–32 / Архів ЦДВР.

⁷³ Документи з архівної кримінальної справи Луцького О. // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 9... – С. 338–339.

мобілізаційному референту, а не військовому керівництву, якого на рівні області ще не було сформовано⁷⁴. Зі створенням військового штабу (ВШ) ВО З “Лисоня”, організаційно-мобілізаційний референт обласного проводу ввійшов у його склад як начальник організаційно-персонального (мобілізаційного) відділу.

У процесі розбудови збройних відділів УНС та УПА однією з провідних структур була організаційно-мобілізаційна референтура ОУН, яка протягом 1943–1944 рр. значно мілітаризувалася і фактично реформувалася у військову референтуру ОУН, яку в 1943 р. очолював “Чугайстир”. Під його керівництвом у Бережанській, Тернопільській і Чортківській округах почали створюватися повітові військові команди (ПВК) та перші військові підрозділи. Основними функціями військової референтури були: воєнний вишкіл членів і симпатиків ОУН; забезпечення зброєю, боєприпасами і спорядженням; організація активної і пасивної самооборони населення; створення при військових командах піротехнічних, телефонічних та інших звен⁷⁵.

Значна частина території Тернопільської області ОУН на відміну від прилеглих регіонів Волині і Карпатських гір була менш придатною до повстансько-вишкільних дій, тому протягом літа–осені 1943 р. підрозділи, які створювалися і діяли в області, за чисельністю не перевищували кадрових сот. Основна ж маса мобілізованих відходила до вищеназваних регіонів для проходження вишколу.

З прибуттям на терени Бережанської округи сотні “Сіроманці” розпочалося активне формування місцевих збройних відділів. Сотня “Сіроманці” була реорганізована і спільно з сотнею “Орли” 20 листопада 1943 р. утворила перший курінь на території УНС Тернопільської області. Очолив цей курінь к-р “Яструб” (“Лютий” – Дмитро Карпенко). “Сіроманцями” керував к-р “Ворон” (Григорій Ковальчук), а командування у сотні “Орли” перебрав к-р “Коц” ((ім’я не встановлено) Кіт), який був переведений із “Сіроманців” до цієї сотні⁷⁶. У Тернопільській окрузі протягом листопада 1943 р. було організовано добровольців для сотні

⁷⁴ Документи з архівної кримінальної справи Польового О. // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 9... – С. 645–646.

⁷⁵ ЦДАВО. – Ф. 3836. – Оп. 1. – Спр. 1. – Арк. 74 (звіт з надрайону “Скоб”).

⁷⁶ Хроніка сотні “Сіроманці” // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 12: Воєнна Округа “Буг” 1943–1952. Документи і матеріали. Книга 1 / упор. В. Мороз, О. Вовк. – Київ –Торонто, 2008. – С. 481.

УНС “Буйні”, яку очолив к-р “Гроза”. Згодом його замінив к-р “Гордій” (Степан Маркіза)⁷⁷. На Чортківщині к-р “Бистрий” (Петро Хамчук) з наказу окружного проводу ОУН протягом листопада-грудня 1943 р. сформував сотню “Сірі Вовки”⁷⁸. У Борщівщині к-р “Степовий” ((ім’я не встановлене) Сава) отримав доручення сформувати групу УНС⁷⁹. За спогадами Омеляна Польового, станом на початок 1944 р. було сформовано шість сотень, а ще дві перебували у стадії організування⁸⁰.

НА ЧОЛІ ТРЕТЬОЇ ВОЄННОЇ ОКРУГИ “ЛИСОНЯ”

Наказом ч. 1 Крайового військового штабу (КВШ) УПА-Захід від 20 січня 1944 р. за підписом к-ра “Беркута” зазначалося, що згідно рішення Проводу ОУН про розширення діяльності УПА на Галичину, з 5 грудня 1943 р. терен військової діяльності УНС називається УПА-Захід⁸¹. Тоді ж на основі УНС Тернопільської обл. була створена воєнна округа “Лисоня” з порядковим номером 3 (ВО 3 “Лисоня”), яку очолив к-р “Остап” – Польовий Омелян⁸². Перетворення підрозділів УНС на УПА в низових ланках проходило протягом січня–березня 1944 р.

Терен діяльності УНС Тернопільської обл. та ВО 3 “Лисоня” у 1943–1944 рр. співпадав з територією, яку охоплювала Тернопільська область ОУН, яка в свою чергу, в основному, відповідала Тернопільській обл. радянського адміністративно-територіального поділу 1939 р. Проте до неї не належали райони колишнього Кременецького повіту (Великодедерецький, Вишнівецький, Кременецький, Лановецький, Почаївський та Шумський райони), натомість належали Рогатинський та Перемишлянський повіти (Більшовецький, Букачівецький, Бурштинський та Рогатинський райони Станіславської області та Глинянський, Перемишлянський і Поморянський райони Львівської

⁷⁷ Хроніка сотні “Буйні” // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20... – С. 395, 399; Літопис УПА. – Т. 11... – С. 50, 54–55.

⁷⁸ Мизак Н. Курінний УПА “Бистрий” України герой. – Чернівці: Букрек, 2007. – С. 31–32.

⁷⁹ Надзвичайний звіт про бої відділів УНС // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20... – С. 609.

⁸⁰ Грещук Г. Як “поставала” УПА на Тернопіллі... – С. 2.

⁸¹ ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 62. – Арк. 94 (наказ ч. 1 КВШ УПА-Захід).

⁸² Літопис УПА. – Т. 12... – С. 300–301.

Організаційно-територіальний поділ
 ВО З “Лисоня” і Тернопільської обл. ОУН станом на січень 1944 р.
 Мапу підготував Володимир Мороз

області)⁸³. У 1943–1944 рр. Тернопільська обл. ОУН складалася із трьох округ: Бережанської, Тернопільської та Чортківської⁸⁴. Межі округ переважно співвідносились із межами округів (округ – крайс) за німецьким адміністративно-територіальним поділом, а межі повітів – із межами повітового поділу польської держави до 1939 р., проте мали свої певні відмінності. Так станом на першу половину 1944 р. у Бережанську округу ОУН входило 5 повітів: Бережанський, Рогатинський, Підгаєцький, Зборівський та Перемишлянський; у Тернопільську – 5 повітів: Тернопільський, Теребовлянський, Скалатський, Копичинецький та Збаразький; а Чортківський, Бучацький, Заліщицький та Борщівський повіти входили до Чортківської округи⁸⁵.

Очолити ВО З “Лисоня”, Омелян Польовий відповідно до наказу ч. 2 КВШ УПА-Захід від 1 лютого 1944 р. починає формувати військовий штаб воєнної округи (ВШВО)⁸⁶, де в першу чергу було використано членів окружних військових команд, які очолили одні з найважливіших відділів штабу.

Посаду начальника штабу ВО прийняв окружний організаційно-мобілізаційний (військовий) референт Бережанщини к-р “Бондаренко” – Володимир Якубовський, уродженець містечка Залізці Зборівського р-ну. Під час німецько-польської війни 1939 р. він був комендантом військового аеродрому в м. Познань, а повернувшись додому, за більшовицької окупації легалізувався та працював на пошті до 1941 р. Під час німецької окупації 1942 р. став членом Повітової військової команди Зборівщини, а в 1943 р. переведений на організаційно-мобілізаційного референта Бережанської округи, посаду якого протягом кількох місяців 1944 р. поєднував з працею у ВШВО “Лисоня”⁸⁷.

⁸³ Літопис УПА. – Т. 12... – С. 7; Літопис УПА. Нова серія. – Т. 12... – С. 28.

⁸⁴ Содоль П. Українська Повстанча Армія, 1943–1949. Довідник другий. – Нью-Йорк, 1995. – С. 189.

⁸⁵ ЦДАВО. – Ф. 3838. – Оп. 1. – Спр. 102. – Арк. 113 (поділ Тернопільської області ОУН); Літопис УПА. – Т. 49: Тернопільщина. “Вісті з Терену” та “Вістки з Тернопільщини” 1943–1950. Книга перша / Ред. Гомзяк І. та Посівнич М. – Торонто-Львів, 2010. – С. 72–73.

⁸⁶ ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 62. – Арк. 95 (наказ ч. 2 КВШ УПА-Захід).

⁸⁷ Володимир Йосипович Якубовський. Коментар. Режим доступу: http://zaliztsi.at.ua/publ/vidomi_ljudi_zalozzechchini/volodimir_josipovich_jakubovskij_bondarenko_strijskij/6-1-0-6; Літопис УПА. – Т. 11... – С. 125–127.

Оперативний (I) відділ військового штабу очолив к-р “Роман” – Ілярій Лютий, який народився у селі Підгір’я Золочівського р-ну Львівської обл., колишній старшина польської армії. Після проголошення Акту відновлення Української незалежності у Львові 30 червня 1941 р. брав участь в організації підстаршинської школи у Поморянах. Протягом 1943 р. він – окружний військовий референт Тернопільщини⁸⁸.

Начальником розвідного (II) відділу призначений референт розвідки обласного проводу Тернопільщини к-р “Гордієнко” – Іван Яцишин, уродженець с. Лісники Бережанського р-ну. Командир бойової групи ОУН на Бережанщині під час повстання проти Польщі в часі німецько-польської війни 1939 р. Протягом 1943 р. обіймав посаду провідника ОУН в м. Бережани⁸⁹.

Відділ тилу (постачання) (III) перебрав “Шершень”. Ймовірно, це уродженець с. Лучинці Рогатинського р-ну Івано-Франківської області Дмитро Пархуць, який у міжвоєнний період працював учителем у Рогатинській торгівельній школі. У 1939 р. емігрував у німецьку зону окупації, а в 1941 р. повернувся в Галичину, де продовжував працювати у підпіллі ОУН⁹⁰.

Начальником організаційно-персонального (мобілізаційного) відділу (IV) було призначено обласного організаційно-мобілізаційного референта Тернопільщини к-р “Чугайстра” – Дмитра Росоловського⁹¹.

Політвиховний (VI) відділ ВШВО “Лисоня” було доручено розбудовувати окружному референту пропаганди Бережанщини, уродженцю с. Багатківці Тереховлянського р-ну “Архипові” – Івану Гуменюку, який наприкінці травня 1944 р. приступив до своїх обов’язків⁹².

Ким були очолені інші відділи штабу ВО З “Лисоня” на даний час не виявлено. Можливо, що через брак старшинських кадрів ці посади були вакантними або об’єднувалися під спіль-

⁸⁸ Небола М. Лісами та ярами західного Поділля // Літопис УПА. – Т. 12... – С. 149; Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20... – С. 697.

⁸⁹ Шпіцер В., Мороз В. Крайовий провідник Володимир Тимчій – “Лопатинський”. – Львів: Афіша, 2004. – С. 104; Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20... – С. 709.

⁹⁰ Рогатинці в боротьбі за волю / упор. В. Мельник. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2005. – С. 494–495, 501–502.

⁹¹ Грещук Г. Як “поставала” УПА на Тернопіллі... – С. 2.

⁹² Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20... – С. 690.

ним керівництвом іншими членами ВШ. Секретарем при військовому штабі був призначений Роман Брунець, який прийшов у відпустку із німецького охоронного відділу та перейшов до УПА⁹³. Також, за неперевіреними даними, особистим писарем Польового був призначений Степан Фуглевич з с. Борщів Перемишлянського р-ну Львівської обл.⁹⁴.

Поряд із організацією військової підготовки та збройних відділів к-р “Остап” відповідно до рішення Крайового проводу ОУН Західних Українських Земель (КП ОУН ЗУЗ) організовував зв’язок із частинами дивізії “Галичина”, зокрема з 4 Галицьким добровольчим полком, який перекинули з вишколу на територію галицько-волинського прикордоння на Бродівщині та Збаражщині. Частина другого та третій батальйон цього полку знаходились на території дій відділів ВО З “Лисоня”. Стрільці, що перебували у цих підрозділах, прихильно ставилися до ОУН і її збройних відділів, проте жартували: *“[Повстанцям] треба вісім місяців військового вишколу, щоб вставити яйця”*⁹⁵. У дорученні КП ОУН ЗУЗ ч. 5 військовому штабу воєнної округи “Лисоня” від 29 лютого 1944 р. йшлося про те, що німецька адміністрація може використати стрільців цих батальйонів для боротьби з партизанами, тому ВШВО було наказано налагодити зв’язок з підрозділами цього полку, збільшити з допомогою цих частин збройні запаси підпілля, намагатися використати їх для боротьби з радянським та польським партизанськими рухами, а також не допустити до завчасного дезертирства, а вразі роззброєння чи виведення цього полку з українських земель їх слід перевести в УПА, тобто *“забрати в ліс”*⁹⁶.

Як військовому референтові обласного проводу ОУН командирів ВО “Лисоня” певний час підлягали і самооборонні кущові відділи (СКВ), які проходили військовий вишкіл та чисельно дорівнювали регулярним відділам УПА – чотам та сотням. Штабу ВО не завжди було відомо про такі теренові підрозді-

⁹³ Архів УСБУ в Тернопільській обл. – Ф. 6. – Інв. ж. 9. – Спр. 18210. – Арк. 4–5 (зізнання Романа Брунця).

⁹⁴ Пастернак Р. Не вмере слава героїв. Перший випуск. Перемишляни, 1998. – С. 69; Його ж. Не вмере слава героїв. Другий випуск. Перемишляни, 2000. – С. 39.

⁹⁵ Колісник Р. Військова Управа та українська дивізія “Галичина”. – К.: Ярославів Вал, 2009. – С. 214–215.

⁹⁶ ЦДАВО. – Ф. 3833. – Оп. 2. – Спр. 3. – Арк. 42 (доручення ч. 5 Крайового проводу ОУН ЗУЗ).

ли, адже вони створювалися з ініціативи місцевих провідників і військових референтів ОУН для виконання певних завдань. У кожному районі знаходилось від 2 до 5 СКВ чисельністю 30-35 стрільців кожен. Кущовий відділ, зазвичай, складався з 2-3 роїв, які дислокувалися по селах району. Командири СКВ напряму підпорядковувались районним військовим референтам ОУН, а в окремих випадках повітові військові референти об'єднували 2-5 СКВ для виконання певних завдань, таким чином утворюючи теренові самооборонні сотні⁹⁷.

Про створення УПА, підготовку стрільців та бойові дії проти німецьких частин, а також про плани подальшої діяльності повстанських підрозділів О. Польовий як військовий референт обласного проводу та к-р ВО "Лисоня" звітував весною 1944 р. у с. Тростянець Бережанського р-ну "Данилові" (Іван Шанайда) на засіданні обласного проводу ОУН Тернопільщини. У засіданні також брали участь члени обласного проводу: організаційний референт "Федір" (ймовірно, Петро Бойко); господарчий референт "Ізидор" (Петро Будний); фінансовий референт "Ярко" та референт Українського Червоного Хреста (УЧХ) "Анна" (Галина Дидик)⁹⁸.

У другому розділі 20 тому нової серії Літопису УПА подано документи про переговорний процес між командуванням німецьких частин та повстанцями, що відбувся у Бережанській окрузі ОУН. Ймовірно, що ці локальні перемовини, ініціаторами яких виступило німецьке командування, провів зі сторони УПА к-р ВО З "Лисоня" Польовий Омелян під псевдом "Вихор Омелян"⁹⁹.

На відміну від інших воєнних округ, "Лисоня" розвивалася досить повільно, адже особливістю розбудови її було те, що в час постання перших відділів УПА на цій території зупинився радянсько-німецький фронт і з березня 1944 р. стабілізувався на кілька місяців по лінії річок Серет і Стрипа. За відсутністю лісових масивів утворені відділи УПА відступили на територію Бережанської округи і там проходили подальший вишкіл. З радянського боку в прифронтовій смузі було багато військ, так що

⁹⁷ Документи з архівної кримінальної справи Білинського Я. // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 9... – С. 222–223.

⁹⁸ Документи з архівної кримінальної справи Польового О. // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 9... – С. 647–648.

⁹⁹ Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20... – С. 20.

діяльність підпілля, а тим більше УПА, у цих теренах була дуже обмежена¹⁰⁰.

За твердженням Нестора Мизака, Омелян Польовий-“Остап” у квітні–травні 1944 р. перебував на території Борщівського повіту, де для координації дій щодо формування нових підрозділів повстанської армії провів ряд зустрічей з обласними провідниками ОУН Кам’янець–Подільщини “Борисом” (“Корж” – Зенон Голуб’як) та Вінничини “Батьком” (Омелян Грабець)¹⁰¹. Враховуючи, що к-р “Остап” протягом квітня 1944 р. знаходився разом із військовим штабом ВО “Лисоня” в Бережанській окрузі, то версію про його перебування на території Борщівщини вважаємо помилковою, адже в цей період Тернопільська обл. ОУН фронтом була розчленована на німецьку та радянську зони окупації. У радянській зоні окупації опинилися Тернопільська та Чортківська округи, а у німецькій – Бережанська, до якої було приєднано відрізаний фронтом Бучацький повіт. Для того, щоб налагодити діяльність підпілля у радянській зоні окупації та його очолити, обласний провід направив референта СБ “Максима” (Василь Гоянюк). Останній, втративши зв’язок з обласним проводом, підпорядковувався на кілька місяців (квітень–серпень 1944 р.) провіднику ОУН Осередніх і східноукраїнських земель. Тоді ж Збаразький повіт було включено до ВО “Богун”, а командири рейдуючих підрозділів, що підпорядковувались КВШ УПА–Північ та УПА–Південь, почали мобілізувати населення з Чортківської та Тернопільської округ, створюючи цілі сотні та курені¹⁰². Мабуть, для ознайомлення та врегулювання цієї ситуації, що створилася в радянській зоні окупації, командуванням УПА–Захід направлявся член (відпоручник) КВШ “Степ” – Степан Ковальчук, уродженець с. Семенів Тербовлянського р-ну, проте перед самим переходом фронтової лінії 13 квітня 1944 р. він трагічно загинув у с. Шкіндерівка (зараз с. Сонячне) Підгаєцького р-ну¹⁰³.

В часі, коли к-ром ВО З “Лисоня” був “Остап”, організація відділів УПА становила два періоди. Загалом структурна по-

¹⁰⁰ Літопис УПА. – Т. 12... – С. 8.

¹⁰¹ Мизак Н. За тебе, свята Україно. Південне Надзбруччя у визвольних змаганнях ОУН, УПА. – Чернівці, 1998. – С. 109.

¹⁰² Документи з архівної кримінальної справи Білинського Я. // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 9... – С. 215–216.

¹⁰³ ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 47. – Арк. 54, 168 (повідомлення про смерть Степана Ковальчука).

будова підрозділів УПА була приблизно такою: найнижчою військовою одиницею армії був рій – близько 10-15 лінійних стрільців, еквівалент відділення регулярної армії. Інколи нижчою одиницею поділу рою була ланка, яка об'єднувала у собі 3-4 стрільців, які виконували різні функції у рою чи чоті (для прикладу – ланка скоростріла (кулемета), ланка гранатомета і т. д.). 3-4 рої об'єднувалися і становили чоту. Чота була еквівалентом взводу регулярної армії. 2-4 чоти становили сотню. Сотня відповідала роті регулярної армії. 2-5 сотень могли об'єднуватись в курінь – еквівалент батальйону в регулярній армії. Найвищою бойовою одиницею ВО “Лисоня” був загін – еквівалент полку в регулярній армії. Загін об'єднував у своєму складі 2-3 курені¹⁰⁴.

До першого періоду можна віднести процес створення сотень УПА, що припав на весну 1944 р. У цей час відділи формувалися на території всієї ВО. Так у Бережанській окрузі у березні 1944 р. заходами окружного військового референта “Бондаренка” (“Стрийський” – Володимир Якубовський) була створена сотня “Холодноріч”, що складалася з трьох чот. Її очолив к-р “Крук” (Богдан Федик)¹⁰⁵. Протягом березня–квітня 1944 р., стараннями окружного провідника Бережанщини “Юрка” (“Довбуш”, “Збуй”, “Обух” – Михайло Хома) та “Бондаренка” була сформована сотня “Лісовики”, що постала на основі боївки к-ра “Кока” (Іван Юхнович), який і очолив сотню¹⁰⁶. При наближенні фронту на базі спецвідділу ОУН к-ра “Гонти” (“Плугатар” – Іван Питльований), який з 1943 р. діяв у Бережанській окрузі, сформувався курінь, який існував як військова одиниця досить короткий час. Ймовірно, цей відділ спеціального призначення так і не був переданий ні до УНС, ні до УПА, як і подібний йому спецвідділ на Львівщині¹⁰⁷. Зимою 1943–1944 рр. у Чортківщині роботу з організування підрозділів УПА проводив к-р “Лемко” ((ім'я не встановлено) Корнафель), який із наближенням фронту організував курінь та успішно перейшов з ним у радянську зону

¹⁰⁴ Волянчук С. Нарис про діяльність ВО УПА “Лисоня” // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20... – С. 51–52.

¹⁰⁵ Хроніка сотні “Холодноріч” // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20... – С. 552–553.

¹⁰⁶ Хроніка сотні “Лісовики” // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20... – С. 456–457.

¹⁰⁷ Літопис УПА. – Т. 11... – С. 86–87; Літопис УПА. Нова серія. – Т. 12... – С. 576–578.

окупації¹⁰⁸. Слід відзначити, що у Чортківській окрузі, з вступом радянських військ, робилася ставка на організацію самооборонних кущових відділів, які мали б охороняти населення сіл від мобілізації, арештів та грабежів Червоної армії (ЧА). Проте наказ про створення СКВ був проігнорований. Окружний провідник Чортківщини “Еней”, щоб зберегти людський ресурс, дав наказ зібрати людей, що переховуються від більшовиків у більших лісових масивах округи (біля Заліщиків, Борщова та ін.). Тут у квітні–травні 1944 р. були створені сотні командирів “Лева”, “Черника”, “Енея” та ін. Формально к-р “Еней” на правах окружного провідника Чортківщини очолив ці сотні як курінний командир¹⁰⁹.

До другого періоду слід віднести процес створення відділів УПА в повній більшовицькій окупації Тернопільської обл. ОУН, що настала з 27 липня 1944 р. Обласний провід ОУН Тернопільщини та військовий штаб ВО “Лисоня” прийняв рішення, щоб всі чоловіки, які не пішли на мобілізацію до Червоної Армії, перебували в збройному підпіллі. Цим рішенням було віддано наказ про формування нових відділів УПА та організацію СКВ. Варто відзначити, що це рішення не поширювалось на терени Тернопільської та Чортківської округ¹¹⁰, проте місцеві керівники та командири, проявивши власну ініціативу, створювали самооборонні теренові сотні. У липні 1944 р. згідно наказу військового штабу ВО із добровольців куреня к-ра “Романа” (“Дяченко” – Ілярій Лютий) у Перемишлянському повіті було сформовано сотню “Полтавці”, яка нараховувала 90 стрільців. Очолив новосформовану сотню к-р “Максим”¹¹¹. У серпні 1944 р. на Бережанщині при цьому ж курені з добровольців створено ще три нові сотні УПА, які очолили к-ри “Рен” (Василь Нирка), “Крилатий” (Петро Чмир) та “Голка” (Михайло Небола). Із цих трьох відділів біля с. Вулька Бережанського р-ну було сформовано новий курінь УПА, який очолив к-р “Рен”¹¹². Військо-

¹⁰⁸ Чижевський В. Організація військової праці ОУН – Арк. 14, 48 / Архів ЦДВР.

¹⁰⁹ Літопис УПА. – Т. 49... – С. 114–116.

¹¹⁰ ЦДАВО. – Ф. 3837. – Оп. 1. – Спр. 1. – Арк. 1–2 (організаційний звіт області “Дніпро”).

¹¹¹ Хроніка сотні “Полтавці” // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20... – С. 477.

¹¹² Там само. – С. 481; Пропозиції про відзначення та підвищення у званнях вояків УПА та підпілля ОУН // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20... – С. 327.

вий референт Буцацького повіту к-р “Горліс” у серпні–вересні 1944 р. організував сотню самооборони та присвоїв їй крипто-нім “ім. Токаря”¹¹³ та ін.

Варто відзначити, що станом на першу половину осені 1944 р. припадає найбільш активний період формування та діяльності відділів у ВО та групи УПА-Захід взагалі. У цей час, за нашими підрахунками, ВО “Лисоня” налічувала більше 23 сотень УПА. На підставі цього можна зробити припущення, що загальна чисельність військових підрозділів ВО становила близько 4 тис. стрільців. У підрахунку не враховано стрільців самооборонних кущових відділів, районних, повітових, окружних боївків, боївків та відділів СБ ОУН. Також у підрахунку не враховано підрозділів з УПА-Північ та УПА-Південь, які протягом весни–літа 1944 р. були створені на території Тернопільщини, а це сотні к-рів “Шуляка” (Іван Михальчук), “Голуба” (Петро Павлюк), курінь к-ра “Бистрого” (Ярослав Білинський) у складі сотень к-рів “Костенка” (Юрій Сенів) та “Батька” (Степан Машталір), курінь к-ра “Бориса” (Зенон Голуб’як) у складі сотень к-рів “Тополі” (Володимир Сидорчук) та “Запорожця” і ін. Протягом другої половини 1944 р. к-р “Бистрий” формував на Тернопільщині відділи УПА, які підпорядковувались Кам’янець-Подільській ВО¹¹⁴.

Відповідно до рішень першої конференції поневолених народів Сходу Європи та Азії, що була проведена 21–22 листопада 1943 р. у с. Ілляшівка (Ляшівка) Острозького району Рівненської обл., було сформовано Комітет поневолених народів, в чій функції входило формування національних повстанських відділів при УПА¹¹⁵. Починаючи з кінця 1943 р., ці рішення почали вводити в життя і у ВО з “Лисоня”. З сотні “Сіроманці” в кінці листопада того ж року за наказом штабу ВО відійшли *“Татари, Грузини, Узбеки і інші нацмени на Волинь, де творилися з них окремі сотні, які спільно з УПА мали вести боротьбу за визволення своїх поневолених народів”*¹¹⁶. У Бережанській окру-

¹¹³ Звіт з Чортківської округи за вересень-жовтень 1944 р. // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20... – С. 584.

¹¹⁴ Документи з архівної кримінальної справи Білинського Я. // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 9... – С. 181–235.

¹¹⁵ Марчук І. Чи була у Будеражі перша конференція поневолених народів Східної Європи та Азії? // Життя і слово. – 2011. – 24 грудня. – С. 5.

¹¹⁶ Хроніка сотні “Сіроманці” // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 12... – С. 481.

зі від імені ОУН та УПА велися переговори з “отаманом кабардинців”, якому підлягало біля 15 тис. вояків, розкинутих по усій східній Галичині. В першій половині лютого 1944 р. зі Зборівщини на територію УПА-Північ було відправлено три сотні “східних народів”. Імовірно, що у Зборівському повіті формувалися національні відділи, які направлялися з усіх ВО УПА-Захід для переправлення на Волинь¹¹⁷. Референтура пропаганди обласного проводу в другій половині 1944 р. намагалася встановити зв'язки з авіаційними частинами армії США, що перебували на території Тернопільської округи¹¹⁸. Значна частина представників інших народів також залишалася в УПА на тій території, де перейшли в її лави. Так підпілля Скалатського повіту за січень–лютий 1944 р. звітувало, що грузини, угорці, татари та ін. щораз численніше переходять до УПА після прочитання повстанських листівок та закликів. Наприкінці квітня 1944 р. під час становлення німецько-радянського фронту на території між річками Стрипа і Серет до куреня, яким командував к-р “Бондаренко”, влилося близько 60 узбеків і татар, 6 німецьких кулеметників, один німецький офіцер за національністю чех і ін.¹¹⁹. Згодом у травні–липні поручник штабу ВО, чех за національністю (імені та прізвища не встановлено) був комендантом підстаршинської школи та, імовірно, з чотою цієї школи протягом липня–серпня 1944 р. перебував при курені к-ра “Романа”¹²⁰.

КОМАНДУВАННЯ ВІЙСЬКОВИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ

В останній декаді липня 1944 р., коли фронт рушив на захід, ВШВО “Лисоня” всі відділи, що перебували у німецькій зоні окупації, поділив на три групи – курені, яким поставлено було завдання перейти у радянське запілля під час переходу фрон-

¹¹⁷ ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 34. – Арк. 259 (звіт з Бережанської округи).

¹¹⁸ ЦДАВО. – Ф. 3837. – Оп. 1. – Спр. 1. – Арк. 3–4 (організаційний звіт області “Дніпро”).

¹¹⁹ Літопис УПА. – Т. 49... – С. 72; Архів УСБУ в Тернопільській області. – Ф. 6. – Спр. 2774. – Арк. 34 (протокол допиту Дмитра Удовенка).

¹²⁰ Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20... – С. 57; Архів УСБУ в Тернопільській області. – Ф. 6. – Спр. 2774. – Арк. 22 (протокол допиту Дмитра Удовенка).

тової лінії. К-р “Остап” – Польовий Омелян на чолі однієї групи повинен був вирушати на територію ВО “Богун” у Кременеччину, де знаходились значні лісові масиви¹²¹.

У групу, що формувалася біля присілка Кам’янка с. Мельна Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. для переходу фронту під командуванням к-ра “Остапа”, входили сотні “Орли” к-ра “Коца” ((ім’я не виявлено) Кіт), “Лісовики” к-ра “Кока” (Іван Юхнович), “Чорноморці”, ймовірно, к-ра “Клима”, підстаршинська школа під командуванням к-ра “Чоса” (Василь Гладун), боївка повітового провідника ОУН Перемишлянщини “Грека” (Андрій Какун) з повітовими та районними провідниками¹²². З цією групою переходив фронт інспектор КВШ УПА-Захід “Вадим” (“Спец” – Степан Новицький), який отримав доручення перевести в радянський тил підрозділи УПА, що підпорядковувались військовому штабу ВО 2 “Буг”, проте, втративши з ними зв’язок, долучився до групи к-ра “Остапа”¹²³.

Політвиховник сотні “Чорноморці” “Лев” (Василь Петришин) у своєму щоденнику згадував: *“22/VII минув у поготівлі, однак зі свого місця постою ми не рушились, наш військовий штаб вів цілий час наради. Ніч ночували ми дальше на старому місці. Вночі падає нагальний дощ. Стрільці спали на землі та перемкли до нитки...”*¹²⁴. 23 липня група була піддана бомбардуванню радянськими літаками, внаслідок чого у сотні “Лісовики” були втрати – 5 вбито та 3 поранено. У ніч з 23 на 24 липня група розпочала рейд. Недалеко від гостинця в с. Мельна було повідомлено к-ра “Остапа”, що частина сотні “Чорноморці” та ціла сотня “Лісовиків” відірвалися від основної групи вперед. Сотня “Лісовики” ранком 24 липня зупинилася у лісі біля сіл Дички та Яглуш Рогатинського р-ну, викопавши окопи, перебула без сутичок до вечора 27 липня. Частина сотні “Чорноморці”, яку очолив к-р чоти “Вірний” (Осип

¹²¹ Організаційний звіт про діяльність ОУН в Тернопільській області // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20... – С. 619, 621.

¹²² Звіт про перехід фронту сотні “Орли” // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20... – С. 470–471; Звіт про перехід фронту сотні “Лісовики” // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20... – С. 449–451; Звіт про перехід фронту сотні “Чорноморці” // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20... – С. 542–543.

¹²³ ГДА СБУ. – Ф. 6. – Спр. 74268ФП. – Т. 1. – Арк. 280 (протокол допиту Василя Левковича).

¹²⁴ ЦДАВО. – Ф. 3833. – Оп. 2. – Спр. 17. – Арк. 3 (щоденник Василя Петришина. 1944 р.).

Бенедига), відійшовши вперед, натрапила у лісі на засідку більшовиків, де “Вірний” дістав поранення. Решта сотні “Чорноморці” із своїм командиром перебувала при сотні “Орли”. Через слабкий вишкіл серед стрільців “Чорноморців” розпочалося дезертирство. Перебувши у лісі без харчів та зв’язку з іншими відділами від 24 по 27 липня, стрільці з сотні самостійно покидали лави чот. Згодом з тих, що залишилися, було створено одну чоту. 28 липня к-р “Вірний” із залишками чоти, об’єднавшись з другою чотою к-ра “Гордія”, при якій перебував Омелян Польовий, долучився до сотні “Лісовики”, з якою спільно квартирували. Основну частину групи очолив член (відпоручник) КВШ УПА-Захід “Вадим”. Вона опинилася за с. Мельна у колишньому таборі сотні “Сіроманці”, де ввечері 24 липня стежа (рій, імовірно, з сотні “Орли”) к-ра “Тихого” зіткнулася зі стежею Радянської армії. Вночі група перейшла в Дичківський ліс у табір сотні “Орли”, де зайняла кругову оборону. Чота к-ра “Кореня” (Ярослав Чорний) разом із сотенним командиром “Орлів” “Коцом” була відрізана більшовиками від усієї групи. Перша чота під командуванням к-ра “Змія” була направлена на допомогу із завданням вступити в бій, якщо чота к-ра “Кореня” розпочне прорив, чи її розконспірують частини Радянської армії. Вночі дві чоти об’єдналися та вирушили у табір. Після двох днів очікування група вирушила в напрямку с. Кліщівна Рогатинського р-ну. Згодом туди ж прибула 3 чота з сотні “Орли” та к-р “Чос” з підстаршинської школи¹²⁵.

Після переходу фронту за наказом штабу ВО всі підрозділи УПА були доповнені стрільцями та упорядковані. На початку вересня 1944 р. із сотень “Лісовики” та “Чорноморці” було сформовано курінь під командуванням к-ра “Остапа”, який в перших числах цього місяця провів низку важких боїв з військами НКВС. Основу куреня становила сотня “Лісовики”, яка була найбільш вишколеною. До неї від липня 1944 р. було прикріплено членів політвиховних курсів, які організовував політвиховник військового штабу ВО “Лисоня” к-р “Архип”. Від серпня при ній також перебували дві чоти добровольців, які проходили стрілецький вишкіл. Сама сотня налічувала 180 стрільців і старшин

¹²⁵ Звіт про перехід фронту сотні “Орли” // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20... – С. 470–471; Звіт про перехід фронту сотні “Лісовики” // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20... – С. 449–451; Звіт про перехід фронту сотні “Чорноморці” // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20... – С. 542–543.

та складалася з 3 чот: 1 чоту очолював к-р “Бай” (Михайло Ососький), 2 чоту – “Чорнота”, а 3 чоту – к-р “Когут” (Іван Лужецький). Сотню “Чорноморці” після реорганізації очолив чотовий з сотні “Буйні” к-р “Жук”. Також при цьому курені перебувала підстаршинська школа ВО у складі двох чот під керівництвом к-ра “Чоса”¹²⁶.

Провівши цілоденний оборонний бій з військами НКВС 5 вересня 1944 р. біля присілка Цюцьків (зараз с. Малинівка) Рогатинського р-ну, курінь к-ра “Остапа”, стягнувши оборонну лінію, відступив у напрямку лісів між Слов’ятином та Дібровою Бережанського р-ну. 7 вересня до куреня О. Польового була передана сотня “Рубачі” к-ра “Ворона” (Григорій Ковальчук) з куреня к-ра “Бондаренка”, що квартирував біля с. Мечищів Бережанського р-ну. Проте ранком цього дня війська НКВС розпочали т. зв. генеральну облаву на комплекси Слов’ятинських лісів, а тому з цього часу два курені спільно проводили військові дії. Основний удар облави взяв на себе курінь “Остапа” (сотня “Лісовики” та підстаршинська школа) зі сторони с. Слов’ятин. Увечері курінь відійшов у ліси біля присілка Молохів с. Мечищів, а в ніч з 7 на 8 вересня два курені відійшли у ліси під с. Вільховець того ж р-ну, а звідти через один день вирушили в ліс біля с. Вулька (зараз с. Волиця) Бережанського р-ну, де протягом довшого часу квартирували¹²⁷.

На даний час неможливо визначити точну дату, коли було утворено загін к-ра “Остапа”, а тому правильно буде вважати – у першій декаді вересня 1944 р. За даними хроніки сотні “Холодноряці”, курені “Остапа” та “Бондаренка” 10 вересня 1944 р. було об’єднано в загін, а за відповідними документами КВШ УПА-Захід – 8 вересня, хоча спільно узгоджені дії, рейдування та уникнення боїв розпочалися ще раніше – перед облавою військ НКВС на Слов’ятинські ліси. У документах КВШ цей військовий підрозділ проходить під назвою загін групи “Лисоня”¹²⁸.

¹²⁶ Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20... – С. 354, 454–455, 491, 689, 693.

¹²⁷ Там само. – С. 284–288, 457–460, 555–556.

¹²⁸ Хроніка сотні “Холодноряці” // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20... – С. 556; УПА – Зах[ід] на третьому етапі // Літопис УПА. – Т. 33: Тактичний Відтинок УПА 26-ий “Лемко”: Лемківщина і Перемищина (Документи і матеріали) / упор. П. Потічний та І. Лико. – Торонто-Львів, 2001. – С. 73.

У склад загону ввійшли сотні з куреня к-ра “Бондаренка”: “Буйні” – к-р “Овоч” (Петро Рак), “Холодноярці” – к-р “Крук” (Богдан Федик) та “Рубачі” – к-р “Ворон”. З куреня “Остапа”: “Лісовики” – к-р “Кок”, “Чорноморці” – к-р “Жук” та сотня “Риболовці” – к-р “Меч” (Олексій Шніцер). Ця сотня була створена з двох чот добровольців, які перебували при сотні “Лісовики”. Ці чоти очолювали відповідно “Мороз” та “Байденко”¹²⁹. Підстаршинська школа, ймовірно, в 10-их числах вересня закінчилась, а її випускників та кадровий інструкторський склад розподілили по сотнях загону. Так зі школи в сотню “Риболовці” 12 вересня прибули чотовий “Залізник”, політвиховник “Сергій” та, ймовірно, інструктор “Бродяга”¹³⁰.

Штаб загону створили члени військового штабу ВО, які перебували при Омеляну Польовому. При штабі загону діяла група з 5 радистів на чолі з “Романом” (Петро Кекіш). За його сподами, групи (ланки) радистів були відправлені у штаби сотень та куренів загону. Також у підрозділі був створений спеціальний мінометний рій під командуванням к-ра “Жука”, колишнього воюка дивізії “Галичина”, який мав на озброєнні 1 міномет, 1 ПТР та кілька фаустпатронів. Завданням рою було вишколити нових мінометників для загону¹³¹. Також при курені О. Польового було 2 гранатомети. З радянських даних відомо, що при відділі були 3 міномети та протитанкова гармата¹³².

З лісу біля села Вулька загін 14 вересня вирушив у рейд на територію Волині. Вранці 16 вересня через ліс біля с. Вербів загін перейшов на присілок Залужжя біля с. Поручин Бережанського р-ну, де розташувались сотні, а обоз – у лісі. О 8 год. 17 вересня на застави загону розпочався наступ військ НКВС в силі одної роти. У бою повстанці розпорошили її. Через годину після бою на застави загону розпочала наступ ще одна рота, яка була підсилена 3 гранатометами та зеніткою. Проте і цей підрозділ сотні із загону “Остапа” змусили відступити. Трьох полеглих

¹²⁹ Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20... – С. 488.

¹³⁰ Там само. – С. 490.

¹³¹ Кекіш П. По свіжих слідах минулого... – С. 25, 27, 29, 34.

¹³² Короткі описи боїв відділів УПА – “Лисоня” (від 16 грудня 1943 року до 5 серпня 1945 року) // Літопис УПА. – Т. 12... – С. 38; Разгром банди “Шу[x]ай [Остапа]” // Сборник примеров служебно-боевой деятельности войск НКВД СССР в период Великой Отечественной войны. Москва, УВУЗ войск НКВД СССР, 1945 № 3–4. Режим доступу: <http://forum.patriotcenter.ru/index.php?topic=134.75>.

стрільців повстанці похоронили на невисокому березі яру над потічком присілка Залужжя¹³³.

Ввечері того ж дня загін покинув місце бою і перейшов квартирувати на присілок біля с. Віцинь (зараз Смереківка) Перемишлянського р-ну. Ввечері 18 вересня загін, перейшовши полями довколишні села, заквартирував у маленькому ліску біля с. Присівці Зборівського р-ну. З цього постю у санітарні пункти УЧХ були відправлені поранені стрільці. 19 числа ввечері загін перейшов шосе і залізничний шлях Львів–Тернопіль і вранці 20 вересня заквартирував на присілках біля с. Нище того ж р-ну. Цього ж вечора загін пішов далі на північ і заквартирував у с. Звижень Бродівського р-ну. У цьому селі перед вечором 22 вересня командир загону влаштував перегляд відділів: *“...На сільському майдані довгими лавами шість сотень витягнулись до перегляду. К-р Бондаренко здав звіт про стан загону командирові Остапові. Місцеве населення зі захопленням оглядало довгі лави повстанців і було горде, що й воно має своїх оборонців. Вечером загін відійшов...”*. Сотні вирушили на присілок Іванці біля с. Лопушне Кременецького р-ну, куди прибули вранці 23 вересня¹³⁴.

Близько 16 год. 24 вересня на становище загону біля присілка Іванці почав наступ 4 ескадрон 18 кавалерійського полку внутрішніх військ НКВС двома розвідчо-пошуковими групами по 40 шабель кожна. Західніше присілка Іванці перша розвідчо-пошукова група натрапила на повстанські стежі та розпочала з ними бій. Друга група, почувши постріли, розпочала наступ на тил повстанців. З цими групами вели бої сотні “Лісовики”, “Холодноярці” та “Чорноморці”, а основна частина загону зайняла кругову оборону, не беручи участі в бою. “Риболовцям” к-ра “Меча” було дано наказ наступати через Іванці в напрямку на с. Лопушне. Пройшовши в наступі 150 м. та зайнявши північну частину присілка, атакуюча розстрільна повстанців під сильним обстрілом ворога залягла. Командир 4 ескадрону виділив із кулеметного взводу для другої групи кулеметну тачан-

¹³³ Хроніка сотні “Риболовці”// Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20... – С. 492–493; Короткі описи боїв відділів УПА – “Лисоня” (від 16 грудня 1943 року до 5 серпня 1945 року) // Літопис УПА. – Т. 12... – С. 39.

¹³⁴ Хроніка сотні “Риболовці”// Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20... – С. 493–494.

ку, а сам з кулеметним та мінометним взводами відправився на допомогу 1 групі, що продовжувала бій західніше присілка. Щоб зупинити наступ “Риболовців”, к-р ескадрону наказав навіднику станкового кулемета зайняти вогневу позицію на східній окраїні присілка Іванці, поставивши задачу не допустити виходу сотні у східному напрямку на Лопушне, а командир мінометного взводу з позицій на південний захід того ж присілка відкрити вогонь по повстанській сотні, яка наступала на це село. Підрозділи Почаївського та Червоноармійського (Радивилівського) районних відділів НКВС зі своєї сторони участі в бою не брали, а виставили заслони на північний схід від місця бою і очікували на подальшу ситуацію. Біля 17 год. ворог розпочав сильний наступ на позиції повстанців. Щоб зберегти табір, к-р “Остап” віддав наказ вивезти його окружною дорогою за поле бою. Відійшовши на 500 м від позицій загону, повстанський обоз натрапив на взвод ворожих танків (за повстанськими документами – 3 машини, за радянськими – 2), що відкрив біглий вогонь з гармат та кулеметів. Обоз знову повернув у ліс, а обслуга відступила на східний виступ урочища Чорний Ліс північно-задніше присілка Іванці. Маневруючи на краю лісу, танки перенесли вогонь по скупченнях повстанців. Сотня “Риболовці” під обстрілом відступила з північної частини присілка і заняла оборону в рові, яку тримала до вечора¹³⁵.

Бунчужний сотні “Буйні” “Колос” (Касян Брикайло) про бої за табір загону згадував: *“Виїхавши [обозом] на чисте поле, дорога вела під гору. Звідси на овиді, як на долоні, було видне ціле містечко Підкаміння з його славним колись монастирем, заміненим більшовиками на кошари для кінноти. З цієї сторони більшовикам непотрібно було навіть держати застави. З цього монастиря вони мали дуже добре поле зорення і певно мусили заважати довгий шнур наших таборів, бо зараз напроти виїхало дві танкетки. За кілька хвилин вони появились недалеко перед таборами і почали бити з арматок. Усі вози, так як їхали один за*

¹³⁵ Описи боїв відділів УПА з військами НКВС на терені Тернопільщини...// Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20... – С. 238–239; Разгром банди “Шу[x]ай [Остапа]”... / Режим доступу: <http://forum.patriotcenter.ru/index.php?topic=134.75>; Хроніка сотні “Риболовці”// Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20... – С. 494; Хроніка сотні “Лісовики” // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20... – С. 460; Хроніка сотні “Холодноярці” // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20... – С. 557.

одним, скрутили в бік наліво і розстрільною добивались до лісу. Встигли тільки доїхати на край лісу, а дальше вся обслуга залишила вози в корчах і долучила до відділів.”. К-р сотні “Буйні” “Овоч” відправив зв’язкових до штабу загону за дозволом відбити табір. Одним із зв’язкових був Іван Джоджик-“Гай”, який цю подію подає у спогаді: *“[Омельян Польовий] сидів в хаті разом з помічником, щось писали, олівці в руках, вони ж командири. Докладаємо йому. А він думав, думав і каже: “Я не приказую! хай “Овоч” вже на місцях вирішує, як...” Він знав, що там з танками боротьба повинна йти... а йти на танки – це означало втрачати людей”*. Згідно хроніки “Буйних”, сотня смерком зробила спробу відбити табори у ворога, проте потрапила в засідку і, втративши двох стрільців, відступила¹³⁶.

У радянському звіті є згадка про бій повстанської гармати з ворожим танком: *“В 18 год. командир полку відправив на танку через Холодзяни офіцера штабу до командира 4 ескадрону... в Холодзянах [екіпаж машини запримітив] малі групи і одиноких повстанців, які відходили садами та городами на захід. По повстанцях було відкрито вогонь з танкової гармати, кулемета і автоматів. В цей час к-р танка запримітив, як п’ятеро повстанців наводили протитанкову гармату на танк. Навідник встиг вистрілити по цілі, проте це танку не принесло шкоди. Повстанці сховалися за тином, а танк, рухаючись вперед, роздавив гармату...”*¹³⁷.

Штаб 18 кавалерійського полку ВВ НКВС наказав своїм відділам оточити виходи з лісу, а на північ від поля бою біля сіл Березина (зараз частина м. Почаїв) і Лідихів Кременецького р-ну розмістив заслоном 2 ескадрон з протитанковою батареєю, щоб перекрити повстанців вихід на північ у випадку прориву. Коли смеркло, загін розпочав вихід з облави. Вийшовши на поле між Підкаменем і Почаєвом (між селами Крутнів, Раславка, Лосятин, Березина та Лідихів), він повернув у південному напрямку. Передні стежі повстанців, наткнувшись на вогневий заслон ворога, відступили і повідомили про це командування загону. По-

¹³⁶ Хроніка сотні “Буйні” // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20... – С. 431–433; Інтерв’ю з Іваном Джоджиком. / Режим доступу: <http://www.tv4.te.ua/suspilstvo/465-100-rokiv-mynaie-vid-dnia-narodzhennia-polkovnyka-ukrainskoi-povstanskoi-armii-omeliana-polovoho>.

¹³⁷ Разгром банди “Шу[х]ай [Остапа]”... / Режим доступу: <http://forum.patriotcenter.ru/index.php?topic=134.75>.

дальший рейд на Кременеччину припинився. Втрати повстанців були незначні, проте визначальні для всього рейду – загін втратив табір (20 возів, 40 коней), таборове майно, боеприпаси та важке озброєння. Згідно повстанських документів ворожі втрати підрахувати не вдалося, оскільки загін розпочав відступ, а власні втрати обчислювали на 5 вбитих і 7 поранених стрільців. Під час боїв під присілками поліг к-р чоти “Модест” (Олександр Федик) з сотні “Чорноморці”. Радянські документи втрати повстанців подають 64 вбитими на полі бою, а загалом не менше 150 чоловік, оскільки в лісі були виявлені свіжі могили. Із поданих даних можна зробити висновок – власні втрати у повстанців занижені, а в НКВС – завищені. Для прикладу, за даними хроніки сотні “Риболовці”, втрати за половину дня бою становили 1 вбитий та 2 поранених стрільців, і це коли сотня вела наступ на ворожі позиції, потрапила під обстріл мінометів і танків¹³⁸.

Ввечері повстанці відступили з поля бою у південному напрямку до присілків Ліщина біля с. Загір’я Зборівського р-ну. Залишив ці присілки загін 26 вересня і заквартирував у лісі біля с. Вертелка того ж р-ну, а звідти вирушив далі на присілок Альбанівка біля с. Нетерпинці Зборівського р-ну, куди прибув 27 вересня.

Вранці війська НКВС розпочали бій проти застав загону біля Альбанівки. До бою з нападниками було піднято сотні “Лисовики” та “Холодноярці”. Основна частина загону квартирувала у лісі та готувалася до нічного переходу. Ворог обстрілював передню лінію оборони повстанців з трьох гранатометів, а ввечері гарматкою (зеніткою). Обидві сторони намагалися атакувати, але успіху це не принесло нікому. Внаслідок цілоденного бою загін втратив 11 вбитими та 18 пораненими. Серед поранених були старшини загону: к-р чоти “Сокіл” та к-р сотні “Крук” – Богдан Федик з “Холодноярців”, ймовірно, сотенний “Чорноморців” к-р “Жук” і к-р “Остап” – Омелян Польовий. Згідно документів підпілля 9 стрільців після цього бою було поховано у с. Нетерпинці. Під прикриттям ночі війська НКВС відступили в напрямі с. Нетерпинці. Загін, підібравши вбитих і поранених,

¹³⁸ Короткі описи боїв відділів УПА – “Лисоня” (від 16 грудня 1943 року до 5 серпня 1945 року) // Літопис УПА. – Т. 12... – С. 40; Літопис УПА. – Т. 11... – С. 30; Разгром банди “Шу[x]ай [Остапа]”... Режим доступу: <http://forum.patriotcenter.ru/index.php?topic=134.75>; Хроніка сотні “Риболовці” // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20... – С. 494.

883

ПРИКЛЮГА ВОЯКА
УКРАЇНСЬКОЇ ПОВОСТАНЧОЇ АРМІЇ
Затвердженої УТВР і введеної
наказом Ч.3 ІУ.УІІ.1944 р.

Я, воїн Української Повстанчої Армії, взявши в руки зброю, урочисто клянусь своєю честю і совістю перед Великим Народом Українським, перед пролитом кров'ю усіх найкращих синів України, та перед Найвищим Проводом Народу Українського:

Боротися за повне визволення всіх українських земель і українського народу від загарбників та здобути Українську Самостійну Соборну Державу. В цій боротьбі не покину ні крону, ні життя і буду битися до останнього відиху і остаточної перемоги над усіма ворогами України.

Буду мужнім, відважним і хоробрим у бов та нещадним до ворогів землі української.

Буду чесним, дисциплінованим, революційно-патрістичним воємком.

Буду виконувати всі накази зверхників.

Охороню зберігати військову і державну таємницю.

Буду гідним побратимом в бов та бойовому житті всім своїм товаришам по зброї.

Коли я порушу або відступити від цієї присяги, то хай мене покарає суворий закон Української Національної Революції і снаде на мене зневага українського народу.

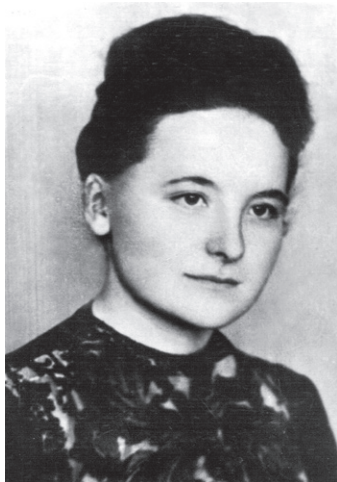
Присяга воєка УПА.

Ймовірно, додаток до наказу військового штабу ВО 3 "Лисоня"

пішов на південь. Переходячи через с. Сервири (зараз с. Сировари), повстанці похоронили полеглих у бою стрільців. Командування над загonom перебрав к-р “Бондаренко”, який вивів повстанські сотні через села Сервири, Яцківці, Мшана, Волосівка, Ярчівці Зборівського р-ну на присілки біля с. Мала Плавуча Козівського р-ну, куди прибули вранці 28 вересня. Згодом загін перейшов у комплекс Слов’ятинських лісів, де 2 жовтня відбулася присяга відділів ВО З “Лисоня” на вірність Україні¹³⁹. Документи підрозділів УПА свідчать, що загін було розпущено 30 вересня, але звітні дані КВШ УПА-Захід подають, що загін групи “Лисоня” припинив існування 5 жовтня 1944 р.¹⁴⁰.

ЛІКУВАННЯ ТА ПЕРЕВЕДЕННЯ У КРАЙОВИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ШТАБ УПА-ЗАХІД

Пораненого в бою 27 вересня 1944 р. Омеляна Польового відправили на санітарний пункт в Бережанський повіт, а згодом перевели у Рогатинський повіт. Ймовірно, це в с. Підкамінь Рогатинського р-ну, де перебувала його наречена Ганна Молінська-“Зірка”, яка була санітаркою в курені “Остапа”. Дочка О. Польового, пані Зоряна Молінська розповідає: *“Тато вперше побачив маму в 1944 р., коли вона проходила курси медсестер у с. Мельна Рогатинського р-ну. Мама була дуже красивою й лагідною, вміла шити, вишивати, в’язати, тому тато закохався в неї з першого погляду. Незважаючи на 13-річну різницю у віці, він усе ж добився її прихиль-*

Ганна Молінська-“Зоряна”,
санітарка в курені
к-ра “Остапа”.
Дружина О. Польового

¹³⁹ Літопис УПА. – Т. 11... – С. 134; Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20... – С. 248, 693; Хроніка сотні “Холоднярці”// Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20... – С. 558.

¹⁴⁰ УПА – Зах[ід] на третьому етапі // Літопис УПА. – Т. 33... – С. 73.

ності. І вже у 1945 р. вони взяли шлюб у селі Стратин Рогатинського р-ну. Коли Ганна завагітніла, то переїхала жити до своїх батьків у село Підкамінь, де народила доньку. Дівчинку назвали Зоряною. Це ім'я обрали її батьки задовго до народження. Псевдо у мами було “Зірка Нуся”, то майбутню доньку вирішили назвати Зоряною, а коли б народився син, то був би Остапом. Після моєї появи на світ мамин батько, а мій дідусь Ярослав Молінський, записав мене як свою дочку, щоб таким чином уникнути переслідувань із боку НКВС”¹⁴¹. До весни 1945 р. Польовий чекав на подальші рішення та розпорядження командування УПА-Захід, бо під час інспекції воєнної округи у жовтні 1944 р. старшинами УПА-Захід к-р “Шелест” (“Конрад”, “Череп” – Василь Сидор) відсторонив його від обов’язків командира ВО З “Лисоня”¹⁴².

Незважаючи на всю організаційну і військову діяльність, яку провів О. Польовий на території воєнної округи, обласний провід ОУН Тернопільщини у звіті від 5 вересня 1944 р. констатував: “Звітів про роботу ВШВО не одержано. На основі власних спостережень та думок провідних членів можна ствердити, що військова справа ... не поставлена на належному рівні. Це докладно виказалось при переході фронту, що дозволяє нам сьогодні висловитися більш об’єктивно про дійсний стан наших досягнень у військовій ділянці...”¹⁴³. Проте за працю на пості командира ВО З “Лисоня” командуванням УПА “Остапа” було відзначено Бронзовим Хрестом бойової заслуги від 14 січня 1945 р. та підвищено до ступеня поручника з датою старшинства від 14 квітня того ж року¹⁴⁴.

Перебуваючи на лікуванні у Рогатинщині протягом зими 1944–1945 рр., Омелян Польовий мав ряд зустрічей із керівництвом ОУН та УПА. Так наприкінці 1944 р. у с. Дички Рогатинського р-ну він зустрічався із заступником шефа ГВШ УПА “Лицарем” (“Чорнота”, “Дор” – Гасин Олекса) та членом ГВШ УПА “Беркутом” (“Андрієнко” – Луцький Олександр). В с. Яглуш того

¹⁴¹ Заморська Л. Терниста дорога полковника Польового // 20 Хвилин. – 2009. – 27 березня. – С. 11.

¹⁴² Документи з архівної кримінальної справи Польового О. // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 9... – С. 641.

¹⁴³ Організаційний звіт про діяльність ОУН в Тернопільській області // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20... – С. 621.

¹⁴⁴ Реєстр старшин воєнної округи // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20... – С. 321.

ж р-ну мав зустріч з групою “Калини” (Юрій Лопатинський), яка 27 грудня 1944 р. була десантована в Карпатах із поштою від Закордонних частин (ЗЧ) ОУН до керівництва підпілля в Україні. У складі цієї групи прибули через лінію фронту друзі О. Польового по підпіллю з м. Краків “Арсен” (Сильвестр Скоробагатий), який призначався радистом (керівник технічного відділу зв’язку) при Крайовому провіднику ОУН ОіСУЗ “Лемішу” (Василь Кук) та “Карат” (Василь Чижевський). До села групи кур’єрів привів к-р самооборонної теренової сотні “Кос” (Володимир Зобків). Вранці наступного дня групу направили до шефа зв’язку Проводу ОУН “Боярина”. У цьому ж селі навесні 1945 р. відбулася зустріч “Остапа” з Крайовим провідником ОУН ЗУЗ “Петром” (“Максим” – Роман Кравчук). Весною цього ж року він спілкувався із шефом зв’язку Подільського краю (ПК) ОУН “Медом”, який керував лінією зв’язку між провідником Подільського краю “Данилом” (“Ярослав” – Іван Шанайда) та Провідником ОУН “Туром” (“Тарас Чупринка” – Роман Шухевич)¹⁴⁵.

У квітні 1945 р. в с. Бишки Козівського р-ну відбулася нарада за участю к-ра УПА-Захід “Шелеста”, к-ра ВО “Буг” – “Вороного” (“Холод”, “Чернець” – Василь Левкович) та членів військового штабу ВО З “Лисоня”: провідника Подільського краю ОУН і за сумісництвом к-ра ВО “Степановича” (“Данило” – Іван Шанайда), “Романа” (“Дяченко” – Ілярій Лютий) та організаційного референта ПК ОУН “Бея” (“Бульба”, “Шолом” – Григорій Голяш). За свідченням Омеляна Польового, на цю нараду його викликав шеф ГВШ УПА “Перебийніс” (“Бук” – Дмитро Грицай), з яким зустрівся у с. Яглуш Рогатинського р-ну. Разом вони прибули в с. Бишки до к-ра “Шелеста”. На зустрічі з “Шелестом” після їхньої особистої розмови останній призначив О. Польового старшиною для спеціальних доручень та військовим інспектором КВШ УПА-Захід, присвоївши нове псевдо “Якір”¹⁴⁶. Згодом рішення про призначення старшиною для доручень КВШ було подане у наказі УПА-Захід ч. 12 від 28 квітня 1945 р.¹⁴⁷.

¹⁴⁵ Документи з архівної кримінальної справи Польового О. // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 9... – С. 629–631, 641–642.

¹⁴⁶ Там само. – С. 630–631, 637; Спогад Польового Омеляна Гіляровича... – С. 4–5.

¹⁴⁷ ЦДАВО. – Ф. 3836. – Оп. 1. – Спр. 70. – Арк. 10 (наказ ч. 12 КВШ УПА-Захід).

Починаючи з квітня 1945 р., “Якір” тісно працював з шефом зв’язку Проводу ОУН “Росою”-“Кудияром”, який перебував у с. Любша та Підбір’я Рогатинського р-ну, де знаходився пункт зв’язку Проводу ОУН. Імовірно, з 1945 р. КВШ УПА-Захід не мав своїх каналів зв’язку з воєнними округами, тому для передачі поштових пакетів користувався організаційним зв’язком ОУН, що з’єднував Провід ОУН із Крайовими проводами на території ЗУЗ. На пункті зв’язку, який охоплював також села Яглуш, Виспа та Мельна Рогатинського р-ну, у “Роси” працювали спецкур’єри “Влодко”, “Пилип”, “Зенко” та “Гора”. Продукти харчування на цей пункт заготовлялися та постачалися членом кущового проводу с. Фрага Рогатинського р-ну “Ігорем” (Федір Федорик). В обов’язки “Якоря” входило доставляти пошту, яка проходила через цей пункт, на адресу КВШ УПА-Захід, к-ра “Шелеста” від військових штабів ВО 2 “Буг” та ВО 3 “Лисоня” і навпаки. За даними Омеляна Польового, від ВШВО надсилалися звіти про військові дії підрозділів УПА, працю окремих відділів військових штабів та ін.¹⁴⁸

У зв’язку з виборами до Верховної Ради СРСР та масштабною протиповстанською акцією січня-квітня 1946 р. у більшості сільських населених пунктів Західної України були розквартировані гарнізони військ НКВС. Не винятком був і Рогатинський р-н, де у с. Фрага квартирував “Якір”. Тож О. Польовий вирішив виїхати у м. Львів з наміром легалізуватися та виробити документи. У своїх спогадах Омелян подає, що “Шелест” доручив організувати лінію зв’язку між ним та “Туром” (Роман Шухевич), оскільки вони були знайомі особисто по праці в ДУН і підпіллі. Кущовий СБ ОУН с. Підкамінь “Сивенький” (Володимир Рудницький) віддав О. Польовому військовий квиток на прізвище Боднар Євстахій Іванович, з яким він в кінці січня 1946 р. прибув у Львів¹⁴⁹.

В місті у перших числах лютого 1946 р. йому вдалося зустрітися з колишнім референтом УЧХ в Тернопільській області ОУН “Анною” (“Молочарка” – Галина Дидик), яка від 1945 р. була зв’язковою Головного Командира УПА, і домовитися про підтримку зв’язку. Місця зустрічей між ними були на вулицях

¹⁴⁸ Документи з архівної кримінальної справи Польового О. // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 9... – С. 630, 633.

¹⁴⁹ ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 67451. – Акр. 38–39, 42 (протокол допиту Омеляна Польового); Грещук Г. Як “поставала” УПА на Тернопіллі... – С. 2.

міста та у квартирі Василя Булавського, який був їхнім спільним знайомим по підпіллю. На одній із таких зустрічей у лютому “Анна” видала “Ясеві” – нове псевдо Омеляна Польового, під розписку 2000 рублів, а згодом ще 4000 для того, щоб він виробив собі легальні документи¹⁵⁰. Протягом лютого–березня 1946 р. О. Польовому вдалося за допомогою хабарів отримати довідку про роботу в районній страховій касі Львова, а через сільського голову прописатися у сільраді села Голоско Велике (зараз частина м. Львів) та поселитися в місті у свого дядька Івана Гавриловича Польового¹⁵¹.

На зустрічі з Галиною Дидик, яка відбулася орієнтовно 25 березня 1946 р., “Ясь” попросив передати організаційним зв’язком до к-ра УПА-Захід “Шелеста” грипс. В ньому він повідомляв, що перебуває у м. Львів, чекає розпоряджень по лінії УПА, а коли будуть зняті гарнізони військ НКВС із сіл, то відновить зв’язок з військовими штабами ВО “Буг” та ВО “Лисоня”. Також тоді вони визначили наступну дату зустрічі, яка мала відбутися через місяць¹⁵².

АРЕШТ ТА ПЕРЕБУВАННЯ У ВИПРАВНО-ТРУДОВИХ ТАБОРАХ

1 квітня 1946 р. Омеляна Польового було затримано працівниками органів держбезпеки. “Ясь” спочатку видав себе за Данила Гіляровича Очерета, який нібито працював продавцем магазину в Тернополі і з приходом Радянської армії виїхав на Рогатинщину, де під псевдом “Іван” вступив у сотню УПА “Орли”. До серпня 1945 р. самостійно переховувався від органів НКВС, а на початку серпня 1945 р. к-р “Косач” (Степан Коваль) з сотні “Сіроманці” призначив його спецкур’єром до шефа зв’язку Проводу ОУН “Роса”¹⁵³. Але слідчим було відоме

¹⁵⁰ Документи з архівної кримінальної справи Польового О. // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 9... – С. 635; Автобіографія – Булаский [Василь Іванович]. – Арк. 2 / Архів ЦДВР.

¹⁵¹ ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 67451. – Арк. 42–44 (протокол допиту Омеляна Польового).

¹⁵² Документи з архівної кримінальної справи Польового О. // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 9... – С. 635.

¹⁵³ Там само. – С. 626–628; ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 67451. – Арк. 8–12 (протокол допиту Данила Очерета).

14
СЕКРЕТНО

Министерство Государственной Безопасности СССР
Центральный архив

ОБЩИЙ СЛЕДСТВЕННЫЙ ФОНД

ДЕЛО по обвинению

Голового
Омельта Михайловича

УЧТ-НО № 1962

АРХ. № 212513

Количество томов „ 1 “, том „ “

ДЕЛО ПЕРЕСМОТРЕНО

МВД УССР

Управление „ Бюро „ УУД

(наименование органа, в производстве которого

„ Львовской области “

находилось дело

67451

СПОЛЬЗОВАНО ДЕЛО ДОЛЖНО БЫТЬ ВОЗВРАЩЕНО
в ЦЕНТРАЛЬНЫЙ АРХИВ МВБ СССР

Обкладинка архівно-кримінальної справи

справжнє ім'я та прізвище затриманого. Тому вже наступного дня О. Польовий фігурував у протоколах допиту, які проводив заступник начальника відділу по боротьбі з бандитизмом управління Міністерства внутрішніх справ (УМВС) Львівської області підполковник Матвеев, під своїм прізвищем. На запитання слідчих, чому одразу не подав правдивих свідчень слідству, О. Польовий відповів, що не хотів вказувати свої справжні дані та становище в Організації, адже це могло привести до арешту його близьких родичів – матері, брата та сестри. Ймовірно, Омелян, намагаючись полегшити собі покарання, у протоколі допиту від 2 квітня заявив, що приїхав у м. Львів з метою зв'язатися з органами радянської влади і надати практичну допомогу в захопленні або ліквідації керівного складу ОУН та УПА, щоб припинити *“бесцельную борьбу с Советской властью”*, а згодом отримати можливість чесно працювати на благо радянського народу та жити сімейним життям, оскільки був заручений з Ганною Молінською¹⁵⁴. Як доказ цього він подав своє анонімне звернення до начальника УМВС Львівської області, яке підписав псевдом “Петька 13” у лютому 1946 р. В цій “анонімці” Омелян просив вказати номер телефону УМВС та організувати зустріч з оперативними працівниками цього відомства, але не подав своєї адреси проживання і також не повідомив місця майбутньої зустрічі. Особисто з'явитися в органи МВС не міг, бо це могло б його розконспірувати перед підпіллям і таким чином зірвати плани захоплення чільних діячів Організації. Згодом керівництво органів держбезпеки Львівської області повідомило УМВС УРСР про затримання і вербування як таємного співробітника УМВС Львівської обл. під псевдом “Вірний” колишнього к-ра ВО З “Лисоня”, військового інспектора КВШ УПА-Захід Омеляна Польового. Проте на реальну співпрацю Омелян не пішов, що відзначали у звітах оперативники, а тому на одній із зустрічей з ними в червні 1946 р. його було заарештовано¹⁵⁵. Процес вербування Омеляна Польового та співпраці як “сексота” у працях істориків-краєзнавців чи у спогадах самого командира скромно обійшли загально такими рядками: *“...після арешту багато разів під наглядом водили вулицями*

¹⁵⁴ ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 67451. – Арк. 38–39, 41 (протокол допиту Омеляна Польового).

¹⁵⁵ ГДА СБУ. – Ф. 2. – Оп. 56. – Спр. 1. – Т. 1. – Арк. 187–188; ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 67451. – Арк. 39–40 (протокол допиту Омеляна Польового).

*Львова, сподіваючись, що хтось до нього підійде і таким чином видасть себе...*¹⁵⁶.

У протоколі допиту від 18 червня 1946 р. О. Польовий зізнався співробітникам МВС, що після звільнення в квітні з під арешту провів 4 зустрічі з “Анною” у Львові, про які не розповів на явках оперативникам. Три зустрічі відбулися у квітні, а остання – 14 червня. На ній “Анна” запитувала, чи не відомий йому в місті хтось з майстрів, що можуть виготовити для підпілля металеві печатки для відтисків на паспортах, і пропонувала виїхати в Рогатинський р-н. Також на останній зустрічі “Анна” повідомила про налагодження після зимової блокади зв’язку з “Шелестом” та керівником СБ ОУН “Михайлом” (“Григір”, “Дем’ян” – Микола Арсенич), а також вказала, що на Рогатинщині та Ходорівщині серед населення ходять чутки про явку з повинною к-ра “Остапа” і про його роботу на цукровому заводі. Ці розмови деморалізують не тільки членів ОУН, а й населення, проте зі сторони Проводу ОУН ніяких підозрінь немає¹⁵⁷.

28 червня 1946 р. Омеляну Польовому було висунуто обвинувачення за ст. 54-1 “а” (зрада батьківщини), 54-11 (участь у організаціях, які ведуть підготовку або здійснили контрреволюційні злочини) та 54-14 (контрреволюційний саботаж) кримінального кодексу УРСР 1927–1960 рр. і заарештовано для подальшого розслідування, а 8 серпня перевезено у внутрішню тюрму № 1 управління по боротьбі з бандитизмом (УББ) МВС УРСР в м. Києві¹⁵⁸.

З 23 жовтня 1946 р. розпочалося додаткове слідство у справі О. Польового, яке проводив старший слідчий УББ МВС УРСР лейтенант Бокий. Метою продовження слідства було викрити всю націоналістичну діяльність Польового і виявити всіх відомих йому керівників підпілля ОУН та УПА, а також використати обвинувачуваного в оперативних цілях. З цією метою Омеляна 30 листопада того ж року під спецконвоем привозили в м. Тернопіль¹⁵⁹.

¹⁵⁶ Пукач В. Омелян Польовий... – С. 85–88; Гермаківський І., Касінчу П. Пам’ять. Зродились ми великої години. До річниці від дня смерті командира військової округи “Лисоня” УПА-Захід полковника Омеляна Польового // Свобода. – 2000. – 1 жовтня. – С. 2; Сусак В. Полевий Омелян... Режим доступу: http://www.franko.lviv.ua/institutes/istoryky/usna_ist/katalog.htm; Ой, спиніться ж, літа мої... – С. 5; та ін.

¹⁵⁷ Документи з архівної кримінальної справи Польового О. // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 9... – С. 638.

¹⁵⁸ ГДА СБ України. – Ф. 5. – Спр. 67451. – Арк. 3–4, 127 (постанови про арешт та етапування Омеляна Польового).

¹⁵⁹ Там само. – Арк. 128–130 (постанови про прийняття справи, продовження слідства та етапування Омеляна Польового).

Знаходячись під слідством у внутрішній тюрмі МВС УРСР, О. Польовий встановив письмовий зв'язок із сусідньою камерою, де перебував арештований Петро Дужий-“Дорош”, якому розповів про себе¹⁶⁰.

Допити та співставлення свідчень тривали до кінця січня 1947 р. А коли слідчий 5 лютого оформив протокол про закінчення розслідування, то О. Польовий відмовився його підписувати, вказуючи на те, що у протоколах допитів відсутні дані про його справжні погляди, і що йому не була надана можливість згідно з наказом МВС УРСР виправдатися перед радянською владою¹⁶¹. 19 березня 1947 р. Військовий трибунал військ МВС Київської області засудив Омеляна Польового за ст. 54-1 “а”, 54-11 та 54-14 кримінального кодексу УРСР до вищої міри покарання – розстрілу із конфіскацією особистого майна¹⁶². На суді Омелян заявив, що винним себе не визнає, а свідчення, які давав на попередньому слідстві, признає частково, бо їх давав під моральним тиском слідчого¹⁶³.

Перебували у камері смертників в очікуванні розстрілу разом з Омеляном Польовим Крайовий референт СБ ОУН ЗУЗ Григорій Пришляк-“Мікушка”, референт пропаганди Проводу ОУН Петро Дужий-“Дорош”, к-р з'єднання груп “44” Федір Воробець-“Олекса”, член Головної Ради ОУН Михайло Степняк-“Сергій”, к-р тактичного відтинку “Маківка” з ВО 4 “Говерля” Дмитро-Ярослав Вітовський-“Зміюка”, а пізніше перебував голова Військової Управи по набору добровольців у дивізію “Галичина” Альфред Бізанц. За словами О. Польового, радянське керівництво планувало у 1947 р. провести в Києві політичне судилище над членами керівництва ОУН та УПА, які знаходилися у застінках МВС. Більшовики ставили за мету змусити діячів підпільного руху привселюдно розкаятися та відректися від боротьби за вільну Україну¹⁶⁴.

¹⁶⁰ ГДА СБ України. – Ф. 5. – Спр. 67451. – Арк. 167 (постанова, відповідь Юлії Польовій).

¹⁶¹ Там само. – Арк. 136–139 (протокол про закінчення слідства та постанову про відмову в заяві обвинувачуваного Омеляна Польового).

¹⁶² Там само. – Арк. 151 (вирок Військового трибуналу військ МВД Київської обл. Омеляну Польовому).

¹⁶³ Там само. – Арк. 147 (протокол судового засідання у справі Омеляна Польового).

¹⁶⁴ Ой, спиніться ж, літа мої... – С. 5; Крайовий Провідник [Федір Воробець] // Вісті Придністров'я. – 1998. – 20 листопада. Режим доступу: <http://gorozhanka-shkola.narod.ru/geroj.html>.

СССР
МИНИСТЕРСТВО
ВНУТРЕННИХ ДЕЛ

Мордовской АССР
Угрозедение
№ Х-385/14
15 июня 1971

Выдан паспорт
от 15
Зубово

СПРАВКА № 11-84
Иванов

Форма «Б»
059612

509575
71-г.

ВЫДАНА ГРАЖДАНИНУ: Польовому
Олегию Гилларовичу
год рождения 1913, национальность украинская
уроженцу: с. Ярзевцы, Зворовского
р-на, Тернопольской области
осужденному: в военным трибуналом войск
МВД Киевской области
19 марта 1947 г. по ст.ст. 54-1 "А" УК УССР
25 годам лишения свободы с конфиск. имущества
имеющему: в прошлом судимости не судим

В том, что он отбывал наказание в местах заключения
с 15 июня 1946 г. по 15 июня 1971 г.
откуда освобожден: по отбытийн меру наказания.

Начальник подразделения
Олегов
подпись

Начальник части
Семенов
подпись

Довідка про відбуття О. Польовим терміну ув'язнення

Практично через три місяці, 10 червня 1947 р., Військова колегія Верховного суду СРСР замінила Польовому вищу міру покарання на 25 років виправно-трудових таборів з *“последующим поражением в политических правах”* на 5 років¹⁶⁵. У власних спогадах Омелян подає, що у червні 1947 р. його перевели у Харківську тюрму, а згодом назад у Київ, звідки відправили на Колиму в “Севвостлаг”. У виправно-трудовому таборі на Колимі працював на соляних шахтах до кінця 1955 р., а тоді був відправлений у м. Белово у золотокопальні. Там працював на промивці золотопіску до 1958 р. Протягом наступних 4 років перебував у Тайшетських таборах м. Братськ. У 1962 р. був відправлений у виправно-трудоий табір в Мордовії “Дубравлаг”. У цьому таборі шив рукавиці та перебував разом з колишнім к-ром ВО “Буг” “Вороним” (Василь Левкович) та майбутнім Верховним Архієпископом Львівським, предстоятелем Української Греко-Католицької Церкви Йосипом Сліпим (Йосип Коберницький-Дичковський)¹⁶⁶.

У грудні 1964 р. Омеляна Польового привозили в Західну Україну з метою перевиховання та покаяння перед радянською владою. Тут йому організували зустрічі з першими секретарями обкомів партії Львівщини та Тернопільщини, відповідно Іваном Грушецьким і Григорієм Шевчуком. Організували також зустрічі з радянськими письменниками – колишнім діячем Української Народної Республіки, головою Товариства культурних зв'язків з українцями за кордоном, журналістом Юрієм Смоличем та головним редактором Головної редакції Української Радянської Енциклопедії, одним із авторів гімну УРСР та перекладу гімну СРСР українською мовою Миколою Бажаном та ін. Влаштували кілька зустрічей з дочкою Зоряною, яка вже на той час працювала фельдшером-лаборантом у Рогатинській районній лікарні. Водили Тернополем, показуючи відбудоване місто, та привозили в рідне село, де запропонували виступити в клубі перед односельчанами з покаанням. Проте О. Польовий відмовився, за що в січні 1965 р. його відвезли назад у Мордовію¹⁶⁷.

¹⁶⁵ ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 67451. – Арк. 156 (рішення № 3/5–2346 Військової колегії Верховного суду СРСР).

¹⁶⁶ Сусак В. Полевий Омелян... Режим доступу: http://www.franko.lviv.ua/institutes/istoryky/usna_ist/katalog.htm; Овсієнко В. Інтерв'ю з Германюк Богданом Васильовичем, ур. 20.08 1931 р., с. П'ядики, Коломийського р-ну Івано-Франківської обл. Режим доступу: <http://archive.khpg.org/index.php?id=1121097461>.

¹⁶⁷ Сусак В. Полевий Омелян... Режим доступу: http://www.franko.lviv.ua/institutes/istoryky/usna_ist/katalog.htm; Ой, спинітьс я, літа мої... – С. 5.

У 1966 р. йому було запропоновано звернутися в пресі з пока-
анням, проте він знову відмовився, хоча в разі “каяття” обіцяли
зменшити термін перебування у таборах і влаштувати дочку в
медичний інститут¹⁶⁸.

ЖИТТЯ ПІСЛЯ ЗВІЛЬНЕННЯ З УВ'ЯЗНЕННЯ. НЕЗАЛЕЖНА УКРАЇНА

15 червня 1971 р. Омеляна Польового звільнили з табо-
рів, коли відбув повністю термін “покарання” радянської вла-
ди. Він повернувся у м. Тернопіль, але його близько 4 років не
прописували, а лише рекомендували протягом 24 год. покину-
ти місто. У 1971 р. він виїхав до сестри Євстахії, яка працюва-
ла вчителькою у Криму, а згодом жив у брата Євгена, сестри
Іванни на Озернянських присілках Зборівського р-ну та в мамі.
У 1975 р. з дозволу КДБ його прописали в м. Тернопіль, дали
однокімнатну квартиру і влаштували слюсарем ліфтів у облас-
ну лікарню, але щотижня викликали на профілактичні розмови.
Згодом оперативники збирали свідків і готували для нього дру-
гу кримінальну справу за “антирадянську діяльність”¹⁶⁹.

Вийшовши з тюрми, Омелян Польовий розшукав свою
дружину Ганну Молінську з наміром відновити сім'ю. Вона,
щоб уникнути переслідувань, поміняла прізвище і вдруге
вийшла заміж. За спогадами дочки Польового пані Зоряни,
мама до кінця свого життя (мама померла у 62 роки) жодно-
го разу так і не зустрілася з батьком: *“Було дуже важко, коли
тато прийшов з тюрми, а мама відмовилася з ним зустрітись.
Пам'ятаю, як він тоді сказав, що любить лише її одну, розуміє
і прощає її як жінку, але як соратницю – ні”*. З 1975 р. Польо-
вий зжився з хворою Марією Тишко, з якою 1987 р. одружився
та жив у Тернополі¹⁷⁰.

Новий етап життя та діяльності для Омеляна припав на сві-
танок Української Незалежності. Як і більшість громадськос-
ті міста та області він брав участь у національно-патріотичних

¹⁶⁸ Андрушків Б. Короткі біографічні відомості... – С. 15.

¹⁶⁹ Сусак В. Полевий Омелян... Режим доступу: http://www.franko.lviv.ua/institutes/istoryky/usna_ist/katalog.htm.

¹⁷⁰ Заморська Л. Терниста дорога... – С. 11; Сусак В. Полевий Оме-
лян... Режим доступу: http://www.franko.lviv.ua/institutes/istoryky/usna_ist/katalog.htm; Голяш С. Омелян Польовий – “Остан”... – С. 71–74.

акціях, що відбулися в кінці 1980-х на початку 1990-х років. Протягом 1992 р. став членом Тернопільської обласної спілки політв'язнів, згодом відвідував засідання партії “Конґрес Українських Націоналістів” (КУН) і, за спогадами, коротко перебував у проводі міської організації. Здавалося, що у своїй незалежній державі вже все буде добре, хоч старість все більше давалася взнаки. Не вистачало коштів на прожиття, а до того ж ще й недоброзичливе ставлення як влади, так і побратимів по зброї, які осуджували Омеляна за те, що, мовляв, “*лишився живий*”. Справа дійшла до того, що в актовому залі Краєзнавчого музею в червні 1993 р. під час зустрічі з референтом Служби Безпеки Закордонних частин ОУН (СБ ЗЧ ОУН) Степаном Мудриком-“Мечником”, який перебував з візитом на Тернопільщині, ветерани українського підпілля та комбатанти УПА цікавилися в нього, як їм сприймати особу командира 3 воєнної округи УПА “Лисоня” поручника “Остапа”, котрий проживає в Тернополі. На це С. Мудрик дав відповідь: *“Я знаю про різні інсинуації, які ходять навколо особи Омеляна Польового, але можу запевнити, що це великий патріот і кришталевої честі людина. Брудом його обливають вороги...”*¹⁷¹.

У 1993 р. О. Польовий звертався з питанням реабілітації в компетентні органи, але згідно з висновком Генеральної прокуратури України від 19 березня 1994 р. його визнано таким, що засуджений обґрунтовано і реабілітації не підлягає¹⁷².

За повідомленням секретаріату Всеукраїнського Братства ОУН та УПА Омеляна Польового було обрано почесним членом Головної Булави Всеукраїнського Братства ОУН та УПА від 13 жовтня 1995 р.¹⁷³. В 1997 р. О. Польовому стараннями громадськості міська рада виділила хоч мізерну, але пенсію, щоб полегшити умови життя борцеві за Волю України. В цьому ж році його запрошено 17 серпня взяти участь в урочистостях на “Золотій Полянці” в Рогатинському р-ні, приурочених 55-й річниці створення УПА, де він мав вітальне слово з нагоди свята. В 1998 р. громадськість та обласна влада нагородила Омеляна Польового відзнакою за отримані рани і передала смачні гостинці з нагоди дня Великодня.

¹⁷¹ Грещук Г. Особистий Дорученець Бандери в Тернополі// Тернопіль Вечірній. – 1993. – 29 вересня – С. 4.

¹⁷² Ішук О., Кокін С. Вступ // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 9... – С. 44.

¹⁷³ Шлях перемоги, 1995. – Ч. 51–52 (2175–2176). – 30 грудня.

Значна увага до постаті к-ра ВО З “Лисоня” мала як позитивні сторони: постійні зустрічі з громадськістю, молодіжними національно-патріотичними організаціями, молоддю, інтерв’ю журналістам, історикам-краєзнавцям та дослідникам історії УПА, зв’язки з українською діаспорою; так і негативи: у 1996 р. однокімнатну квартиру, де проживав Польовий, було пограбовано, і тоді ж, за словами О. Польового, розвіялась надія прожити останні роки життя у притулку для ветеранів УПА на Львівщині. Та навіть за скрутних обставин важко хворий Омелян Гілярович ні на що не жалівся! *“Вмиратиму так, як жив, без нарікань...”* – говорив командир¹⁷⁴.

В 1999 р. громадські організації звернулися в міську раду з проханням надати Омеляну Польовому звання почесного громадянина міста Тернопіль¹⁷⁵, але цього прохання городян рада міста виконати не змогла... Останніми роками в Омеляна Польового значно погіршився стан здоров’я, а домагатися оформлення інвалідності було просто не під силу. Помер к-р “Остап” 12 червня 1999 р. в м. Тернопіль. Українська та еміграційна преса швидко рознесла цю сумну звістку серед громадян та патріотів України. Тіло його було виставлене в Спільці політичних в’язнів та репресованих. Звідти перенесено до Катедрального собору, де похоронні відправи відслужили багато священників з Української Греко-Католицької Церкви, Української Православної Церкви Київського Патріархату і Автокефальної Православної Церкви. Після відправ члени Всеукраїнської організації “Тризуб” ім. С. Бандери перенесли тлінні останки на Микулинецьке кладовище в Тернополі. На цвинтарі прощальне слово сказали: від Всеукраїнського Братства ОУН та УПА – Михайло Зеленчук, керівник Братства ОУН та УПА Подільського краю “Лисоня” – Петро Касінчук, від обласної Спільки політв’язнів та репресованих – Григорій Друль та ін. Лідер КУН Ярослава Стецько надіслав телеграму-співчуття. На закінчення солдати Тернопільського артилерійського з’єднання віддали салют борцеві за Україну пострілами. Похоронили славної пам’яті Омеляна Польового поряд з могилою жертв сталінських репресій¹⁷⁶.

¹⁷⁴ Крамар Р. Забутий Герой // Експрес. – 6 червня 1999 р. – С. 11а.

¹⁷⁵ Олещук І. Одержимий подвижник нації// Рукопис наданий автору для публікації.

¹⁷⁶ Касінчук П. Легендарний командир // Свобода. – 1999. – 26 червня; Кальба М. Похорон полковника УПА Омеляна Польового... – С. 11.

ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ ОМЕЛЯНА ПОЛЬОВОГО НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

У грудні 1999 р. міська рада Тернополя на прохання громадськості перейменувала вул. Олександра Невського в честь к-ра ВО “Лисоня” Омеляна Польового, на якій було встановлено пам’ятну дошку з барельєфом борця. Близько 10 років ця пам’ятна стела О. Польовому на однойменній вулиці увічнювала пам’ять про к-ра “Остапа”, але в ніч на 19 серпня 2010 р. була зруйнована вандалами разом з іншими знаками і символами патріотизму українців. 28 жовтня цього ж року відбулося урочисте відкриття оновленого барельєфу командира ВО З “Лисоня”.

На могилі Омеляна Польового силами громадськості у 2003 р. встановили величний пам’ятник. Посмертно Омеляна Польового було нагороджено в 2007 р. Тернопільською обласною радою з нагоди сторіччя з дня народження Романа Шухевича за заслуги в національно-визвольній боротьбі, в утвердженні та розбудові Української держави почесною ювілейною відзнакою та грамотою, які експонуються в Тернопільському обласному Краєзнавчому музеї.

Варто також згадати, що молодіжно-патріотичні організації Тернопільщини бережуть і вшановують пам’ять про О. Польового. Рішенням Тернопільської науково-пошукової експедиції “Забуті Могили” в 1997 р. запроваджено щорічну премію ім. Омеляна Польового за національно-патріотичну діяльність. Сьогодні правонаступником експедиції “Забуті Могили” є Тернопільське обласне науково-пошукове товариство “Обереги”, яке і надалі продовжує відзначати активних членів товариства та громадськості цією премією. Національна скаутська організація України “Пласт” з прихильників у м. Зборів та довколишніх селах району створила в 2005 р. хлопчачий курінь ім. Омеляна Польового. Юнацтво кожного року відзначає річницю народження патрона куреня Омеляна Польового, проводячи теренову гру в лісі під Зборовом. У липні 2011 р. громадська організація “Молодіжний Націоналістичний Конгрес” відновила на Тернопільщині щорічний вишкільний табір для молоді “Лисоня”, який з цього часу названий іменем Омеляна Польового, та ін.

Сьогодні постать к-ра “Остапа” є невід’ємною частиною історії українського національно-визвольного руху як на території Тернопільщини, так і всієї України, частиною історії збройного спротиву окупантам нашої держави, яку слід пам’ятати, досліджувати і шанувати.

ODPIS

65

65

U K R A I N O !

Ja tobi wirno budu służyty do samoji smerty, za wolu i maj buttia, Ukraino !
ty w kajdanach aże ti kajdany ne wysli tebe sderżaty bo miż mołodizaju, a
osoblywo miż szkilnoju je wełykie poczucia i prahnennia do borby na wolu
twoju Ukraino. My ukraino ti kajdany pirwem i skienem z tebe i budysz wilna
Ukraino. I toti kajdany perejdut Ukraino z tebe na twoho woroha Polaka, todi
stanem wolnoju samostijnoju derżawoju. Ukraino ja stremlu do toho i spodi-
waju sia szczo 1929. 10 padołysta a bo szcze i skorsze wybuchne powstania z
UWO. i todi wsi my stanemo proty twoho woroha, ktryj nam musyt nadaty sia.
aż doti woskresnym Ukrainu na hajdamackich kistkach. A Polakowy zakienem
arkan na szyju i budemo nym uprawlaty aż do kie ne wyhłumemo ich wsiáh,
a tebe Ukraino budemo wsi derżaty sia jak

Cej lystok wydumanyj Polowym Omeljanom aże win spownyc sia
1/VII.1929.r. Cej lystok chto proczytaje naj daś drugomu, szczo by každyj
Ukrainec stromiw do toho jak Polowyj Omeljan. Szczo ne wmerla Ukraina !
a Polszcza zhytnuty musyt wit Ukrainciw. Surmy i ozerwony knyhy wsi powynni
Ukrainci czytaty.-

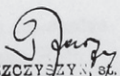
Pismo powyższe pāsane jest ołówkiem na zwykłym białym papierze.

Zgodność odpisu z oryginałem potwierdza

Kancelarja Urzędu Śledczego P. P.

7 WRZ 1929

w TARNOPOLU, dnia

JASZCZYSZYN, sz. przod.
Kierownik Kancelarji.

Листівка "Україно!". 1929 р.

МАКАЗ. 7. 2.-В.

81
1898

1. Котна оцла ОБЕЗПЕЗГІ СЕБЕ ВАРТАМ - СТИХІМ
НА ВІЙСЬКОВИЙ.
2. СЕЛА РОЗБІВАЮТЬ МІЖ СОБОЮ АЛХІМОВУ СТИХУ.
3. Котна оцла - СТАНЦІЯ ВИБІЧАЄ КІЛЬКА КРИВІОК -
СЛОВИВ, ЗАВ ВІЙСЬКОВИХ ЧІМІЙ.
4. Котна СТАНЦІЯ ПРИГОТУВАТИ ЗАМАЄН КАРІВ,
ТУВІВІВ ЗО ВІЙСЬКОВОЇ ЗИСЛОЗІКІ - АТУ: ТУВІВ - НА
КОЄНЕ ЦЕЛО ЗОМУ ОДИН КІЛОГРАМ, 300КР. ЗАМАРИНО-
ВАНОВОГО МІСА, 100КР. ГОРОХУ - ФАСОЛІ, 100КР. ГРЕХАНІ
КАМІ, 300КР. ЖІЛТІННОЇ КАМІ І МЕНЗАК І, МАКАРАДУ
НА КОЄНЕ ЦЕЛО ЗОМУ ОДИН КР. ЖИТІВНОЇ МУКИ,
200КР. ЖИТІВНОЇ МУКИ 200КР. СОЛІ, 20КР. КАВІ,
І ПОКІ БУТИ ТАКОЖЕ ПІЛЕНЕ ЗБІТЕЛ, 100КР. ЗРИНИ
МОКАКА ПЕТРУШКА, ІМБІЛІА ЧЕСНИК І Т. П. І.
500КР. ЖИТА І, 200КР. ЖИТІВНОЇ 500КР. ЖІЛТІННО 100КР.
ГРЕХІН, 300КР. ВІСА, 100КР. СОВІ ЗО ПІРІНІА,
ЖИТКИ ГОРНІ ТА БІЛІ І Т. П. І Т. П.
ЩО ТАКІВ ПЕРЕСМАТИ ЗВІСОМІНІА ПРО ЗАМА-
НА ЖИВОВАНІА.

Одн. выск. ком. 10 ст. 1.
13бч. 1

Згідно з книжкою Проводу помер 1354
ВНЗ:

Сост. 24. II. 1944 г. Союз

Наказ ч. 3-В.

82
1944

- Занести в магазини, крамів, торгові, вичислювальні викупи і т.д. Кілько, що іде? Шифрувати.
- Занести в ті ж замі про існуючі жандармерії: кіліко та-
то у зв'язку.
- Військові міні зв'язку мають бути до 6.3.44 р. а замі-
сови до 15.ІІ.44 р.
- Звіт з краєв перешли кожного дня (Станови і
Райони), що три дні, повітові що суботи.
- Про кожне зброї та закупівля зброї та амуніції
повідомити ОКР. Рай. Команди.
- Заміна зброї та зброї передавати, передавати та ви-
смирувати, а жисту свіже не мавати ніжки, при-
кладу шуби і т.д.
7. Прикази - виконувати та подати.
За організовані відзиви та озброєння і виразження
і в тім жазу. сотні і вичислювальні безмисельно
повітові провідники.
8. Список зброї виготовити по номерах пиліак та сун-
кити позити (смілки позити зброї - зазначити).
Список зотити Орг. сітку С.Б. Юнацтва та військо.
Хто буде уникати від замовання замі про зброю -
при звіті зазначити. Створити ланкум поби-
даний що найменше 5-6, має бути 10 людей
і наказ: ч. В-1 з 944 8.ІІ.44 р.І.
9. За кожне не виконання буде потягати до від-
повідальності, як повітові і Рай. провідників.
Креніві і військові пров. контролюють, допіль-
новчів, та зломлюють, вразі браку, сільсько до-
повіднюють.

Оби. війсь. ком.

Сігну наказом пров. позити вниз:

Вукур

1 Остап І.

1 Збчч І.

Гостій 24.ІІ.1944

Наказ ч. 3 про організаційні справи від 24 лютого 1944 р.

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого БУЛАВСКОГО Василия Ивановича.

8 июля 1946 года.

ВПРОС: Ваши показания данные 6 и 7 июля с.г. несмотря на обещание говорить только правду являются не искренними, лживыми. Следствие требует от вас изложить откровенно преступную деятельность вашу и связанных с вами лиц.

ОТВЕТ: Да, я действительно до этого времени из-за боязни ответственности за участие свое в совершенных преступлениях против Советской власти давал не искренние показания.

Окончательно решив порвать со своим преступным прошлым, заявляю, что с настоящего момента я буду давать правдивые, соответствующие действительности показания.

Во первых я скрыл от следствия тот факт, что являюсь содержателем явочной, конспиративной квартиры для лиц, ведущих подрывную антисоветскую работу. Во вторых я скрыл от следствия действительное лицо ЯСЬКИВА и КОРАДЖИ, чем намеревался отклонить следствие от правильного пути и в третьих мои предыдущие показания не были по ряду моментов объективными и верными.

ВПРОС: Начинайте ваши откровенные показания.

ОТВЕТ: Явившийся ко мне на квартиру в феврале 1946 года ЯСЬКИВ, в действительности является школьным товарищем моего брата Петра - ПОЛЕВЫМ Омелько, которого я знал с 1933-1934 гг. как жителя с. Ирчевца, Зборовского района, Тернопольской области.

КОРАДЖИ Ольга - вымышленное мною лицо, действительное имя женщины, которая приезжала во Львов и посещала мою квартиру для встреч с ПОЛЕВЫМ - ДУДИК Анна, бывшая учительница с. Залыстье, Залозницкого района, Тернопольской области, куда она прибыла в 1943 году, кажется из Бережанского района. В кругу близких знакомых ДУДИК Анна еще в период польской власти, а затем в период немецких захватчиков до 1943 года были:

1. СОЛОМАХА Илья, адвокат, бывший председатель районной организации "Украинского национально-демократического объединения"/"УНДО"/, позднее в период немецкой оккупации близко стоял к немцам с которыми бежал на Запад при наступлении Красной Армии.

2. ПАВЛОВИЧ Владимир - был директором кооперативного союза в с. Залыстье, входил в политическую организацию украинских националистов "УПН" / "Украинская партия труда"/, в 1943 году он переехал в город Львов, где работал в окружном кооперативном союзе, в 1944 году выехал с немцами на Запад.

✓ ДУДИК Анна учительствовала в селе Залыстье до лета 1944 года и за неделю до прихода Красной Армии внезапно выехала в город Зборов, побросав свои вещи.

Первая моя встреча с ДУДИК Анной после этого, произошла случайно на улице в гор. Львове в декабре 1945 года, я дал ей свой адрес, просил ее заходить ко мне. ДУДИК сказала

что она учителем в одном из сел Бобринского района и часто бывает во Львове, очень рада, что встретила меня, интересовалась своими вещами, оставленными ею в с. Залыстее. Я ей ответил, что ХОМЦКАЯ Анастасия, у которой находились вещи, выехала в Польшу.

ДУДЫК Анна интересовалась, не знаю ли я, где находятся СОЛОМАХА и ПАВЛОВИЧ, нет ли кого либо во Львове из жителей с. Залыстее. Я ответил, что во Львове никого из них не встречал и о них ничего не слышно.

Зная, что ДУДЫК Анна с 1940 по 1942 г. жила во Львове по ул. Пилиров дом № 5 или 7, у ГОЛУБЕЦ Екатерины и Николая - журналиста и историка, я спросил Анну, что ей известно о них, на это Анна ответила, что семья ГОЛУБЕЦ выехала с немцами на Запад в 1944 году. К моменту выезда этой семьи ГОЛУБЕЦ Николая не стало, он умер и семья состояла из жены Екатерины и двух сыновей, в возрасте 21 и 19 лет. Периодически ГОЛУБЕЦ Екатерина приезжала в с. Залыстее к Анне ДУДЫК как к своей хорошей подруге. Будучи в с. Залыстее в 1943 году ГОЛУБЕЦ пыталась поженить меня на ДУДЫК Анне.

После встречи с Анной в декабре 1945 года, в начале февраля 1946 года, она явилась ко мне на квартиру по Долькевской № 23 кв. 9 и пробыла около 30 минут. Анна обратилась ко мне с просьбой оказать ей помощь в под-искании квартиры во Львове, т.к. она сюда думала переехать. Эту помощь я ей обещал.

Догадываясь о том, что ДУДЫК Анна работает в украинской националистической организации - ОУН, я перед ней поставил прямо вопрос, что она делает вообще и состоит ли она в подпольной организации. Анна ДУДЫК мне ответила, что ее поездки во Львов, связаны с выполнением ею заданий организации украинских националистов /ОУН/, а ее заявления о том, что она учителем - является маскировкой, с целью отвлечь мое любопытство, при этом добавила, что я могу знать только то, что мне нужно, а не то, что я хочу.

Желая выяснить ее взгляды на войну Англии и Америки против Советского Союза, я спросил ее высказаться по этому вопросу и Анна мне ответила: "Эта война рано или поздно будет, однако это дело не так легкое, как многим кажется я; приходится считаться с мощью Советского Союза и особенностям не плохой Советской дипломатии, а поэтому нужна солидная, большая подготовка к войне, иначе победить Советский Союз не удастся. Большевики имеют крепкие позиции среди рабочего класса капиталистических стран, с чем также необходимо считаться."

Коснувшись политики Советской власти по отношению к Украине, Анна ДУДЫК высказалась, что в данное время Советская власть также проводит русификаторскую политику, как и царское самодержавие. Русский - пусть будет старшим братом украинца, но пусть находится у себя в России, а из Украины не забирает украинский хлеб."

Относительно политики Англии по отношению к Украине Анна ДУДЫК высказала свое мнение, что Англия в случае отторжения Украины от Советского Союза, рассматривала бы Украину, как свою колонию, однако она не мешала бы национальному государственному ее устройству.

Учитывая наличие на Украине националистических элементов, Англия - как сказала ДУДЫК - рассчитывает на поддержку украинского народа, в ее войне против Советского Союза

122

и рассматривает Украину, как серьезную базу в этой войне.

Во время этой встречи ДУДН Анна сказала мне, что в период до 1939 года она, будучи в г. Львове, ходила часто в театр вместе с СТАРУХ Ярославом, по псевдониму "СИНТИ", одним из руководителей ОУН, уроженец Бережанского района, Тернопольской области. Отец СТАРУХ Ярослава в период австро-венгерской монархии являлся депутатом Львовского Краевого сейма.

В 1941 г., будучи во Львове, я лично читал одну националистическую украинскую брошюру, автором которой являлся СТАРУХ Ярослав. Во время этого разговора я спросил Анну, где сейчас СТАРУХ, на это она ответила, что последний жив, существует, но где он находится не сказала.

Неоднократно упрекая меня в болтливости и называя бабой, Анна требовала от меня сократить до минимума круг моих знакомых, прекратить для осторожности мои связи с ГОЛДЕНЕРОМ, так как в его мастерскую приходят различные люди и что ГОЛДЕНЕР ей не нравится.

Уходя от меня, Анна сказала, что внезапно из Львова и по возвращении через две недели придет ко мне, однако, явилась она ко мне через два месяца, в феврале 1946 г. Зная, что Анна на мой вопрос не ответит, я ее не расспрашивал о том, куда и зачем она ездила.

Анна спросила, что я сделал относительно подыскания квартиры и когда я ответил, что квартиру не нашел, она сказала, что скоро во Львов придет ее сестра родная, которая имеет паспорт, однако, ее нужно прописать в г. Львове. Приезд сестры из Бережан вызывается необходимостью ее лечения у специалистов львовских врачей.

Вскоре в квартиру пришел ПОЛЕВОЙ Смеляко, поздоровался с Анной, как старым ее знакомым, и между ними начался разговор в полголоса и поэтому я не мог понять о чем они говорили.

Я, зная, что Анна придет ко мне на другой день за результатом по устройству ее сестры на работу, в тот же день направился к ГОЛДЕНЕРУ и последний предложил своему техноруку устроить сестру Анны в швейную мастерскую, помещающуюся на Сикстуцкой улице дом № 19 или 21 и организовать ее прописку в г. Львове.

На второй день при встрече со мною у меня на квартире, я сообщил ей результаты моих переговоров об устройстве на работу ее сестры. При этом присутствовал ПОЛЕВОЙ. Перебив меня, она-Анна в повышенном тоне мне сказала, что я должен свой язык держать за зубами и, показав на ПОЛЕВОГО, добавила, что он не должен знать, что я делаю, как и я не должна знать, что он делает. Показав рукою на горло, дала мне понять, что я за свой язык могу оказаться повешенным.

Когда ПОЛЕВОЙ ушел, Анна предложила мне быть на другой день на углу улиц Рынок и Краковской в 9 час. 30 мин.. В обусловленное время на углу этих улиц я встретил Анну и ее сестру, позна-

комился с последней, Анна ушла в сторону Краковской площади /Краковского базара/, а я с ее сестрой пошел к ГОЛДЕНЕРУ. В результате она была принята на работу и прописана в гор. Львов. После сестра Анны купила швейную машину и выполняла швейную работу на квартире, так как работать в мастерской она по состоянию здоровья не могла.

За все время сестру Анны я встречал у ГОЛДЕНЕРА 7 раз, по вопросам покупки швейной машины, дачи шитья на дом и увольнения ее с работы.

В мае 1946 года она просила меня помочь ее в увольнении, так как технорук требовал для оформления увольнения представить врачебную справку о состоянии ее здоровья. Не представив этой справки, она работу в мастерской бросила и после этого я ее больше не встречал. Сестра Анны говорила, что выезжать на село, т.к. диетического питания получить во Львове не может.

Начиная далее с марта и кончая июнем, Анна меня посещала каждый месяц. В марте три, в апреле один, в мае - два, в июне один раз.

В первых двух посещениях она интересовалась выполнил ли я ее поручение по устройству сестры на работу; на второй раз принесла для ПОЛЕВОГО одну тысячу рублей. В третье посещение она застала у меня ПОЛЕВОГО. До этого я ему отдал деньги одну тысячу рублей. ПОЛЕВОЙ жаловался на плохую жизнь, на отсутствие квартиры, на большую усталость, так как он много ходит по городу. В этот раз, как и в предыдущие посещения, он просил меня помочь ему в приобретении документов, в чем я ему обещал помочь.

Восшедшая Анна поздоровалась со мной и с ПОЛЕВЫМ и не ведя никаких разговоров, ушла с ПОЛЕВЫМ в город.

В промежутке времени до следующего посещения меня Анной в апреле, ПОЛЕВОЙ приходил почти ежедневно ко мне на квартиру, находил также меня у ГЕНДЛЕРА. При этих встречах он передо мной ставил тот же вопрос о помощи ему в приобретении ему паспорта.

В апреле м-це 1946 года я связал ПОЛЕВОГО со своим знакомым студентом университета ДРКИВ Богданом, на основании того, что последний мне ранее рассказал, что он имеет возможность получить паспорта у секретарши сельсовета села ГОЛОСКО, Львовского района.

С ПОЛЕВЫМ я пришел в университет, где и познакомил его с ДРКИВЫМ. По дороге ПОЛЕВОЙ сильно волновался и спрашивал не подстраивают ли я для него ловушку с целью ареста. Я возмутился таким подозрением и отказался следовать дальше и лишь после его уговоров пошел к ДРКИВУ.

Вскоре, встретив ПОЛЕВОГО около оперного театра, я спросил его, как дело с паспортом, на что тот ответил, что паспорт он уже получил.

Встречи мои с ПОЛЕВЫМ стали реже, так как причина его частых посещений /паспорт/ отпала.

В апреле во время посещения меня Анной, я сообщил ей, что ПОЛЕВЫМ паспорт получен и в этом вопросе я ему помог.

124

Выслушав мое сообщение, Анна сказала: "Имейте ввиду, что та же секретарь сельсовета, которая продает паспорта нашим людям, может сообщить ~~нам~~ паспорта и на кого они выписаны в органы НКВД. Эти паспорта она может выдавать по заданию НКВД. В результате могут быть для нас очень плохие последствия."

Анна успокоила лишь после того, как я убедил ее в том, что почвы для опасений нет, так как на эти операции я смотрел как на коммерческую сделку, считал, что секретарь сельсовета просто делает заработать.

После того, как я сообщил Анне о том, что ее делает видеть ПОЛЕВОЙ, мы вышли вместе и я ее проводил до Краковского ба-
ра, где она попрощалась со мной и сказала, что далее пойдет сама.

В мае и июне Анна и ПОЛЕВОЙ были также у меня на квартире, в разное время, справлялись у меня друг о друге, но друг друга не заставляли, так как, повидимому, своих очередных встреч не обусловили.

О том, что Анна была у меня в мае и июне я говорил ПОЛЕВО-
МУ при его посещениях моей квартиры в эти месяцы. В одну из таких встреч со мной, ПОЛЕВОЙ мне сказал, что он встретил Анну в гор.
Льбове и имел с ней разговор. Это было в мае 1946 года.

Допрос прерывается 8/VI - в 16 час. 15 мин. _.

Показал правду, показание записано правильно с моих
слов. - БУЛАВСКИЙ.

Допросил: НАЧ. 3 ОТДЕЛЕНИЯ ОББ УМВД ЛО
М А И О Р - ЧЕРЕДНИЧЕНКО

Верно. Зам. Нач. ОББ 7-го Л. о.

подпись

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

обвиняемого БУЛАВСКОГО Василия Ивановича

9 июля 1946 года.

ВОПРОС: Чем объяснить то, что на допросе 7 июля с/г. вы назвали ДУДК Анну и ПОЛЕВОВО Омельяна вымышленными фамилиями, первую - КОРОЛЮК и второго - ЛОБКИВ, после того как обещали говорить только правду?

ОТВЕТ: Я назвал на следствии ДУДК Анну и ПОЛЕВОВО Омельяна вымышленными фамилиями во-первых ввиду отсутствия во мне мужества и боязни расправы со мною, если бы ДУДК и ПОЛЕВОВО узнали, что, будучи арестованным, я их выдаю как врагов советской власти. Я наивно думал, что следствию не удастся выявить ДУДК и ПОЛЕВОВО и делал из этого неправильный для себя вывод, что их преступная деятельность, вследствие моих лживых показаний, останется безнаказанной, невоскрисшей и строил иллюзии в свою очередь о моей безнаказанности.

Убедившись, однако, в бесполезности и вредности для меня взятой мною линии поведения, я решил твердо стоять на пути чистосердечного раскаяния и просить у советской власти снисхождения за совершенное мною преступление.

Своевременно, еще задолго до моего ареста, я отчетливо понял и продумал свое положение и тот тупик, в котором я очутился и из которого не видел выхода. Прийти в органы МВД я боялся, думал, что буду наказан. С другой стороны я боялся ДУДК и ПОЛЕВОВО.

Это все привело к тому, что я превратился в послушное оружие в руках непримиримых врагов советской власти; я потерял волю к сопротивлению, хотя отчетливо сознавал преступность того положения, в котором я оказался, но выхода самостоятельно найти не мог.

ВОПРОС: И все-таки по этому вопросу вы даете неоткровенные показания. Как расценивать Ваше поведение против советской власти с вашим прошлым, когда, будучи в составе "Народной Гвардии", как вы показали, б/в, помогали красным партизанам?

ОТВЕТ: Да, в этом вопросе я скрыл то, что с начала 1946 года я стал постепенно отходить от позиций и политических идеалов советской власти, в направлении возникших во мне тенденций украинского националиста. Изменению моих политических взглядов способствовало убеждение в том, что Россия проводит руссификацию Украины и не считается с местным населением. Моему отходу от положительной оценки советской власти в значительной мере способствовала моя близость к участникам ОУН- ДУДК Анне, которая националистическими разговорами со мною укрепляла постепенно во мне сознание украинского националиста и убеждало в правоте дела, за которое борется ОУН.

ВОПРОС: Значит это тоже одна из причин вашего поведения следствии

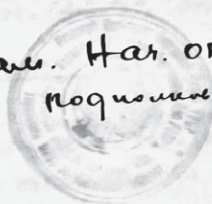
и причина той помощи, которую вы оказывали украинским националистам
ДУДКИ и ПОЛЕВОМУ?

ОБЕТ: Да, мои взгляды украинского националиста имели определенное значение в моем антисоветском недавнем прошлом и в неискреннем поведении на следствии.

БУЛАВСКИЙ

ДОПРОСИЛ : НАЧ.3 ОТДЕЛЕНИЯ ОББ УМВД ЛО
М А Т О Р
/ ЧЕРЕДИЧЕНКО/

Верно. Зам. Нач. ОББ Чина Л.О.
подписавших *Чередиченко*

Витяг з автобіографії Василя Булавського від 3 листопада 1946 р.

(...)

У Львові був я без зв'язку до листопада [1945] р., хоча я кілька разів шукав за ним.

В листопаді звернулася до мене панна Дидиківна під псевдом Анна, що жила в мене в Залізцях під скритим прізвищем цілий рік від січня 1943 до лютого 1944 р. За нею шукало Гестапо в зв'язку з арештуванням Легенди і Синього в грудні 1942 р. (з пропозицією, щоби я фіктивно опинився в ЗАГС-і з жінкою, яку мені поручать, а то тому, що один чоловік має приїхати до керування роботою у Львів[,] і він мав би в мене замешкати). Я на це погодився. Тоді вона сказала мені, щоби я обмежив до мінімуму круг своїх знайомих і щоби я оберігався політичних дискусій[,] а старався держатися зв'язку з моїми старими знайомими – комуністами. Вона від'їхала і приїхала доперва в січні і поставила мені другу пропозицію, щоби я конечно примістив її у Львові на яку-небудь роботу і приписав її на львівській міліції. Я це виконав: примістив її через своїх знайомих у кравецькому артілі при вул. Сикстуській і приписав на міліції. Після тижня її роботи я добився, щоб їй роботу давали додому, щоби вона не мусіла приходити до робітні. В маю я постарався, що її звільнили з роботи, але виказку вона дістала, що працює. На початку лютого вона прислала до мене Польового під псевдом Ясь, щоб я йому допоміг роздобути які-небудь документи, щоби він міг крутитися у Львові і вразі потреби, щоб я його переночував, і що через мене він буде контактувати з нею. Він кілька разів стрічався з нею в моїй хаті, коли вона заповіла. Я його з контактував на університеті з Богданом Юрковим і поручив Богдану ужити своїх старань у його знайомої секретарки сель-ради на Голосу, щоби вона Ясєві виробила паспорт і приписала на міліції у Львові. Богдан це виконав[,] ідесь з кінцем лютого чи початком березня було все зроблене.

Від тоді до квітня я стало стрічався з Ясем, а від квітня він до мене не заходив. З Анною я стрічався все, коли вона тільки приїздила до Львова. Я для неї старався большевицьку наукову літературу, подавав їй відомості зі Львова[,] а головне з табору галицьких комуністів, з якими я стрічався. Вона приїздила до Львова приблизно 2 рази в місяць. 6 липня Анна приїхала до мене і хотіла, щоб я роздобув приватні адреси членів уряду Совєтської України в Києві. Я вийшов з нею з хати і відпровадив її до ринку. Коли вертався назад до хати, при вул. Жовківській приступило до мене 3 мужчин в цивільному одязі, окружили мене і сказали: “Ну що ж, Василь Іванович, перейдетесь з нами”. Я не ввів зорієнтуватися, що коло мене діється, як під'їхала таксівка, вони відчинили двері і сказали: “Краще переїдьтесь, це більше по культурному” і всадили мене в авто та відвезли на головну команду НКВД на пл. Смольки. Це було зроблено блискавично. Коли я очунав, то вже був на 4 пов[ерсі] у підполк. Матвієва. Він мабуть жид або мішаний жид-москаль.

Я був дуже заскочений своїм арештуванням і чекав, що буде далі. Сам підполк. почав вести зі мною слідство. Я при слідстві, як звичайно, почав грати советського патріота і партизана, а своє арештування я подав як грубу помилку, покликуючись на своїх знайомих комуністів, як: Пелихатого, Козланюка, Галана, Маківку і других, яких я подав до 15 осіб, м. ін. і ці особи, з якими я мав зв'язки, коли я працював в Н[ародній] гвардії, в Крайовому Проводі.

При кінці сказали мені, що я брешу, що я не совісний, що я багато знайомих не виявив, що я нічого не сказав про свої зв'язки з ОУН, що я не сказав, яка до мене заходила жінка на квартиру з Тернопільщини і з ким вони бачили мене. Я крутив, щодо мене приходила одна попадя Королюкова з Тернопільщини за церковним вином[,] і щодо мене часом заїздили знайомі зі Зборівщини. Тоді вони показали мені знімку Польового і спитали, чого він до мене заходив і як він називається. Я сказав, що то був торгівець з [...] то за одна жінка була, що рано в липні я не спав з нею. Я сказав, що це одна курсантка з інституту, руска, що я з нею мав іти на кондитерську фабрику домовитися, щоб директор дозволив нашим курсантам побути на виробництві (вони повірили). Як я тоді довідався, я був сліджений від кількох днів. Мене допитували протягом 4 днів на чергу підполк. Матвійов і майор Сіріченко, а я все держався старого. На 4-й день сказали, що я цілий час брешу, що вони мають в руках Яськового, але це не Яськів. Він уже признався, що він Яр[ч]овець на ім'я Омелько, що я мушу сказати, що то за жінка, яка з ним стрічалася, бо він сказав, що вона мусить бути близька, коли питала про мою сестру Марійку, що зараз робить. Також прийшов сам генерал Глушко комісар обл. НКВД і сказав, що мені нема жадного зміслу крутити, бо вони вже все знають, що він не розуміє, чому я скриваю когось, коли тойхтось мене цілком не скриває[,] і що він хотів би мені допомогти видістатися з того багна, в яке я вліз, як бувший комуніст-партизан. Що вони вже знають і подав навіть дату, коли Ясьо перший раз бачився з Анною у мене[,] і [щ]о я ходив на університет з Омельком до Богдана, щоб той йому поміг виробити паспорт. Генерал спитав мене, що на мене вплинуло, що в мене затратилося почуття большевика і я вліз на услуги до ОУН. Він конечно хотів знати, що на мене вплинуло. Я йому сказав, що я даліше лишився большевиком таким, як я був, а ті люди як навіть до мене заходили, то я їх не підозрівав у політичній роботі тому, що вони зі мною про політику ніколи не говорили, а що в мене затратилося большевицьке відчуття – я сказав, що я не перечу, бо на це вплинуло те, що я бачу щораз менше наших людей при адміністрації, а щораз більше руских. Він тоді сказав, що так, як я говорю, так говорять українські націоналісти. Я на це сказав, що так думають, як я знаю всі комуністи в світі. Тоді він сказав, що він є українець західних областей Холмщини, що рускі дуже радо погодились працювати при Москві, що тут на Західній Україні до цього часу їх так багато полягло

від боротьбистів (так він називав УПА)[,] і що він сам ніколи не є певний як виїздить зі Львова, що його в дорозі не вб'ють, ну але хтось мусить працювати. Раз місцевих людей немає певних, то мусять працювати рускі до цієї пори, доки з місцевих людей не виховають певних кадрів. Що радянська влада дбає про упромисловлення краю, що у Львові до цієї пори є дві фабрики літаків, що за Стрийською Рогачкою є фабрика танків, що на Головному Двірці будується фабрика тяглових авт., що в цілому ряді околиць, як Буськ, Камінка Струмилова, Белз, Рава Руська з[н]айшли кам'яний вугіль, то мусить бути нафта і парафіна, що большевицький уряд веде до піднесення економіки краю, щоб тим самим піднести добробут українського народу, що це кожний бачить, тільки сліпі українські націоналісти ні, що вони – як би були патріотами – то працювали б разом з радянською владою, а не з чужими загарбниками. Після такої його агітаційної мови я сказав, що я зробив помилку, але я хотів би, щоби дати мені змогу ту помилку направити, що я зараз думаю сказати все, як було тільки я просив би, щоби зі мною не вів слідства підполковник тому, що я добре не розумію рускої мови. Й просив би, щоби мене допитував майор, який є українцем[,] і я його краще розумію, а він мене. Генерал дав на це свою згоду і відійшов.

Тому, що я бачив, що Польовий десь при кінці червня впав і всипав Анну, мене і Богдана, треба було вирватися з тюрми і остерегти Анну, щоби вона не попала. Я тоді відкликав свої попередні зізнання про Ольгу Королюк, про ...* і сказав, що я тому фальшиво зізнавав, що мені вдасться загладити те, що я непотрібно вліз в неприємні справи, що мені дуже було прикро і встидно, що я так зійшов на манівці, але я не здавав собі справи з того і дійсно Яськів то є Польовий, він був товариш мого покійного брата, що я його пізнав 1937 р. в Зборові і відтоді я його не бачив, аж до перва 1946 р. в лютім, і що не правда є, що запізнала з ним Анна, але що я його стрінув на базарі і тоді він прийшов до мене і просив мене, щоб я йому допоміг роздобути документи, бо на селі він даліше жити не може. Я зрозумів, що він певно скривався, що не пішов в ЧА[,] і я пообіцяв по тій справі розпитати. Коли він прийшов до мене другий раз, питався, як справа стоїть щодо документів, то в мене застала його Анна, яку я тиждень тому стрінув на Валах і питала[,] де я живу. Я подав свою адресу. Анну я знав зі Залозець, де вона вчителювала. Я тоді завважив, що вона так [...] по 10 хвилинах вона вийшла[,] а Польовий також вийшов, в моїй присутності вони ані про політику, ані про які-небудь справи не говорили. Що Анна, що була в мене за той цілий час яких ще три рази приходила чи якби не міг десь дістати шкуру на чоботи то знову за дріжджами, бо вона говорила, що вона вчителює десь в Бобреччині (вона ніде не вчителювала) і що з посади не може одержати тому спекулює. Але я ні шкури[,] ні дріжджей для неї не діставав[,] бо не мав джерел. Крім цього, що вона ще раз була

* у тексті документа залишено вільне місце.

стрінула у мене Польового[,] але нічого в мій присутності разом не говорили, тільки вийшли.

Я стрінув Богдана[,] якого я знав з Тернополя там[,] де я ночував він там жив і він як приїхав до Львова на студії то я його стрічав і попитав чи він когось не має[,] де би можна дістати паспорт і що він тут може заробити. Він сказав, що він там має якусь дівчину, що здає[ть]ся можна буде дістати. Тоді майор мені говорить та дівчина то секретарка з сель робу з Голоска[,] і що вона вже сидить і бачиш, що ми знаємо все тільки хочемо перевірити чи ти говориш правду[,] і каже[,] як я тобі говорю то тільки тому, щоб тобі легше вилізти з того, що ти вліз.

І я тоді кажу, я пішов з Польовим на університет і запізнав його з Богданом[,] і Богдан йому допоміг дістати паспорт. Як Польовий дістав паспорт більше зі мною не стрічався.

Тоді він сказав, чому я не зголосив на НКВД. Я сказав, що я прямо боявся йти на НКВД бо загально думка є така, що хто йде на НКВД того самого НКВД арештує, а друге, що я боявся, що як дам їх заарештувати, то мене можуть за то повішати, що таких випадків було багато – він тоді сказав, що я зле думав про НКВД – таких, що приносять відомости вони ніколи не арештовують, що то є звичайна пропаганда залякування, а щодо другого[,] то я повинен встидатися, що я боявся смерти як партизан, що стільки їх гине за ідею комунізму і не бояться. І питав далше чи моя господиня знає Анну і чи вона бачила коли-небудь її. Я сказав, що ні, що вона як була в мене[,] то господині не було в дома. Далше питав[,] чи хто її бачив в камениці[,] я також заперечив я відчув, що мій ратунок то Анна[,] і я не смію тої карти випустити з рук, бо пропаду[,] і вони запитали, кого вона знає у Львові і де заходить. Я рішуче сказав, що не знаю, на тім найбільше мене мучили.

На питання, як я завважив, чи Польовий мав вплив на Анну, чи Анна на Польового, я відповів, що на мою думку Анна, тоді він сказав, що так є, що Польовий підчинявся Анні після їх відомостей. Потім запитав, як би так я вийшов на волю, чи Анна старалась би бачитися зі мною. Я сказав, що це більше, як певне. Тоді він запитав, чи Анна була моя наречена, чи я з нею вдержував полові зносини. Я сказав, що ні, але що вона є моя добра знайома. Відтак багато мене мучено, щоб я сказав, кого ще добре знайомого маю у Львові і на провінції. Я сказав, що тільки тих, яких подав, більше не маю. Він цілий час закидав мені, що я не говорю правди, що я замовчую знайомих. Я сказав, що ні, хай перевірить. (...)

[illegible]

47 года

24 февраля 1947 года

ОБВИНИТЕЛЬНОЕ ЗАКЛЮЧЕНИЕ

по след. делу № 686 по обвинению ПОЛЕВОГО Омельяна
Гиларевича по ст.ст. 54-1 п. "а", 54-11 и 54-14
УК УССР

Произведенным по делу следствием установлено, что обвиняемый ПОЛЕВЫЙ Осмельян Гиларевич, являлся руководителем банды УПА, созданной украинско-немецкими националистами для вооруженной борьбы против Советской власти, расчистанной на территории Советской Украины от СССР и превращенной ее в националистическое государство, по типу фашистской Германии.

Будучи враждебно настроен против Советской власти, обвиняемый ПОЛЕВЦОВ изменил Родине, еще в 1940 году бежал на оккупированную немецкими захватчиками территорию Польши, где в г. Кракове установил связь с украинскими националистами и под кличкой "СЧЕРЕТ Данило" вступил в ОУН.

191.

"Нахиттель"

В мае 1941 года добровольно вступил в так называемый украинский легион "Нахиттель", который был создан немцами и центральным проводом ОУН, для совместной борьбы против Советского Союза. / л.д. 16, 76-77, 85-90 /.

После вероломного нападения фашистской Германии на Советский Союз, обвиняемый ПОЛЕВОЙ Омелян, в составе т.н. украинского легиона "Нахиттель" на оккупированной немецкими захватчиками территории Советской Украины и Белоруссии, нес службу по охране коммуникаций немецкой армии от нападения Советских партизан. / л.д. 51-53 /.

Осенью 1943 года, обвин. ПОЛЕВОЙ, будучи в г.Львове, установил связь с руководством банды УПА, которым был направлен в Подольский краевой провод ОУН на должность военного инструктора банд УПА. / л.д. 56, 98-99 /.

В начале 1944 года обвиняемый ПОЛЕВОЙ, командующим УПА "ЗАПАД" "НЕЛЕСТО", был назначен командующим Тернопольского Военного округа УПА - 3 "ЛЫСОНЯ", которым являлся до сентября 1944 года, оперируя под кличкой "ОСТАП".

Как командующий Военным Округом УПА - 3 "ЛЫСОНЯ", обвиняемый ПОЛЕВОЙ, в своем подчинении имел 12 боевых батальонов УПА, вместе с которыми неоднократно участвовал в боях против Советских войск. / л.д. 17, 35, 96, 100 /.

Весной 1945 года, ПОЛЕВОЙ командующим УПА "ЗАПАД" "НЕЛЕСТОМ" был назначен старшиной особых поручений при УПА "ЗАПАД", имел кличку "ЯКИР", функции которого выполнял до дня его задержания с фактивными документами, в апреле 1946 года в гор. Львове. / л.д. 42-43, 57, 102-103, 125-126 /.

После задержания, обвиняемый ПОЛЕВОЙ, дал согласие на секретное сотрудничество с органами МВД по борьбе с оуновским бандитизмом и был освобожден.

Однако обвиняемый ПОЛЕВОЙ продолжал поддерживать связь с руководящими участниками ОУН, в частности с членом областного проводя ОУН - "АННОЙ", скрывал это от органов Советской власти. / л.д. 45, 61-63, 140 /.

Допрошенный в качестве обвиняемого ПОЛЕВОЙ, от ранее данных им показаний о том, что он являлся членом ОУН отказался в то же время признал себя виновным в том, что занимал вышеуказанное руководящее положение в бандах УПА. / л.д. 69-70, 96 /.

На основании изложенного обвиняется :

ПОЛЕВОЙ Омелян Гиларович, 1913 года рождения, уроженец с. Ярчичи, Зборовского района, Тернопольской области, украинец, гражданин СССР, б/п, с незаконченным средним образованием, судим польскими властями за националистическую деятельность, нелегал,

в том, что :

1/ - Изменил Родине, в 1940 году бежал за границу на оккупированную немецкими захватчиками территорию Польши и в гор. Кракове где вступил в ОУН.

2/ - В мае 1941 года вступил в созданный немцами украинский легион "Нахитгетль", в составе которого на территории Советской Украины и Белоруссии нес службу по охране коммуникаций немецкой армии от Советских партизан.

Звинувачувальний висновок у слідчій справі Омеляна Польового від 24 лютого 1947 р. Сторінка 3

3/ - С апреля по сентябрь 1944 года, под кличкой "ОСТАП" являлся командующим Тернопольским военным округом УПА-3 "ЛИСАНА", под своим руководством имел 12 батальонов УПА вместе с которыми на территории Тернопольской области неоднократно участвовал в боях против Советских войск.

4/ - С весны 1945 года, до дня его задержания - в апреле 1946 года, под кличкой "ЯКИР" исполнял обязанности старшины особых поручений при командующем УПА "ЗАПАД"- "ШЕЛЕСТЕ"

5/ - Будучи секретным сотрудником МВД продолжал поддерживать связь с членом областного прохода ОУН "АННОЙ", скрыв это от органов Советской власти.

т.е. в совершении преступлений предусмотренных ст.ст. 54-1 п."а", 54-11 и 54-14 УК УССР.

Руководствуясь ст. 204 УПК УССР, след дело № 636 по обвинению ПОЛЕВОГО Омеляна Гиларовича по ст.ст. 54-1 п."а", 54-11 и 54-14 УК УССР, направить Военному Прокурору Войск МВД Украинского округа, для предания обвиняемого суду Военного Трибунала.

Обвинительное заключение составлено 5 февраля 1947 года в г. Киеве.

Ст следователь УВБ МВД УССР
лейтенант

- БОКИЙ -

"СОГЛАСНЫ" - НАЧАЛЬНИК СЛЕДОТДЕЛА УВБ МВД УССР
М А И О Р

- СПИВАКОВСКИЙ -

ЗАМ НАЧАЛЬНИКА УВБ МВД УССР
М А И О Р

- ПАСТЕЛЬНЯК -

СПРАВКА - 1. Обвиняемый ПОЛЕВОЙ Омелян Гиларович под стражей содержится в тюрьме № 1 УМВД по Киевской области
2. Вещ.доков. по делу нет.

Ст следователь УВБ МВД УССР
лейтенант

- БОКИЙ -

УПРАВЛІННЯ
СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ
УКРАЇНИ

Львівської області

Листопада 1997 р.

№ БП-1661

м. Львів

187
Прим. № 2 18:

Голові комісії з питань
поновлення прав реабілі-
тованих Тернопільської
облради

п. Я.Карп'яку

282021, м. Тернопіль,
вул. М.Грушевського, 8

На № 177 від 3.11.97 року

Повідомляємо, що в архіві УСБУ у Львівській області знахо-
диться на зберіганні архівна кримінальна справа № 35660 на
Польового Омеляна Гіляровича, 1913 року народження, уродження
с. Ярчівці Зборівського району Тернопільської області, з якої
видно, що, проживаючи у м. Львові, 28 червня 1946 року він був
заарештований ВВБ УМВС Львівської області по підозрінню у
вчиненні злочинів, передбачених ст.ст. 54-І"а", 54-ІІ, 54-І4
КК УРСР. Обвинувачувався в тому, що в 1940 році вступив до
ОУН, з 1941 року до 1942 року проходив службу в збройних фор-
муваннях фашистської Німеччини, з 1943 року до моменту арешту
був учасником УПА, виконував обов'язки командуючого Тернопіль-
ським військовим округом УПА-3 "Лисоня". Мав псевдонім "Остап".

За вироком Військового Трибуналу військ МВС Київської об-
ласті від 19 березня 1947 року Польовий О.Г. був засуджений на
підставі ст. 54-І"а" КК УРСР до вищої міри покарання - розстрілу.

Ухвалою Військової Колегії Верховного суду СРСР від 10 черв-
ня 1947 року у відповідності зі ст. 3 Указу ЦВР СРСР від 26 трав-
ня 1947 року розстріл засудженому Польовому О.Г. замінено на
25 років ВТТ.

Звільнений з Дубравтабору МВС Мордовської АРСР 15 червня
1971 року.

19 березня 1994 року Генеральною Прокуратурою України
Польовому Омеляну Гіляровичу в реабілітації відмовлено.

Начальник підрозділу
Управління

П. Лобода

Відповідь Управління СБУ Львівської області голові комісії з питань
поновлення прав реабілітованих Тернопільської облради про відмову
у реабілітації Омеляна Польового. 15 листопада 1997 р.

Омелян Польовий, ймовірно, під час служби у Війську Польському

Омелян Польовий у м. Краків.
1940 р.

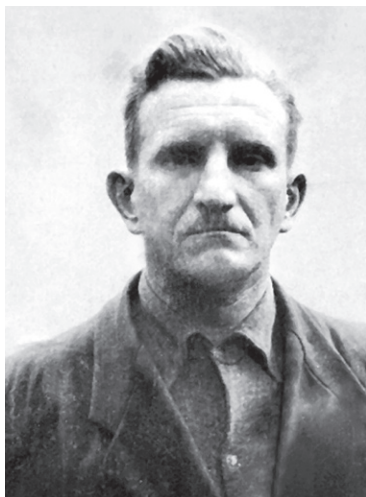
Омелян Польовий під час перебування в таборах

Омелян Польовий під час перебування в таборах.
Березень 1958 р.
Підпис: "Дорогий Мамі від сина.
Ось такий-то, Мамо, я сьогодні."

Комендант військового
вишколу, урядуючий провідник
ОУН Микола Лебідь

Командир Північної групи ДУН,
Головний Командир УПА
Роман Шухевич

Командир 201 батальйону
охоронної поліції
Євген Побігуций

Командир УНС та УПА-Захід
Олександр Луцький

Обласний командир УНС на
Дрогобиччині, командир загону
УНС "Кривоніс" Лука Павлишин

Командир УПА-Захід
Василь Сидор

Тернопільський обласний/
Подільський Крайовий
провідник, командир
ВО "Лисоня" Іван Шанайда

Обласний референт УЧХ
Тернопільщини, зв'язкова
Головного Командира УПА
Галина Дидик

Начальник штабу ВО "Лисоня"
та загону к-ра "Остапа", к-р
куреня Володимир Якубовський

Начальник розвідного
відділу військового штабу
ВО "Лисоня", Тернопільський
обласний референт розвідки
Іван Яцишин

Господарчий референт
Тернопільського обласного
проводу ОУН Петро Будний

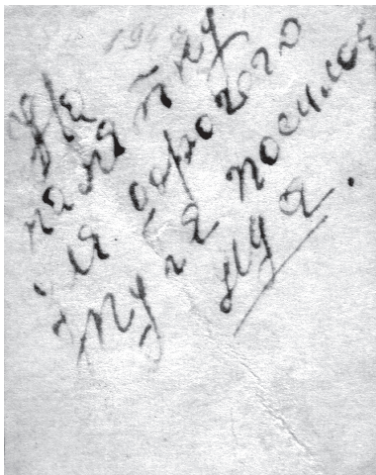
Організаційний референт
Тернопільської обл./
Подільського краю ОУН,
ймовірно, член штабу
ВО "Лисоня" Григорій Голяш

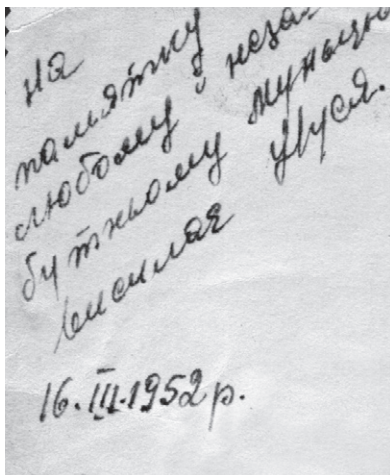
Старшини сотні, ймовірно, “Бурлаки”, по середині у білім кожушку, ймовірно, сот. “Чорний” (Василь Шепета)

Старшини сотень, середній ряд: Зліва направо: пор. “Крук” (Богдан Федик), нач. штабу “Бондаренко” (Володимир Якубовський), окр. пров. “Юрко” (Михайло Хома), хор. “Кок” (Іван Юхнович) та сот. “Чорний” (Василь Шепета); Верхній ряд, перший праворуч, ймовірно, пор. “Блакитний” (Теофіл Бедрій), другий ліворуч, ймовірно, сот. “Бистрий” (Петро Хамчук); Нижній ряд перший ліворуч, ймовірно, пор. -пвх. “Крига” (Ілярій Сказінський)

Фотокартка Ганни Молінської на пам'ять Омеляну Польовому. 1947 р.
Підпис: "На пам'ятку для дорогого Муня посилає Нуся"

Фотокартка Ганни Молінської на пам'ять Омеляну Польовому.
16 березня 1952 р.
Підпис: "На пам'ятку любому й незабутньому Мунцю висилає Нуся"

Перший секретар
обкому КП(б)У Львівщини
Іван Грушецький

Перший секретар
обкому КП(б)У Тернопільщини
Григорій Шевчук

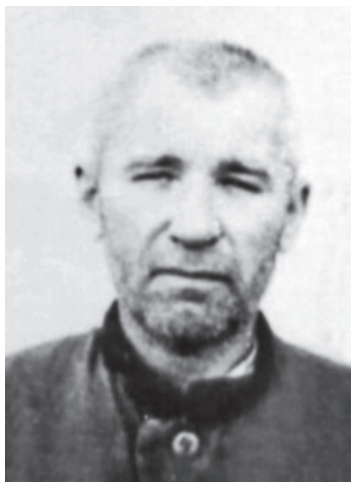
Діяч УНР, радянський
письменник, журналіст
Юрій Смолич

Редактор Головної редакції
Української Радянської
Енциклопедії, один із авторів
гімну УРСР Микола Бажан

Омелян Польовий
під час перебування в таборах

Омелян Польовий
під час звільнення з таборів.
1971 р.

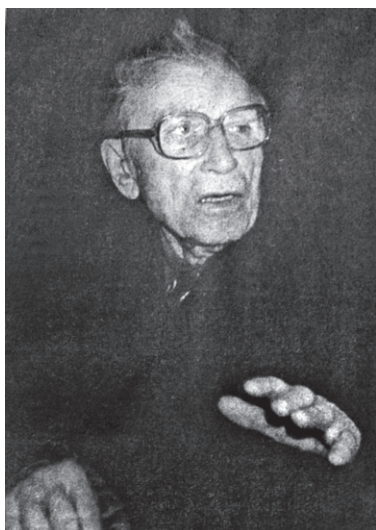

Колима, табір у м. Бєлово. 28 березня 1956 р.

Стоять зліва направо: 1 – нн, 2 – нн, 3 – Михайло Пасічник,
4 – нн, 5 – Сильвестр Скоробагатий, 6 – нн, 7 – Михайло Солтан,
8 – нн, 9 – нн. Сидять зліва направо: 1 – нн, 2 – Омелян Польовий,
3 – нн, 4 – Микола Волощук

Похорон Юлії Михайлівни, матері О. Польового. 20–21 лютого 1990 р.

Омелян Польовий.
Січень 1996 р.

Омелян Польовий і онуки
Наталя Столярова та
Олег Недошитко. 1995 р.

Омелян Польовий з друзями у м. Львів.
Зліва направо: Віктор Борищук, Григорій Пришляк,
Степан Романишин, Омелян Польовий, Ілля Оберишин. 1995 р.

Омелян Польовий з активістами громадських організацій. Тернопіль,
жовтень 1997 р. Зліва направо: Борислав Пташник, Іван Сута,
Іван Гавдида, Омелян Польовий, Ярослав Пришляк, Євген Філь

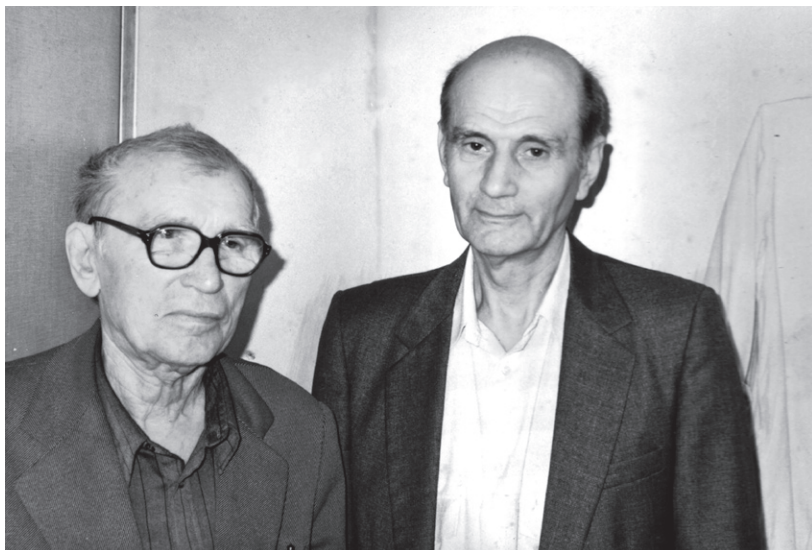
Омелян Польовий
на громадсько-політичному
мітингу в Тернополі

Омелян Польовий (в центрі),
Петро Касінчук (праворуч) під час
перезахоронення вояків УПА, що
загинули в бою під Альбанівкою.
1997 р.

Омелян Польовий з побратимами на “Золотій поляні”. 1997 р.

Омелян Польовий і Петро Кекіш. Червень 1998 р.

Яків Говда і Омелян Польовий. Червень 1998 р.

Вручення Омеляну Польовому медалі за поранення. 1998 р.
Зліва направо: 1 – Омелян Польовий, 2 – Іван Гавдида,
3 – Борислав Пташник, 4 – Михайло Ратушний, 5 – Михайло Тарко,
6 – Ольга Жулковська, 7 – Петро Пташник

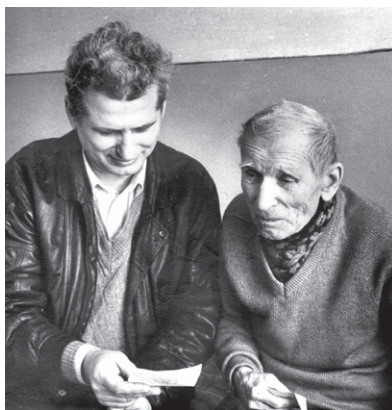
Вручення Омеляну Польовому медалі за поранення. 1998 р.
Зліва направо: 1 – Борислав Пташник, 2 – Ольга Жулковська,
3 – Богдан Хаварівський, 4 – Омелян Польовий, 5 – нн,
6 – Олександр Юрик

Ігор Олещук і Омелян Польовий. Вересень 1998 р.

Омелян Польовий
у власній квартирі. 1998 р.

Напередодні Великодніх свят
працівник соціального захисту
відвідав О. Польового, передавши
Великодній кошик та підписку на
газету. 10 квітня 1999 р.

Обкладинка книги
Б. Андрушківа
“Тернистими Стежками”,
присвяченої О. Польовому.
Тернопіль, 2002 р.

Емблема Зборівського
пластового куреня
ім. Омеляна Польового

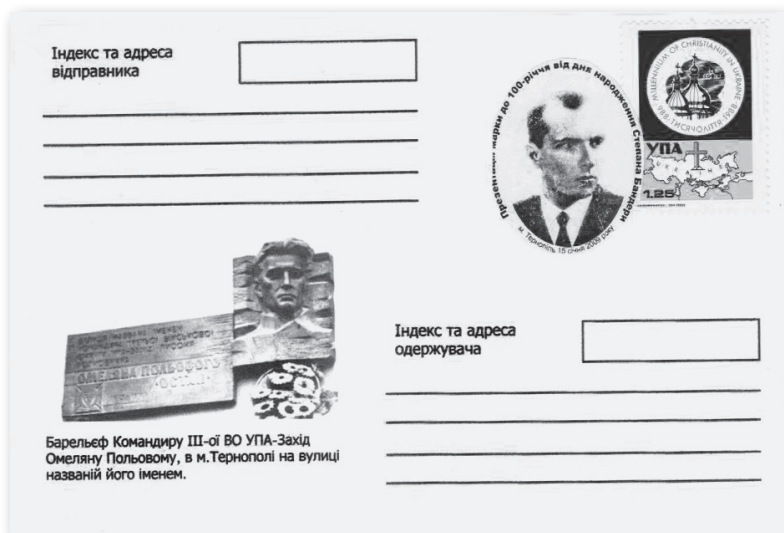
Вулиця Омеляна Польового у м. Тернопіль

Відкриття меморіальної плити О. Польового. Грудень 2000 р.

Відновлений пам'ятний барельєф О. Польовому. 2010 р.

Пропам'ятний конверт із зображенням пам'ятної плити присвяченої О. Польовому. Початок 2000-х рр.

Пропам'ятний конверт із зображенням О. Польового. Січень 2013 р.

Витяг з наказу КВШ УПА-Захід № 10 від 4.11.44

9. з важністю від дня 1.січня 1945 р. надається волякам УПА-захід:

А. військове відзначення 5-го степеня Бронзовий Арест воєвої зас-

Луги:

1. хор.	Остап	ВОЗ	14. сот-ий	Іскра	ВО4
2. "	Грім	ВО4	15. "	Вікторія	ВО4
3. "	Бондаренко	ВО3	16. р-ий	Нечай	ВО3
4. "	Змієка	ВО4	17. ч-ий	Зір	ВО3
5. "	Даленний	ВО2	18. кур.к-да	Явір	ВО3
6. "	Доник	ВО2	19. сот-ий	Косач	ВО3
7. "	Щит	ВО2	20. ч-ий	Сокира	ВО3
8. "	Ворон	ВО3	21. р-ий	Гризний	ВО3
9. сот-ий	Коп	ВО3	22. р-ий	Горішний	ВО3
10. "	Чорний	ВО3	23. стр.	Сума	ВО3
11. "	Меч	ВО3	24. р-ий	Слівка	ВО3
12. "	Амара	ВО4	25. стр.	Сірко	ВО3
13. "	Іран	ВО4	26. "	Кіс	ВО3

Нагороджені від 1 до 15 за участь і команду в р-ї побі них боїв з
ворогом. Нагороджені від 16 - 26 за основні чини, як внесок оточної ВО
Б. військове відзначення 6-го степеня Вирізнання за основні заслу-
ги і чини - як внесок достатніх ВО:

1. ч-ий	Сич	ВО3	7. заст. ч-о	Мурманка	ВО3
2. стр.	Коніла	ВО3	8. стр.	Орел	ВО3
3. ч-ий сан. д-ий	ВО3	9. р-ий	Пугач	ВО3	
4. с-ий інт. Гайок	ВО3	10. стр.	Сковорода	ВО3	
5. с-ий розв. Ірмо	ВО3	11. заст. р-ого	Неяга	ВО3	
6. вист.	Орел	ВО3	12. р-ий вист.	Дуб	ВО3

10. Відзначення в степенях і відзначення /за що/ надавати подати во-
дному відомо в наказах ВО.

11. Інших вищих відзначень та відзначень подано до ГШ УПА.

У. 1. Інструкторському та командному складові "Ленін" висловлюється При-
знання за невсипущу виконану працю у випусках молодих старшин і
підстаршин УПА - серед дуже важких умов тієї праці.

2. Витяг з наказу ГШ 4.11.44 від дня 6.11.44:

Звертається з днем 6 листопада 1944 р. до тимчасового службового
вжитку в усіх від-ілах УПА воєвими правельник ліхоти - переклад №Б
з російського "Боевой устав пехоты", Москва 1943 розділ 1 - 13
включно і розділ 14 /куламетія/ сотня/ переклад з російського "Бое-
вой устав пехоты", Москва 1940.

З днем об'єднання цього наказу втрачає важність точка 2 наказу ГШ
4.6.44. з дня 7.11.1944.

3. Звертає увагу на посилення політичної роботи серед стрільців і
к-рів і на деякі остинні випуски - матеріали пх. відділу: вище пх.
роботу з чоті і сотні, до внутрішнього вжитку пх. МВО та пх. від-
ділів, - тощо.

4. Не час же на загальну підсумку моральних та матеріальних здобут-
ків в боротьбі повстанчих відділів з окупантами все і - на порозі
нового року ствердити треба, що праця штабів, к-рів, бійців, політичов-
ників дала величезний вклад в боротьбу народу і на нині вільно і са-
мостійно жити.

Слава Україні !

Шеф Штабу
В-р К-р УПА-захід.

Витяг з наказу КВШ УПА-Захід про нагородження к-ра "Остапа" –
Омеляна Польового та інших воєвків з ВО 3 "Лисоня".

Грамота про нагородження О. Польового ювілейною відзнакою з нагоди сторіччя з дня народження Романа Шухевича за заслуги в національно-визвольній боротьбі, в утвердженні та розбудові Української держави (посмертно). Ювілейний Хрест

Пам'ятник Омеляну Польовому на Микулинецькому кладовищі,
м. Тернопіль

ПОКАЖЧИК

4 Галицький добровольчий полк 33
4 ескадрон 44-46
2 ескадрон 46
18 кавалерійський полк 44-46
“44”, з'єднання груп 57
201 батальйон охоронної поліції 24-25

А

Альбанівка, хут. Зборівського р-ну
47, 94
“Андрієвський”. *Див.* Луцький Олександр
“Андрій”. *Див.* Мирон Дмитро
Андрушків Богдан 9, 20, 60, 98
“Анна”. *Див.* Дидик Галина
“Арсен”. *Див.* Скоробагатий Сильвестр
Арсенич Микола (“Григір”,
“Дем’ян”, “Михайло”) 56
“Артем”. *Див.* Чижевський Василь
Артизов Андрій 21
“Архип”. *Див.* Гуменюк Іван

Б

Багатківці, с. Теребовлянського р-ну 32
Бажан Микола 59, 90
“Бай”. *Див.* Осовський Михайло
“Байда”. *Див.* Когут Іван
“Байденко”, к-р чоти 43
Банах Марія 12
Бандера Степан 22-23
“Батько”. *Див.* Грабець Омелян
“Батько”. *Див.* Машталір Степан
Бедрій Теофіль (“Блакитний”) 88
“Бей”. *Див.* Голяш Григорій
Безубко Софрон 8
Бенедига Осип (“Вірний”) 40-41
Бережани, м. Тернопільської обл. 32
Бережанська, окр. 28, 31, 34-36, 38
Бережанський, пов. 31
Бережанщина 31-32, 35-37
Березина, с. *Див.* Почаїв, м.
“Беркут”. *Див.* Луцький Олександр
Белово, м. у Росії 59, 91
Билень Роман, працівник УНС 26
“Бистрий”. *Див.* Білінський Ярослав
“Бистрий”. *Див.* Хамчук Петро
Бишки, с. Козівського р-ну 51
Бігус Михайло 11, 19
Бізанц Альфред 57

Білінський Ярослав (“Бистрий”)
34-35, 38
Білорусія 24
Більшовецький, р-н 29
Бірчак Володимир 11
“Блакитний”. *Див.* Бедрій Теофіль
“Богдан”. *Див.* Луцький Олександр
“Богун” 65-66
“Богун”, ВО 35, 40
Боднар Євстахій. *Див.* Польовий
Омелян
“Боевик” П. 23
Бойко Петро (“Федір”) 34
“Боз”. *Див.* Івашків Богдан
Бокий, слідчий 56
“Бондаренко”. *Див.* Якубовський
Володимир
“Борис”. *Див.* Голуб’як Зенон
Борищук Віктор 93
Боровки, м. у Білорусії 24
Борщів, м. 37
Борщів, с. Перемишлянського р-ну 33
Борщівський, пов. 31, 35
Борщівщина 29
“Боярин” 51
Братськ, м. у Росії 59
“Братуха Льоня”, агент поліції
безпеки та СД 25
Брейтман Р. 24
Брикайло Касян (“Колос”) 45
Бродівщина 33
“Бродяга”, сот. інстр. 43
Брунець Роман 33
Бряза, с. *Див.* Козаківка, с.
Болевівської міськради
“Буг”, ВО 40, 51-53, 59
Будка, владика 13
Будний Петро (“Ізидор”) 34, 87
“Буйні”, сотня (вд.) 29, 42-43, 45-46
“Бук”. *Див.* Грицай Дмитро
Букачівський, р-н 29
Булавський Василь 53, 67-77
“Бульба”. *Див.* Голяш Григорій
“Бурлаки”, сотня (вд.) 88
Бурштинський, р-н 29
Бучацький, пов. 31, 35, 38
Бучко, владика 13
Буяк Володимир 16

В

“Вадим”. *Див.* Новицький Степан
Варшава, м. 14
Великодедеркальський, р-н 29
Вербицький Євген 16
Вербів, с. Бережанського р-ну 43
Вернер, комісар-практикант 14
Вертелка, с. Зборівського р-ну 47
Висоцький, посол 14
Виспа, с. Рогатинського р-ну 52
“Вихор”. *Див.* Польовий Омелян
“Виштий В.”. *Див.* Сидор Василь
Вишнівецький, р-н 29
“Вільний Олег”. *Див.* Лебедь Микола
Вільховець, с. Бережанського р-ну 42
Вільшинський Богдан (“Орел”,
“Яструб”) 26
Вінничина 35
“Вірний”. *Див.* Бенедига Осип
“Вірний”. *Див.* Польовий Омелян
Вітебськ, м. у Білорусії 24
Вітовський Дмитро-Ярослав
 (“Зміюка”) 57
Віцинь, с. *Див.* Смереківка, с.
“Влодко”, спецкур’єр 52
ВО 2. *Див.* “Буг”, ВО
ВО 3. *Див.* “Лисоня”, ВО
ВО 4. *Див.* “Говерля”, ВО
ВО “Богун”. *Див.* “Богун”, ВО
“Вовк”. *Див.* Павлишин Лука
Вовк Олександр 28
Волинь 19, 28, 33, 38-39, 43
Волиця (Вулька), с. Бережанського
р-ну 37, 42-43
Волосівка, с. Зборівського р-ну 49
Волошук Микола 91
Воляннюк Сергій 10, 12, 36
Воробець Федір (“Олекса”) 57
“Ворон”. *Див.* Ковальчук Григорій
“Вороний”. *Див.* Левкович Василь
ВП 17, 19, 32, 84
Вулька, с. *Див.* Волиця,
с. Бережанського р-ну

Г

Гавдида Іван 93, 96
“Гай”. *Див.* Джоджик Іван
“Гайдамаки”, курінь 27
“Галина”. *Див.* Козак Ірина
Галичина 19, 26, 29, 32-33, 39

“Галичина”, дивізія 33, 43, 57
Гасин Олекса (“Дор”, “Лицар”,
“Чорнота”) 50
Гермаківський Іван 56
Гишка Василь 11-12
Гірка Богдан 24
Гладун Василь (“Чос”) 40-42
Глинянський, р-н 29
Говда Яків 95
“Говерля”, ВО 57
“Голка”. *Див.* Небола Михайло
Голоско Велике, с. *Див.* Львів, м.
“Голуб”. *Див.* Павлюк Петро
Голуб’як Зенон (“Борис”, “Корж”) 35, 38
Гомзяк Ігор 31
“Гора”, спецкур’єр 52
Горак Іванна-Ольга 20-21
“Гордієнко”. *Див.* Яцишин Іван
“Гордій”. *Див.* Маркіза Степан
“Гордій”, з вд. “Чорноморці”, к-р
чоти 41
“Горліс”, пов. військ. реф., к-р сотні
“Ім. Токаря” 38
Грабець Омелян (“Батько”) 35
“Грек”. *Див.* Какун Андрій
Грещук Григорій 7, 25, 29, 32, 52, 61
“Григир”. *Див.* Арсенич Микола
Гримайлів, смт. Гусятинського р-ну
22-23
Грицай Дмитро (“Бук”,
“Перебийніс”) 51
“Гроза”, к-р сот. “Буйні” 29
Грузини 38-39
Грушецький Іван 59, 90
Гуменюк Іван (“Архип”) 32, 41

Г

Германюк Богдан 59
Голяш Григорій (“Бей”, “Бульба”,
“Шолом”) 51, 87
Голяш Степан 7, 60
“Гонта”. *Див.* Питльований Іван
Гоянюк Василь (“Максим”) 35

Д

“Данило”. *Див.* Польовий Омелян
“Данило”. *Див.* Шанайда Іван
“Демид”. *Див.* Чижевський Василь
Демкович Володимир 20
Дем’ян Григорій 26

“Дем’ян”. *Див.* Арсенич Микола
Джоджик Іван (“Гай”) 46
Дидик Галина (“Анна”, “Молочарка”) 34, 52-53, 56, 67-77, 86
Дички, с. Рогатинського р-ну 40, 50
Дичківський ліс 41
Діброва, с. Бережанського р-ну 42
“Довбуш”. *Див.* Івашків Богдан
“Довбуш”. *Див.* Хома Михайло
“Довгуш”. *Див.* Польовий Омелян
Довжанка, с. Тернопільського р-ну 20
“Дор”. *Див.* Гасин Олекса
“Дорош”. *Див.* Дужий Петро
Дрогобицька, обл. 25-25
Дрогобиччина 27
Друль Григорій 62
Дубас Лев 21
“Дубравлаг” 59
Дуда Ігор 17
Дужий Петро (“Дорош”) 57
ДУН 10, 22-23, 25-26, 52, 79-80
“Дяченко”. *Див.* Лютий Ілярій

Е

“Еней”, окр. пров., к-р сот. 37

Ж

Жмеринка, м. Вінницької обл. 23
“Жук”, з вд. “Буйні”, к-р чот., к-р сот. “Чорноморці” 42-43, 47
“Жук”, к-р мінометного рою 43
Жульковська Ольга 96

З

Закопане, м. у Польщі 21
“Залізняк”, з підстарш. шк., інст., чот., з вд. “Риболовці”, чот. 43
Заліщики, м. 37
Заліщицький, пов. 31
Залізці (Заложці), смт.
Зборівського р-ну 31, 74
Заложцівський (Залозецький), р-н 18
Залужжя, с. Бережанського р-ну 43-44
Заморська Леся 50, 60
“Запорожець”, к-р сот. 38
Західний Михайло, політик 13
Збаражщина 33
Збараський, пов. 31, 35
Зборів, м. 13-14, 17-19, 63

Зборівський, пов. 12-13, 18, 31
Зборівський, р-н 8, 18
Зборівщина 18-20, 25, 31, 39
“Збуї”. *Див.* Хома Михайло
Звижень, с. Бродівського р-ну 44
Зеленчук Михайло 62
“Зенко”, спецкур’єр 52
“Зірка Нуся”. *Див.* Молінська Ганна
“Змій”, з вд. “Орли”, к-р чот. 41
“Зміюка”. *Див.* Вітовський Дмитро-Ярослав
Зобків Володимир (“Кос”) 51
Золочів, м. 13-14, 17-18
Золочівська, окр. 18
“Зоряна”. *Див.* Молінська Ганна
ЗУЗ 18-19, 33, 52, 57

І

“Іван”. *Див.* Польовий Омелян
Івано-Франківська
(Станіславівська), обл. 29, 32
Іванці, прис. с. Лопушне
Кременецького р-ну 44-45
Іванченко Володимир 25
Івашків Богдан (“Боз”, “Довбуш”, “Топір”) 18
“Ігор”. *Див.* Федорик Федір
“Ізидор”. *Див.* Будний Петро
Ілляшівка (Ляшівка), с.
Острозького р-ну 38
“Іскра”, к-р сотні 27
Іщук Олександр 9, 12, 16-18, 20-21, 61

К

Кабардинці 39
Какун Андрій (“Грек”) 40
“Калини”. *Див.* Лопатинський Юрій
Калиняк Зорян 24
Кальба Мирослав 10, 24, 62
Камінь, с. у Білорусії 24
Кам’янець-Подільська, ВО 38
Кам’янець-Подільщина 35
Кам’янка, прис. с. Мельна
Рогатинського р-ну 40
“Карат”. *Див.* Чижевський Василь
Карпати, гори 28, 51
Карпенко Дмитро (“Лютий”, “Яструб”) 28
Касінчук Петро 56, 62, 94
Кекіш Петро (“Роман”), радист 7, 17, 43, 95

Київ, м. 25, 56-57, 59, 74
Кіт ("Коц") 28, 40-41
"Клим", к-р сот. "Чорноморці" 40
Климів Іван ("Легенда") 74
"Климчук". *Див.* Павлишин Лука
Кліщівна, с. Рогатинського р-ну 41
Коваль Степан ("Косач") 53
Ковальський Юліан 24-25
Ковальчук Григорій ("Ворон") 28, 42-43
Ковальчук Степан ("Степ") 35
"Когут". *Див.* Лужецький Іван
Когут Іван ("Байда") 18
Козак Ірина ("Галина") 21
Козаківка (Бряза), с. Болахівської
міськради 26
"Кок". *Див.* Юхнович Іван
Кокін Сергій 9, 12, 16-18, 20-21, 61
Колима 59, 91
Колісник Роман 33
"Колос". *Див.* Брикайло Касьян
"Конрад". *Див.* Сидор Василь
Копичинецький, пов. 31
Кордуба Фелікс 12
"Корж". *Див.* Голуб'як Зенон
"Корінь". *Див.* Чорний Ярослав
Корнафель ("Лемко") 36
Король Анна 21
"Кос". *Див.* Зобків Володимир
"Косач". *Див.* Коваль Степан
"Костенко". *Див.* Сенів Юрій
"Коц". *Див.* Кіт
КП(б)У 20
Кравчук Роман ("Максим", "Петро") 51
Краків, м. у Польщі 20-21, 24, 51
Крамар Ростислав 9, 62
Кременецький, пов. 29
Кременецький, р-н 29
Кременеччина 40, 47
"Крига". *Див.* Сказінський Ілярій
"Кривоніс I", курінь 26
"Кривоніс II", курінь 26
"Кривоніс III", курінь 26
"Кривоніс", загін 26
"Крилатий". *Див.* Чмир Петро
Крим, півострів 60
Кроковський, повітовий староста 13
"Крук". *Див.* Федик Богдан
Крутнів, с. Кременецького р-ну 46
Кругер Ганс 21
"Кудияр". *Див.* "Роса"

Кузьмин Микола, політик 13
Кук Василь ("Леміш") 51
КУН 61
Куц Олександр 21
Л
Лавочне, с. Сколівського р-ну 27
Лановецький, р-н 29
Лебедь Микола ("Вільний Олег")
21, 85
"Лев". *Див.* Петришин Василь
"Лев", к-р сот. 37
Левкович Василь ("Вороний",
"Холод", "Чернець") 40, 51, 59
"Легенда". *Див.* Климів Іван
"Леміш". *Див.* Кук Василь
"Лемко". *Див.* Корнафель
Лепель, м. у Білорусії 24
"Лисоня", ВО 7-10, 28-39, 41-43,
48-53, 55, 61-63, 78, 81
Либохора, с. Сколівського р-ну 26
Лико Іван 42
"Лицар". *Див.* Гасин Олекса
Лідихів, с. Кременецького р-ну 46
"Лісовики", сотня (вд.) 36, 40-41,
43-44, 47
Лісники, с. Бережанського р-ну 32
Ліщина, хут. с. Загір'я Зборівського
р-ну 47
"Лопатинський". *Див.* Тимчій
Володимир
Лопатинський Юрій ("Калина") 51
Лопушне, с. Кременецького р-ну
44-45
Лосятин, с. Кременецького р-ну 46
Лужецький Іван ("Когут") 42
Луцький Олександр
("Андрієвський", "Беркут",
"Богдан") 24-27, 29, 50, 85
Лучинці, с. Рогатинського р-ну 32
Львів, м. 16-17, 19, 22, 25, 27, 32,
44, 52-53, 55-56, 74, 79, 93
Львівська, обл. 11, 29, 32-33, 55
Львівщина, 36, 59, 62
Люблінєць, м. у Польщі 17
Любша, с. Рогатинського р-ну 52
"Лютий". *Див.* Карпенко Дмитро
Лютий Ілярій ("Дяченко", "Роман")
32, 37, 39, 51
Ляшівка, с. *Див.* Ілляшівка, с.

М

“Мавчин”. *Див.* Павлишин Лука
Магура, г. 26
Мадяри. *Див.* Угорці
“Маківка”, тактичний відтинок 57
“Максим”. *Див.* Гоянюк Василь
“Максим”, к-р сот. “Полтавці” 37
“Максим”. *Див.* Кравчук Роман
Маланчук Осип, директор
“Українбанку” 20
Мала Плавуча, с. Козівського р-ну 49
Малинівка (Цюцьків), с.
Рогатинського р-ну 42
Маркіза Степан (“Гордій”) 29
Марчук Ігор 38
Матвеев, слідчий 55, 74
Машталір Степан (“Батько”) 38
Машак Галина 21
МВС 55-57
“Мед”, кер. зв. 51
Мельна, с. Рогатинського р-ну
40-41, 49, 52
Мельник Василь 32
“Меч”. *Див.* Шніцер Олексій
Мечищів, с. Бережанського р-ну 42
“Мечник”. *Див.* Мудрик Степан
Мизак Нестор 29, 35
Мирон Дмитро (“Андрій”, “Орлик”,
“Сергій”) 25
“Михайло”. *Див.* Арсеніч Микола
Михальчук Іван (“Шуляк”) 38
Міддельгауве Фрідріх 22
“Мікушка”. *Див.* Пришляк Григорій
Мірчук Петро 9
Могильов, м. у Білорусії 24
“Модест”. *Див.* Федик Олександр
Молінська Ганна (“Зірка Нуся”,
“Зоряна”) 49-50, 55, 60, 89
Молінська Зоряна 11, 49, 59-60
Молінський Ярослав 50
Молохів, с. Бережанського р-ну 42
“Молочарка”. *Див.* Дидик Галина
Мордовія 59
“Мороз”, к-р чоти 43
Мороз Володимир 9, 11, 19, 21-22,
26, 28, 30, 32
Мудрик Степан (“Мечник”) 61
Мшана, с. Зборівського р-ну 49

Н

“Наборовський”. *Див.* Павлишин Лука
“Нахтігаль”. *Див.* ДУН

Небола Михайло (“Голка”) 32, 37
Невський Олександр 63
Недошитко Олег 92
“Нестор”. *Див.* Шанайда Іван
Нетерпинці, с. Зборівського р-ну 47
Нирка Василь (“Рен”) 37
Нище, с. Зборівського р-ну 44
Німці 39
НКВС 20, 41-45, 47, 50, 52-53
Новицький Степан (“Вадим”,
“Спец”) 40-41
Новосельська Анна 20
Новосельський Едуард 20
Нойгаммер, м. *Див.* Свентошув, м.

О

Оберішин Ілля 93
“Обух”. *Див.* Хома Михайло
“Овоч”. *Див.* Рак Петро
Овсієнко Василь 59
Озерна, с. Зборівського р-ну 60
Озерянський, р-н 18
ОіСУЗ 25, 35, 51
“Олекса”. *Див.* Воробець Федір
Олещук Ігор 7, 11, 62, 97
“Орел”. *Див.* Вільшинський Богдан
“Орли”, сотня (вд.) 28, 40-41, 53
“Орлик”. *Див.* Мирон Дмитро
Осовський Михайло (“Бай”) 42
“Остап”. *Див.* Польовий Омелян
ОУН 7-13, 16-22, 25-37, 39, 50-52,
55-57, 61
“Очерет”. *Див.* Польовий Омелян

П

Павлишин Лука (“Вовк”, “Климчук”,
“Мавчин”, “Наборовський”) 10,
26-27, 86
Павлюк Петро (“Голуб”) 38
Пагіря Олександр 25
Паладійчук Роман 12
Пархуць Дмитро (“Шершень”) 32
Пасічник Михайло 91
Пастернак Роман 33
Патриляк Іван 22
“Перебийніс”. *Див.* Грицай Дмитро
Перемишлянський, пов. 29, 31, 37
Перемишлянський, р-н 29
Перемишлянщина 40
Петришин Василь (“Лев”) 40
“Петро”. *Див.* Кравчук Роман

“Петька 13”. *Див.* Польовий Омелян
 “Пилип”, спецкур’єр 52
 Питльований Іван (“Гонта”,
 “Плугатар”) 36
 Північ, група. *Див.* ДУН
 Підбір’я, с. Рогатинського р-ну 52
 Підгаєцький, пов. 31
 Підгайчики, с. Зборівського р-ну 12
 Підгір’я, с. Золочівського р-ну 32
 Підкамінь, с. Рогатинського р-ну 50, 52
 Підкамінь, смт. Бродівського р-ну 45-46
 Підстаршинська школа 39-40, 42-43
 “Плугатар”. *Див.* Питльований Іван
 Побігуший Євген 24, 85
 Подільський, край (ПК) 51
 Познань, м. у Польщі 31
 Полісся 19
 “Полтавці”, сотня (вд.) 37
 Польова Євстахія 60
 Польова Іванна 12, 60
 Польова (Зятковська, Казимирська)
 Юлія 12, 57, 92
 Польовий Євген 12, 60
 Польовий Іван 17, 53
 Польовий Іларіон. *Див.* Польовий
 Гілярій
 Польовий Гілярій 12
 Польовий Омелян (Боднар Євстахій,
 “Вихор”, “Данило”, “Довгуш”,
 “Іван”, “Остап”, “Очерет”, “Шухай”,
 “Якір”, “Ясь”) 7-14, 16-29, 31, 33-
 35, 40-47, 49-67, 69-84, 89, 91-103
 Польська, армія (військо). *Див.* ВП
 Польща 18-19, 24, 32
 Поморяни, смт. Золочівського р-ну
 19, 32
 Поморянський, р-н 18, 29
 Поручин, с. Бережанського р-ну 43
 Посівнич Микола 31
 Потічний Петро 42
 Почаїв, м. Кременецького р-ну 46
 Почаївський, р-н 29, 45
 Присівці, с. Зборівського р-ну 13,
 15, 19, 44
 Пришляк Григорій (“Мікушка”) 57, 93
 Пришляк Ярослав 93
 Проскурів, м. *Див.* Хмельницький, м.
 Пташник Борислав 93, 96
 Пташник Петро 96
 Пучак Володимир 9, 11, 18, 56

Р

Радивилівський (Червоноармійсь-
 кий), р-н 45
 Райське, с. у Польщі 20
 Рак Петро (“Овоч”) 43, 46
 Раславка, с. Кременецького р-ну 46
 Ратушний Михайло 96
 Редьква Володимира 11-12
 “Рен”. *Див.* Нирка Василь
 “Риболовці”, сотня (вд.) 43-45, 47
 Рогатин, м. Івано-Франківської обл.
 17, 59
 Рогатинський, пов. 29, 31
 Рогатинський, р-н 29, 61
 Рогатинщина 50, 56
 “Роман”. *Див.* Кекіш Петро
 “Роман”. *Див.* Лютий Ілярій
 Романишин Степан 93
 Романів Наталія (“Тирса Наталка”) 25
 “Роса” (“Кудияр”) 52-53
 Росоловський Дмитро (“Чубенко”,
 “Чугайстир”) 25, 28, 32
 “Рубачі”, сотня (вд.) 42-43
 Рудницький Володимир (“Сивенький”)
 52
 Руккас Андрій 11

С

Сава (“Степовий”), к-р групи УНС 29
 Сагатий Мирон 13
 Сарамага Петро 21
 СБ ОУН 38, 52, 56-57, 61, 66
 Свентошув (Нойгамер), м. у Польщі 22
 “Севвостлаг” 59
 Семенів, с. Тербовлянського р-ну 35
 Сенів Юрій (“Костенко”) 38
 Сервири, с. *Див.* Сировари, с.
 Зборівського р-ну
 “Сергій”. *Див.* Мирон Дмитро
 “Сергій”. *Див.* Степняк Михайло
 “Сергій”, з підстарш. шк., з вд.
 “Риболовці”, сот. пвх. 43
 Серет, р. 34, 39
 “Сивенький”. *Див.* Рудницький
 Володимир
 Сидор Василь (“Вишитий В.”,
 “Конрад”, “Череп”, “Шелест”)
 24-25, 27, 50-53, 56, 79, 86
 Сидорчук Володимир (“Тополія”) 38
 “Синій”. *Див.* Старух Ярослав
 Сировари (Сервири), с.
 Зборівського р-ну 49

“Сірі Вовки”, сотня (вд.) 29
 “Сіроманці”, сотня (вд.) 26-28, 38, 53
 Сказінський Ілярій (“Крига”) 88
 Скалатський, пов. 31, 39
 СКВ 34, 37-38
 Сколівщина 26-27
 Скоробагатий Сильвестр (“Арсен”) 51, 91
 Скузь, агент поліції безпеки та СД 25
 Сліпий Йосип (Йосип Кoberницький-Дичковський) 59
 Слов’ятин, с. Бережанського р-ну 11, 42, 49
 Смереківка (Віцинь), с. Перемишлянського р-ну 44
 Смолич Юрій 59, 90
 Содоль Петро 9, 31
 “Сокил”, з вд. “Холодноярці”, к-р чот. 47
 Солонинка Василь 20
 Сонячне (Шкіндерівка), с. Підгаєцького р-ну 35
 Солтан Михайло 91
 “Спец”. *Див.* Новицький Степан
 СРСР 52, 59,
 Станіславівська, обл. *Див.* Івано-Франківська, обл.
 Старосольський Володимир, адвокат 18
 Старух Ярослав (“Синій”) 21-22, 68, 75
 Стебельський Іван 21
 “Степ”. *Див.* Ковальчук Степан
 “Степанович”. *Див.* Шанайда Іван
 Степняк Михайло (“Сергій”) 57
 “Степовий”. *Див.* Сава
 Стецько Ярослав 12, 22-23
 Стецько Ярослава, лідер КУН 62
 Столярова Наталя 92
 Стратин, с. Рогатинського р-ну 50
 Стрий, м. Львівської обл. 27
 Стрийська, окр. 26
 “Стрийський”. *Див.* Якубовський Володимир
 Стрийщина 27
 Стрипа, р. 34, 39
 Сусак Віктор 8, 18, 56, 59-60
 Сута Іван 93
 США 12, 39

Т

Тарко Михайло 96
 Татари 38-39

Теребовлянський, пов. 31
 Тернопіль, м. 7-8, 11, 13, 16, 22-23, 44, 56, 59-62
 Тернопільська, обл. 7, 11, 25, 28-31, 35, 37, 40, 52, 63
 Тернопільська, окр. 28, 31, 35, 37
 Тернопільське, воєводство 13-14
 Тернопільський, пов. 31
 Тернопільщина 7-9, 27, 32, 34, 37-39, 50, 59, 61, 63, 75
 Тимчій Володимир (“Лопатинський”) 19, 32
 “Тирса Наталка”. *Див.* Романів Наталія
 “Тихий”, з вд. “Орли”, рой. 41
 Тишко Марія 60
 “Токаря”, ім., сотня 38
 “Топір”. *Див.* Івашків Богдан
 “Тополя”. *Див.* Сидорчук Володимир
 “Трембіта”, сотня (вд.) 26
 Тростянець, с. Бережанського р-ну 34
 “Тур”. *Див.* Шухевич Роман
 Турковський Василь 12

У

УВО 16
 УГВР 48
 Угорці (Мадяри) 39
 Удовенко Дмитро 39
 Узбеки 38-39
 Україна 7, 13, 23, 49, 51, 57, 62-63
 Умань, м. Черкаської обл. 23
 УНС 9, 25-29, 36
 УПА 7-10, 25, 28-29, 33-39, 41, 48-50, 52-52, 55-57, 61-62, 76
 УПА-Захід 9-10, 29, 31, 35-35, 38-42, 49-53, 55, 79, 81
 УПА-Південь 35, 38
 УПА-Північ 35, 38-39
 УРСР 19-20, 55-57, 90
 Усач Андрій 11

Х

Хаварівський Богдан 96
 Хамчук Петро (“Бистрий”) 29, 88
 Харків, м. 59
 “Хмель”. *Див.* Фрасуляк Степан
 Хмельницький Богдан, гетьман 14
 Хмельницький, м. 23
 Ходаківський М., інструктор вишколу хліборобської молоді 18
 Ходорівщина 56

“Холод”. *Див.* Левкович Василь
“Холоднярці”, сотня (вд.) 36, 42-44, 47
Холодзяни, прис. с. Лопушне
Кременецького р-ну 46
Хома Михайло (“Довбуш”, “Збуй”,
“Обух”, “Юрко”) 36, 65-66, 88

Ф

Федик Богдан (“Крук”) 36, 43, 47, 88
Федик Олександр (“Модест”) 47
“Федір”. *Див.* Бойко Петро
Федорик Федір (“Ігор”) 52
Філь Євген 11, 93
Фрага, с. Рогатинського р-ну 52
Франко Іван 12
Франкфурт-на-Одері, м. у
Німеччині 24
Франц-Йосиф І, імператор 12
Фрасуляк Степан (“Хмель”) 27
Фуглевич Степан, писар 33

Ц

Цюцьків, прис. *Див.* Малинівка, с.
Рогатинського р-ну

Ч

Ченстохова, м. у Польщі 17
Червоноармійський, р-н.
Див. Радивилівський, р-н
“Череп”. *Див.* Сидор Василь
“Чернець”. *Див.* Левкович Василь
“Черник”, к-р сот. 37
Чех, к-р підстар. шк., пор. 39
Чижевський Василь (“Артем”,
“Демид”, “Карат”) 8, 10, 21, 37, 51
“Чмелик”, к-р вд. “Кривоніс І” 27
Чмир Петро (“Крилатий”) 37
“Чорний”. *Див.* Шепета Василь
Чорний Ліс, урочище 45
Чорний Ярослав (“Корінь”) 41
Чорний Нестор 9
“Чорнобровий”, к-р сот. “Трембіта” 27
Чорновіл Валентина 9
Чорновіл В’ячеслав 9
“Чорноморці”, сотня (вд.) 40-44, 47
“Чорнота”. *Див.* Гасин Олекса
“Чорнота”, з вд. “Лісовики”, к-р сот. 42
Чортківська, окр. 28, 31, 35, 37-38
Чортківський, пов. 31
Чортківщина 29, 36-37
“Чос”. *Див.* Гладун Василь
“Чубенко”. *Див.* Росоловський Дмитро

“Чугайстир”. *Див.* Росоловський
Дмитро
“Чупринка Тарас”. *Див.* Шухевич Роман

Ш

Шанайда Іван (“Данило”, “Нестор”,
“Степанович”, “Ярослав”) 27,
34, 51, 86
Шанковський Лев 8
“Шарий”, к-р боївки 27
Шевчук Григорій 59, 90
“Шелест”. *Див.* Сидор Василь
Шепета Василь (“Чорний”) 88
“Шершень”. *Див.* Пархуць Дмитро
Шкіндерівка, с. *Див.* Сонячне, с.
Шніцер Олексій (“Меч”) 43-44
“Шолом”. *Див.* Голяш Григорій
Шпіцер Василь 19, 32
Штендера Євген 8
Штокало Василь 10
“Шуляк”. *Див.* Михальчук Іван
Шумський, р-н 29
“Шухай”. *Див.* Польовий Омелян
Шухевич Роман (“Тур”, “Чупринка
Тарас”) 22-23, 51-52, 63, 85, 102

Щ

Щеглюк Василь 10, 26-27

Ю

Юрик Олександр 96
Юрик Юрій 10-12
Юрків Богдан 74, 76-77
“Юрко”. *Див.* Хома Михайло
Юхнович Іван (“Кок”) 36, 40, 43, 88

Я

Яглуш, с. Рогатинського р-ну 40, 50-52
“Якір”. *Див.* Польовий Омелян
Якубовський Володимир
 (“Бондаренко”, “Стрийський”)
31, 36, 39, 42-44, 49, 87-88
“Ярко”, обл. фінансовий реф. 34
“Ярослав”. *Див.* Шанайда Іван
Ярцівці, с. Зборівського р-ну 8, 12,
14, 18, 20, 49, 80
“Яструб”. *Див.* Вільшинський Богдан
“Яструб”. *Див.* Карпенко Дмитро
“Ясь”. *Див.* Польовий Омелян
Яцишин Іван (“Гордієнко”) 32, 87
Яцівці, с. Зборівського р-ну 49

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ ТА АБРЕВІАТУР

ВВ – внутрішні війська
вд. – відділ
військ. – військовий
віст. – вістун
ВО – воєнна округа, військова округа
ВП – Військо Польське
ВШВО – військовий штаб воєнної округи
ГВШ – Головний військовий штаб
ГК – Головне командування, Головний Командир
ГДА – Галузевий державний архів
ДАТО – Державний архів Тернопільської області
ДУН – Дружини Українських Націоналістів
заст. – заступник
зв. – зв'язок, зв'язковий
ЗУЗ – Західні Українські Землі
ЗЧ – Закордонні частини [ОУН]
ім. – імені
інстр. – інструктор
інт. – інтендант
КВШ – Крайовий військовий штаб
КДБ – Комітет державної безпеки
к-да – команда
КЕ – Крайова ексекутивна
кер. – керівник
КК – кримінальний кодекс [УРСР]
КП – Крайовий провід
КП(б)У – комуністична партія більшовиків України
к-р – командир
КУН – Конгрес Українських Націоналістів
кур. – курінь, курінний
МВС – Міністерство внутрішніх справ
НКВД – (Народный комиссариат внутренних дел) Народний комісаріат внутрішніх справ [СРСР]
НКВС – Народний комісаріат внутрішніх справ [СРСР]
обком – обласний комітет
обл. – область
ОіСУЗ – Осередні та східні українські землі

окр. – округа
ОУН – Організація Українських Націоналістів
ПВК – повітова військова команда
пвх. – політвиховник
ПЕ – повітова ексекутивна
підстарш. – підстаршинська
ПК – Подільський край
пов. – повіт
пор. – поручик
прис. – присілок
райпартком – районний партійний комітет
реф. – референтура, референт
р-ий – ройовий, к-р рою
рой. – рій, ройовий
розв. – розвідка, розвідчик
сан. – санітар
СБ – служба безпеки
СБУ – Служба Безпеки України
СД – (SD – Sicherheitsdienst) Служба безпеки [Німеччини]
СКВ – самооборонні кущові відділи
сmt. – селище міського типу
сот. – сотенний, сотник
сот-ий – сотенний, к-р сотні
СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік
ст. – століття
стр. – стрілець
ТОКМ – Тернопільський обласний краєзнавчий музей
УББ – управління по боротьбі з бандитизмом
УВО – Українська Військова Організація
УГВР – Українська Головна Визвольна Рада
УДК – Український допомоговий комітет
УМВС – управління Міністерства внутрішніх справ
УНС – Українська Народна Самооборона
УПА – Українська Повстанська Армія
УРСР – Українська Радянська Соціалістична Республіка

УСБУ – Управління Служби
Безпеки України
УЧХ – Український Червоний Хрест
хор. – хорунжий
ЦДАВО – Центральний державний
архів вищих органів влади і
управління України

ЦДВР – Центр дослідження
визвольного руху
ЧА – червона армія
ч-ий – чотовий, к-р чоти
чот. – чота, чотовий
шк. – школа

ПЕРЕЛІК ФОТОГРАФІЙ ТА ІЛЮСТРАЦІЙ

1. Хрест, зрізаний польськими “стшельцами” на передодні національно-релігійного здвигу на козацькій могилі біля с. Присівці Зборівського р-ну	15
2. Національно-релігійний здвиг 29 серпня 1929 р. на козацькій могилі біля с. Присівці Зборівського р-ну	15
3. Відзнака ДУН	22
4. Організаційно-територіальний поділ ВО З “Лисоня” і Тернопільської обл. ОУН станом на січень 1944 р. Мапу виконав Володимир Мороз	30
5. Присяга вояка УПА. Ймовірно, додаток до наказу військового штабу ВО З “Лисоня”	48
6. Ганна Молінська – “Зоряна”, санітарка в курені к-ра “Остапа”. Дружина О. Польового.	49
7. Обкладинка архівно-кримінальної справи	54
8. Довідка про відбуття О. Польовим терміну ув’язнення.	58
9. Листівка “Україно”. 1929 р.	64
10. Наказ ч. 2 про організаційні справи від 24 лютого 1944 р.	65
11. Наказ ч. 3 про організаційні справи від 24 лютого 1944 р.	66
12. Протокол допиту Василя Булавського від 8 червня 1946 р. Сторінка 1.	67
13. Протокол допиту Василя Булавського від 8 червня 1946 р. Сторінка 2.	68
14. Протокол допиту Василя Булавського від 8 червня 1946 р. Сторінка 3.	69
15. Протокол допиту Василя Булавського від 8 червня 1946 р. Сторінка 4.	70
16. Протокол допиту Василя Булавського від 8 червня 1946 р. Сторінка 5.	71
17. Протокол допиту Василя Булавського від 9 червня 1946 р. Сторінка 1.	72
18. Протокол допиту Василя Булавського від 9 червня 1946 р. Сторінка 2.	73
19. Звинувачувальний висновок у слідчій справі Омеляна Польового від 24 лютого 1947 р. Сторінка 1	78
20. Звинувачувальний висновок у слідчій справі Омеляна Польового від 24 лютого 1947 р. Сторінка 2	79
21. Звинувачувальний висновок у слідчій справі Омеляна Польового від 24 лютого 1947 р. Сторінка 3	80
22. Звинувачувальний висновок у слідчій справі Омеляна Польового від 24 лютого 1947 р. Сторінка 4	81
23. Автобіографія Омеляна Польового. Кінець 1980-х рр.	82

24.	Відповідь Управління СБУ Львівської області голові комісії з питань поновлення прав реабілітованих Тернопільської облради про відмову у реабілітації Омеляна Польового. 15 листопада 1997 р.	83
25.	Омелян Польовий, ймовірно, під час служби у Війську Польському ...	84
26.	Омелян Польовий у м. Краків. 1940 р.	84
27.	Омелян Польовий під час перебування в таборах.	84
28.	Омелян Польовий під час перебування в таборах. Березень 1958 р. Підпис: "Дорогий Мамі від сина. Ось такий-то, Мамо, я сьогодні." ...	84
29.	Командант військового вишколу, урядуючий провідник ОУН Микола Лебідь.	85
30.	Командир Північної групи ДУН, Головний Командир УПА Роман Шухевич.	85
31.	Командир 201 батальйону охоронної поліції Євген Побігущий.	85
32.	Командир УНС та УПА-Захід Олександр Луцький.	85
33.	Обласний командир УНС на Дрогобиччині, командир загону УНС "Кривоніс" Лука Павлишин.	86
34.	Командир УПА-Захід Василь Сидор.	86
35.	Тернопільський обласний/Подільський Крайовий провідник, командир ВО "Лисоня" Іван Шанайда.	86
36.	Обласний референт УЧХ Тернопільщини, зв'язкова Головного Командира УПА Галина Дидик.	86
37.	Начальник штабу ВО "Лисоня" та загону к-ра "Остапа", к-р куреня Володимир Якубовський.	87
38.	Начальник розвідного відділу військового штабу ВО "Лисоня", Тернопільський обласний референт розвідки Іван Яцишин.	87
39.	Господарчий референт Тернопільського обласного проводу ОУН Петро Будний.	87
40.	Організаційний референт Тернопільської обл./Подільського краю ОУН, ймовірно, член штабу ВО "Лисоня" Григорій Голяш.	87
41.	Старшини сотні, ймовірно, "Бурлаки", по середині у білім кошуку, ймовірно, сот. "Чорний" (Василь Шепета).	88
42.	Старшини сотень, середній ряд: Зліва направо: пор. "Крук" (Богдан Федик), нач. штабу "Бондаренко" (Володимир Якубовський), окр. пров. "Юрко" (Михайло Хома), хор. "Кок" (Іван Юхнович) та сот. "Чорний" (Василь Шепета); Верхній ряд, перший праворуч, ймовірно, пор. "Блакитний" (Теоділь Бедрій), другий ліворуч, ймовірно, сот. "Бистрий" (Петро Хамчук); Нижній ряд перший ліворуч, ймовірно, пор.-пвх. "Крига" (Ілярій Сказінський).	88
43.	Фотокартка Ганни Молінської на пам'ять Омеляну Польовому. 1947 р. Підпис: "На пам'ятку для дорогого Муля посилає Нуся".	89
44.	Фотокартка Ганни Молінської на пам'ять Омеляну Польовому. 16 березня 1952 р. Підпис: "На пам'ятку кожному й незабутньому Мульцю висилає Нуся".	89
45.	Перший секретар обкому КП(б)У Львівщини Іван Грушецький.	90
46.	Перший секретар обкому КП(б)У Тернопільщини Григорій Шевчук.	90
47.	Діач УНР, радянський письменник, журналіст Юрій Смолич.	90
48.	Редактор Головної редакції Української Радянської Енциклопедії, один із авторів гімну УРСР Микола Бажан.	90
49.	Омелян Польовий під час перебування в таборах.	91
50.	Омелян Польовий під час звільнення з таборів. 1971 р.	91

51.	Колима, табір у м. Белово. 28 березня 1956 р. Стоять зліва направо: 1 – нн, 2 – нн, 3 – Михайло Пасічник, 4 – нн, 5 – Сильвестр Скоробагатий, 6 – нн, 7 – Михайло Солтан, 8 – нн, 9 – нн. Сидять зліва направо: 1 – нн, 2 – Омелян Польовий, 3 – нн, 4 – Микола Волощук	91
52.	Похорон Юлії Михайлівни, матері О. Польового. 20–21 лютого 1990 р.	92
53.	Омелян Польовий. Січень 1996 р.	92
54.	Омелян Польовий і онуки Наталя Столярова та Олег Недошитко. 1995 р.	92
55.	Омелян Польовий з друзями у м. Львів. Зліва направо: Віктор Борищук, Григорій Пришляк, Степан Романишин, Омелян Польовий, Ілля Оберишин. 1995 р.	93
56.	Омелян Польовий з активістами громадських організацій. Тернопіль, жовтень 1997 р. Зліва направо: Борислав Пташник, Іван Сута, Іван Гавдида, Омелян Польовий, Ярослав Пришляк, Євген Філь . . .	93
57.	Омелян Польовий на громадсько-політичному мітингу в Тернополі. . .	94
58.	Омелян Польовий (в центрі), Петро Касінчук (праворуч) під час пере- захоронення вояків УПА, що загинули в бою під Альбанівкою. 1997 р. . .	94
59.	Омелян Польовий з побратимами на “Золотій поляні”. 1997 р. . . .	94
60.	Омелян Польовий і Петро Кекіш. Червень 1998 р.	95
61.	Яків Говда і Омелян Польовий. Червень 1998 р.	95
62.	Вручення Омеляну Польовому медалі за поранення. 1998 р. Зліва направо: 1 – Омелян Польовий, 2 – Іван Гавдида, 3 – Борислав Пташник, 4 – Михайло Ратушний, 5 – Михайло Тарко, 6 – Ольга Жулковська, 7 – Петро Пташник.	96
63.	Вручення Омеляну Польовому медалі за поранення. 1998 р. Зліва направо: 1 – Борислав Пташник, 2 – Ольга Жулковська, 3 – Богдан Хаварівський, 4 – Омелян Польовий, 5 – нн, 6 – Олександр Юрик . .	96
64.	Ігор Олещук і Омелян Польовий. Вересень 1998 р.	97
65.	Омелян Польовий у власній квартирі. 1998 р.	97
66.	Напередодні Великодніх свят працівник соціального захисту відвідав О. Польового, передавши Великодній кошик та підписку на газету. 10 квітня 1999 р.	97
67.	Обкладинка книги Б. Андрушків “Тернистими Стежками”, присвяченої О. Польовому. Тернопіль, 2002 р.	98
68.	Емблема Зборівського пластового куреня ім. Омеляна Польового . . .	98
69.	Вулиця Омеляна Польового у м. Тернопіль	98
70.	Відкриття меморіальної плити О. Польового. Грудень 2000 р.	99
71.	Відновлений пам’ятний барельєф О. Польовому. 2010 р.	99
72.	Пропам’ятний конверт із зображенням пам’ятної плити присвяченої О. Польовому. Початок 2000-х рр.	100
73.	Пропам’ятний конверт із зображенням О. Польового. Січень 2013 р. . .	100
74.	Витяг з наказу КВШ УПА-Захід про нагородження к-ра “Остапа” – Омеляна Польового та інших вояків з ВО 3 “Лисоня”.	101
75.	Грамота про нагородження О. Польового ювілейною відзнакою з нагоди сторіччя з дня народження Романа Шухевича за заслуги в національно-визвольній боротьбі, в утвердженні та розбудові Української держави (посмертно). Ювілейний Хрест	102
76.	Пам’ятник Омеляну Польовому на Микулинецькому кладовищі, м. Тернопіль.	103

ЗМІСТ

Вступ	7
Сім'я Омеляна Польового та період навчання у гімназії	12
Шлях революційної боротьби в Організації Українських Націоналістів ...	17
В рядах Дружин Українських Націоналістів	22
Діяльність в Українській Народній Самообороні	25
На чолі третьої воєнної округи "Лисоня"	29
Командування військовими підрозділами Української Повстанської Армії	39
Лікування та переведення у Крайовий військовий штаб УПА-Захід ...	49
Арешт та перебування у виправно-трудових таборах	53
Життя після звільнення з ув'язнення. Незалежна Україна	60
Вшанування пам'яті Омеляна Польового на Тернопільщині	63
Додатки	
Документи	
1. Листівка "Україно". 1929 р.	64
2. Наказ ч. 2 про організаційні справи від 24 лютого 1944 р.	65
3. Наказ ч. 3 про організаційні справи від 24 лютого 1944 р.	66
4. Протокол допиту Василя Булавського від 8 червня 1946 р.	67
5. Протокол допиту Василя Булавського від 9 червня 1946 р.	72
6. Витяг з автобіографії Василя Булавського від 3 листопада 1946 р. ...	74
7. Звинувачувальний висновок у слідчій справі Омеляна Польового від 24 лютого 1947 р.	78
8. Автобіографія Омеляна Польового. Кінець 1980-х рр.	82
9. Відповідь Управління СБУ Львівської області голові комісії з питань поновлення прав реабілітованих Тернопільської облради про відмову у реабілітації Омеляна Польового. 15 листопада 1997 р. ...	83
Фото	84
Показчик	104
Список скорочень та аббревіатур	112
Перелік фотографій та ілюстрацій	113

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ

Літопис УПА – це серійне книжкове видання. Його завдання – опублікувати, з дотриманням джерельної точності, документи й матеріали до історії УПА, а також стимулювати й видавати праці про діяльність УПА та історію України того періоду взагалі. Кожний том або група томів Літопису присвячені окремим темам і мають назву. Частина томів охоплює історію УПА за певний період на більших територіях, як, наприклад, на Волині, в Галичині, на українських землях під Польщею тощо. Кожна з цих територій може мати два – три, а то й більше томів. Додаткова серія книжок буде присвячена загальним темам, або збірникам спогадів, праць, або може бути книжкою одного автора на якусь тему. Збірники появляються не періодично, а в залежності від підготовки й опрацювання наступного тому. Нумерація книжок Літопису може йти інакше, ніж за оголошеним територіальним планом чи хронологією подій. Документи передруковуються з дотриманням джерельної точності, зі збереженням загальної форми оригіналу. Конечні виправлення чи відтворення пошкоджених місць відзначаються квадратними дужками або – де потрібно – пояснені в примітках. Так само відзначаються додані редакцією слова, пояснення чи заголовки в тексті. Інші підпільні матеріали – мемуари, меморандуми, публіцистика тощо – передруковуються без пропусків, проте мовні й правописні виправлення детально не відзначаються, хіба в особливих випадках. Як правило, передруки беруться з оригіналів, але при відсутності оригіналу до уваги береться найвірогідніша копія чи передрук. В усіх випадках точно подається джерело, а у випадку передрукованих архівних матеріалів – теж місце збереження даного матеріалу. Кожний том має довідник осіб та місцевостей і словник неясних слів, скорочень та маловживаних чи незрозумілих слів.

LITOPYS UPA –CHRONICLE OF THE UKRAINIAN INSURGENT ARMY

Litopys UPA is a series of books, produced with the aim of publishing source documents and materials relating to the history of the UPA, as well as stimulating and publishing works about the activities of the UPA and, in a more general way, the history of Ukraine of that period. Each volume or group of volumes of Litopys UPA is devoted to a specific theme and has a separate title. Some of the volumes deal with the history of the UPA in a given period of time or in a given region – for example, in Volyn', in Halychyna, in the regions of Ukraine held by Poland and so on. Two, three, or even more volumes may be devoted to general themes, to collections of memories, or to single books by individual authors dealing with particular questions. The appearance of Litopys UPA is not periodic, and depends on the pace at which successive volumes are compiled and prepared for print. The volumes may appear in an order other than that indicated above, based on a territorial and chronological principle. In reprinting documents, we adhere strictly to their sources and preserve the general form, language and orthography of the originals. Places in the text where corrections have had to be made, or where the original documents have been damaged or had to be reconstituted, are designated with square brackets, or, if necessary, provided with explanatory footnotes. Words, explanations, or titles inside the texts that have been added by the editors are indicated in a similar manner. Other underground materials – memories, memoranda, works of publicists and the like – are also reprinted without omissions, but only in exceptional cases are linguistic and orthographic corrections indicated. Reprints are based on original texts. In cases where the original text is not available, the reprint is based on the most reliable copy of reprint. The sources of all materials used are clearly indicated and in the case of reprinted archival material, their present locations are also given. Each volume is provided with an index of names of persons and places and a glossary listing names that may not be clear, abbreviations and rarely used or incomprehensible words.

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ

Серійне книжкове видання документів, матеріалів і наукових праць до історії Української Повстанської Армії

Досі появилися такі томи Літопису УПА основної серії:

Том 1. Волинь і Полісся: німецька окупація; книга 1: Початки УПА; документи і матеріали. Містить політичні й організаційні документи та матеріали до історії УПА на Волині та Поліссі. Третє, виправлене вид., 1989 р., 256 с.

Том 2. Волинь і Полісся: німецька окупація. Книга 2. Містить підпільні документи і матеріали про бойові дії УПА на Волині й Поліссі. Друге, виправлене видання, 1985 р., 256 с.

Том 3–4. Чорний Ліс: видання команди Станиславівського тактичного відтинка УПА, 1947–1950 роки. Книга 1 і 2. Містять меморіяли, біографічні нариси й документи про дії відділів УПА Станиславівського ТВ УПА, оповідання, новели й вірші.

Том 3. Книга 1: 1947–1948. Друге, виправлене видання, 1987 р., 272 с.

Том 4. Книга 2: 1948–1950 (продовження). Друге, виправлене видання, 1989 р., 288 с.

Том 5. Волинь і Полісся: німецька окупація; книга 3: спомины учасників. Містить спогади, рецензії та підпільні матеріали про дії УПА, повідомлення про договір про ненапад між ГК УПА й угорською армією. 1983 р., 312 с.

Том 6. УПА в світлі німецьких документів, 1942–1945; книга 1: 1942 – липень 1944. Містить аналізи, меморандуми, повідомлення, звіти, а також переклади українських документів для центральних політичних, військових і поліційних установ. 1983 р., 256 с.

Том 7. УПА в світлі німецьких документів; 1942–1945; книга 2: серпень 1944–1945. 1983 р., 272 с.

Том 8. Українська Головна Визвольна Рада; документи, офіційні публікації, матеріали; книга 1: 1944–1945. Містить основні документи Першого Великого Збору УГВР, передрук органу Президії УГВР *Вісник* (ч. 4 (7), серпень 1945), статті та матеріали з 1944–45 рр., які стосуються цілості визвольного руху. 1980 р., 320 с.

Том 9. Українська Головна Визвольна Рада; книга 2: 1946–1948. Містить видання УГВР *Самостійність* і *Бюро інформацій УГВР* та інші матеріали. 1982 р., 520 с.

Том 10. Українська Головна Визвольна Рада; книга 3: 1949–1952. Містить документи, офіційні повідомлення, публікації й матеріали УГВР в Україні, між ними *Бюро інформацій УГВР*, вип. 4, 6 і 9. 1984 р., 424 с.

Том 11. Тернопільщина: список впадших героїв української революції в боротьбі з московсько-більшовицьким окупантом за час від 13 березня 1944 до 31 грудня 1948 року. Підпільне видання містить біографії 725 осіб, які загинули на території Тернопільської округи та подає нові дані про смерть 100 невідомих повстанців. 1985 р., 248 с.

Том 12. Третя подільська воєнна округа УПА («Лисоня»). Містить видані командою ВО описи боїв відділів від 11.1943 до 08.1945 р., збірник підпільних пісень «Повстанський стяг» виданий з нагоди п'ятиріччя УПА в 1947 р. 1989 р., 352 с.

Том 13. Перемищина – Перемиський курінь; книга 1: Денник відділу «Бурлаки» (В. Щигельського). Містить денник цього відділу («Ударники»-4, 94а) від 10.1946 р. До 24.10.1947 р., ведений бунчужним «Буркуном», з епілогом Б. Гука («Скали»), списки вояків, господарські документи. 1986 р., 370 с.

Том 14. Перемищина – Перемиський курінь; книга 2: Денники й документи. Містить денники сотенного «Крилача» (Я. Коцьолка) з 1944 і 1947 років, які продовжив сот. «Бурлака» (В. Щигельський), денник сотні «Крилача» (ведений бунчужним «Орестом») і документи обох сотень. 1987 р., 262 с.

Том 15. Костянтин Гіммельрайх: Спогади командира відділу особливого призначення «УПА-Схід». Автор- киянин – оповідає про свої переживання від 1941 р. до рейду на Захід в 1945 р. (мобілізація до ЧА, німецький полон, окупований Київ, участь у підпіллі ОУНм, старшинська школа, мандри по Поділлі й к-р вд. особливого призначення УПА-Схід). 1987 р., 266 с.

Том 16. Підпільні журнали закерзонської України, 1945–1947. Містить передруки підпільних журналів: «Тижневі вісті», «Лісовик», «Інформативні вісті», «Інформатор» і «Перемога». Всі числа журналів супроводяться англomовним резюме. Має статтю про історію підпільної видавничої діяльності на Закерзонні. 1987 р., 608 с.

Том 17. Англomовні видання українського підпілля, 1946–1947. Містить передруки підпільних видань: «Нові Лідіце», «Виселення єпископа Коциловського», «Вибори в СРСР», «Нова голодова катастрофа в Україні», «Фашистське страшило», «До братніх чеського і словацького народів». 1988 р., 192 с.

Том 18. Карпатська група УПА «Говерля»; книга 1: Документи, звіти та офіційні публікації. Містить передрук підпільного видання командування групи *Шлях перемоги*, звіти команд ТВ УПА й звіти к-рів відділів та підвідділів 24 ТВ УПА «Маківка». 1990 р., 328 с.

Том 19. Карпатська група УПА «Говерля»; книга 2: Спомини, статті та видання історично-мемуарного характеру. Охоплює нариси і спомини друковані у підпіллі та написані старшинами і вояками УПА після переходу на еміграцію. 1992 р., 357 с.

Том 20. Покажчик до «Літопису УПА»; книга 1: 1–19 томи. Містить покажчики псевдонімів, прізвищ, географічних назв, інституцій, алфавітні списки авторів та надрукованих матеріалів й інші дані про перших 19 томів «Літопису УПА». 1994 р., 528 с.

Том 21. УПА в світлі німецьких документів, 1941–1943; Книга 3: червень 1941 – травень 1943. Містить звіти, меморандуми, а також переклади українських документів для центральних політичних і поліцейських установ. 1991 р., 271 с.

Том 22. УПА в світлі польських документів; книга 1: Військовий Суд Оперативної Групи «Вісла». Містить вирoki, звіти та кореспонденцію Військового суду Оперативної групи «Вісла» за період 06–09.1947 р. 1992 р., 627 с.

Том 23. Медична опіка в УПА: документи, матеріали і спогади. Поміщено спомини санітарів, медиків, лікарів й інших працівників санітарної служби й підпільні документи й біографії працівників УЧХ. 1992 р., 480 с.

Том 24. Ідея і Чин: орган Проводу ОУН, 1942–1946. Політично-інформативний журнал Проводу ОУН містить інформації про боротьбу УПА, німецьку та російську окупаційну політику, розвиток політичної думки. 1995 р., 592 с.

Том 25. Пісні УПА. Збірка пісень, тематично пов'язаних з боротьбою УПА. Містить тексти пісень, їх мелодію і варіанти (понад 600), а також дані про саму пісню, її авторів й оспівуваних у піснях героїв чи події. Охоплює не тільки властиві пісні вояків УПА, але й укладені пізніше в тюрмах і концтаборах чи уложені народом. 1997 р., 556 с.

Том 26. Українська Головна Визвольна Рада. Документи, офіційні публікації, матеріали. Книга 4: Документи і спогади. Містить протокол ВЗ УГВР, доповідь на цьому зборі, листування президента УГВР К. Осьмака, переговори з польським підпіллям, Угорщиною й Румунією, слідчу справу М. і П. Духиш, спогади членів УГВР й інших осіб про утворення та діяльність УГВР. 2001 р., 658 с.

Том 27. Роман Петренко. За Україну, за її волю; спогади. Автор-волиняк – оповідає про свою діяльність від часу війни у 1939 р. до відходу на захід у 1945 р. Спочатку був членом ОУН Сарненського округу (від січня 1942 р. у підпіллі), згодом – шефом господарського відділу ШВО УПА «Заграва», від літа 1943 р. – ГВШ (потім КВШ УПА-Північ) і від літа 1944 р. – старшиною для особливих доручень при ГСЗС УГВР під керівництвом М. Лебеда. 1997 р., 279 с.

Том 28. Марія Савчин. Тисяча доріг; спомини. Авторка розповідає про свої юначі роки до приходу на еміграцію у 1954 р. З 1945 р. була дружиною В. Галаси (заст. пров. ОУН Закерзонського краю і від 1948 р. – пров. ОУН ПЗУЗ) та перебувала разом з ним на Закерзонні, в Карпатах, на Волині, а також – в тюрмі КГБ у Києві. 1995 р., 600 с.

Том 29. Іван Гарасимів («Палій»). 3 юнацьких мрій – у ряди УПА. Спогади дають картину зі щоденного життя повстанців та їхніх к-рів та про становлення населення на цих теренах. Автор розповідає свій бойовий шлях в УПА від осені 1943 до осені 1947 р. в Карпатах (підстаршинську школу) та на Лемківщині (ройовий в сотні У-І (94)). 1999 р., 336 с.

Том 30. Степан Хрін (Степан Стебельський). Кризь сміх заліза; спогади. Книга містить спогади С. Стебельського – «Хріна» та О. Конопладського – «Островерха» – «Спомини чотового УПА Островерха» про їх діяльність в УПА від 1944–1949 рр. на Лемківщині та Дрогобиччині. 2000 р., 552 с.

Том 31. УПА на Львівщині і Ярославщині. Спогади і документи вояків УПА ТВ «Розточчя», 1943–1947. Містить спогади «Сої», «Спартак», «Зенона Семенів» та інших членів відділу УПА к-ра «Бриля», оперативні звіти к-ра «Бриля» та «Гамалії» («Переяслави І» та «Переяслави ІІ»). 2000 р., 324 с.

Том 32. Медична опіка в УПА: документи, матеріали і спогади. Книга 2. Частина книги – це спомини санітарів, медсестер, медиків, лікарів та інших працівників санітарної служби й УЧХ. 2001 р., 581 с.

Том 33. Тактичний Відтинок УПА 26-ий «Лемко»: Лемківщина і Перемищина (Документи і матеріали). Містить дані, що стосуються історії відділів в 1944–1947 рр., оперативні звіти, накази інструкції та вказівки, рейди УПА, та документи підстаршинської школи ім. полк. «Коника». 2001 р., 900 с.

Том 34. Лемківщина і Перемищина – «Холодний Яр», «Бескид», «Верховина»: Політичні звіти. Містить організаційний розподіл підпільної мережі Лемківщини і Перемищини, кадрову обсаду підпільної сітки та політичні й інформаційні звіти з терену за роки 1944–1947 рр. 2001 р., 974 с.

Том 35. Показчик до «Літопису УПА»; книга 2: томи 21–34, томи та 1–3 Нової Серії та томи 1–3 серії «Бібліотека». Містить показники псевдонімів, прізвищ, географічних назв, інституцій, поазбучні списки авторів та надрукованих матеріалів й інші дані про томи «Літопису УПА», книги «Повстанські могили». 2002 р., 870 с.

Том 36. «Книга полеглих членів ОУН і вояків УПА Львівщини». Містить отримані з радянських архівів короткі біографії членів ОУН і УПА, які загинули на Львівщині. 2002 р., 1058 с.

Том 37. Іван Лико. На грані мрії і дійсності: спогади підпільника. 1945–1955. Спогади І. Лика («Скали», «Богдана») – «На грані мрії і дійсності» та М. Терепенка («Медведя») – «На грані двох світів» розповідають про пережите ними в підпіллі на Лемківщині та у польських тюрмах. 2002 р., 644 с.

Том 38. Петро Й. Потічний. Архітектура резистансу: кривки і бункри УПА в світлі радянських документів. Містить схеми та описи різних кривок УПА й запліля та перелік з'єднань ЧА та ВВ НКВД, які були залучені до боротьби проти підпілля, зібраних в Архіві ВВ Українського Округу за 1944–1954 рр. 2002 р., 430 с.

Том 39. Тактичний відтинок УПА 28-й «Данилів»: Холмщина і Підляшся. Документи і матеріали. Містить звіти Холмського ТВ, хроніки сотень, звіти зі зустрічей з представниками польського ВіН, звіт із зустрічі з англійським кореспондентом у 1945–1948 рр. 2003 р., 1058 с.

Том 40. Тактичний Відтинок УПА 27-й «Бастіон»: Любачівщина, Ярославщина, Томашівщина. Документи і матеріали. Містить звіти команди ТВ, хроніки відділів куреня «Месники», звіти й огляди керівництва ІІ Округу ОУН «Батурин», господарські звіти у 1945–1948 рр. 2004 р., 600 с.

Том 41. Президент УГВР Кирило Осьмак. Містить документи та матеріали про К. Осьмака, його життя, наукову діяльність і смерть. 2004 р., 880 с.

Том 42. Петро Й. Потічний. Літопис УПА – Історія: Документи і матеріали. Містить дані про діяльності видавництва “Літопис УПА” за 30-й період, біографії членів видавничого комітету й адміністрації, редакторів, авторів, упорядників і фундаторів томів. 2005 р., 658 с.

Томи 43–44. Боротьба з агентурою: Протоколи допитів Служби Безпеки ОУН в Тернопільщині. 1946–1948. Містять протоколи переслухань працівниками СБ ОУН Тернопільської обл. осіб, підозрілих у співпраці з органами державної безпеки СРСР.

Том 43. Книга 1: поміщено 85 протоколів допитів, що охоплюють 13 р-нів Тернопільщини, зокрема: Бережанський, Білобожницький, Боршівський, Буцацький, Великобірківський, Великоглибочоцький, Великодедеркальський, Вишнівецький, Заліщицький, Залозецький, Збаразький і Зборівський р-ни. 2006 р., 1332 с.

Том 44. Книга 2: містить 108 протоколів переслухань СБ ОУН з районів: Золотопотіцький, Золотниківський, Козівський, Козлівський, Коропецький, Кременецький, Ланівецький, Микулинецький, Новосільський, Підволочиський, Підгаєцький, Почаївський, Пробіжнянський, Скала-Подільський, Скалатський, Теремовлянський, Товстецький, Чортківський, Шумський та з Рогатинського р-ну Станіславської області. Поміщено Протоколи ТОС-у, Протоколи смерті, список функціонерів МВС і МДБ та список слідчих СБ. 2006 р., 1288 с.

Том 45. Генерал Роман Шухевич – “Тарас Чупринка” Головний Командир УПА. Містить спогади про ген. Р. Шухевича, його життя, підпільну діяльність і смерть. 2006 р., 572 с.

Томи 46. Боротьба з агентурою: Протоколи допитів Служби Безпеки ОУН в Тернопільщині. 1946–1948. Книга 3. Продовження тт. 43–44 та містить протоколи переслухань СБ ОУН з 5 р-нів Тернопільської обл.: Великодедеркальського, Вишнівецького, Збаразького, Золотниківського та Кременецького. 2007 р., 896 с.

Том 47. Підпільна Пошта України. Містить ілюстрації ППУ з філателістичної збірки с. п. Степана Голяша з коротким описом рисунків марок і блоків, а також вступні статті, що привідкривають історію її діяльності. 2009 р., 336 с.

Том 48. УПА в світлі словацьких та чеських документів (1945–1948); книга 1: Рейди УПА в документах війська та апарату безпеки ЧСР (1945–1946). Містить дані про пропагандивні рейди УПА Північно-Східною Словаччиною та заходи чехословацької армії і органів безпеки, чехословацько-радянську-польську співпрацю проти УПА, становище українського населення на Закерзонні та документи про реакцію чехословацького суспільства щодо УПА. 2010 р., 864 с.

Том 49. Тернопільщина: “Вісті з Терену” та “Вістки з Тернопільщини”. 1943–1950; книга 1 (1943–1947). Подано підпільні інформації про діяльність ОУН і УПА та суспільно-політичну ситуацію в Тернопільській обл. і суміжних районах. 2010 р., 832 с.

Том 50. Тернопільщина: “Вістки з Терену” та “Вістки з Тернопільщини”. 1943–1950; книга 2 (1948–1950). Містить подальші документи підпілля ОУН за 1948–1950 рр. щодо суспільно-політичної та економічної ситуації в Тернопільщині. 2010 р., 1240 с.

Готуються до друку:

– **УПА в світлі словацьких та чеських документів (1948–1950); книга 2 (1947–1948).**

У новій серії, т. зв. Київській, у співпраці з Інститутом української археології та джерелознавства Національної Академії Наук України Державним комітетом архівів України та Центральним державним архівом громадських об'єднань (ЦДАГО) України появилися такі томи «Літопису УПА»:

1. Видання Головного Командування УПА. Містить такі видання: «До зброї», № 16, 1943, «Повстанець», № 1–6, 1944–1945, «Український перець», № 1–3, 1943–1945 та «Бойовий правильник піхоти». Київ-Торонто, 1995 р., 482 с.

2. Волинь і Полісся: УПА та запілля 1943–1944. Документи і матеріали. Містить документи Головної Команди УПА-Північ та документи ВО «Заграва», «Богун», «Турів» та «Тютюнник». Київ-Торонто, 1999, 724 с.

3. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: директивні документи ЦК Компартії України 1943–1959. Містить документи ЦК КП(б)У – постанови з'їздів, пленумів політбюро, оргбюро, секретаріату, які супроводжуються інформативними записками, довідками, стенограми засідань та виступів членів ЦК КП(б)У. Київ-Торонто, 2001, 652 с.

4. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ (1943–1959). Книга 1: (1943–1945). Містить радянські документи за 1943–1945 рр. Київ-Торонто, 2002, 597 с.

5. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ. (1943–1959). Книга 2: 1946–1947. Містить радянські документи за 1946–1947 рр. Київ – Торонто, 2002, 574 с.

6. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ. (1943–1959). Книга 3: 1948. Містить радянські документи за 1948 р. Київ-Торонто, 2003, 523 с.

7. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ. (1943–1959). Книга четверта: 1949–1959. Містить радянські документи за 1949–1959 рр. Київ-Торонто, 2003, 716 с.

8. Волинь, Полісся, Поділля: УПА та Запілля 1944–1946. Документи і матеріали. Містить документи керівництва УПА-Північ і УПА-Південь, КП ОУН ПЗУЗ і НВРО та груп «Заграва», «Богун», «Тютюнник» і з'єднань груп «33» (ПЗК «Москва»), «44» (ПСК «Одеса»). Київ-Торонто, 2006, 1448 с.

9. Боротьба проти повстанського руху і націоналістичного підпілля: протоколи допитів заарештованих радянськими органами державної безпеки керівників ОУН і УПА. 1944–1945. Містить протоколи допитів радянськими спецслужбами: М. Степаняка, Є. Басюка, М. Гайдука, Я. Білінського, А. Галицької, О. Луцького, Ю. Стельмашука, П. і М. Дужих, В. Павлика, О. Польового, Ф. Воробця, Д. Вітовського, В. Левковича. Київ-Торонто, 2007, 912 с.

10. Життя і боротьба генерала «Тараса Чупринки» (1907–1950). Документи і матеріали. Зібрані джерела, які характеризують основні віхи життя і діяльності ген. Романа Шухевича. Київ-Торонто, 2007, 832 с.

11. Мережа ОУН(б) і запілля УПА на території ВО «Заграва», «Турів», «Богун» (серпень 1942 – грудень 1943 рр.). Містить 353 документи ОУН(б) і запілля УПА на Волині і Південному Поліссі, які відображають діловодство КП, округ, районів ОУН(б) (08.1942–09.1943), а також округ, надрайонів, районів, кушів, підрайонів і станиць запілля УПА (09–12.1943). Київ-Торонто, 2007, 848 с.

12. Воєнна Округа УПА «Буг» 1943–1952. Документи і матеріали. Книга 1. Містить дані командування ВО і окремих підрозділів, пресові видання, звітно-інформативні документи керівництва ОУН на Львівщині. Київ-Торонто, 2008 р., 800 с.

13. Воєнна Округа УПА “Буг” 1943–1952. Документи і матеріали. Книга 2. Містить дані командування ВО і окремих підрозділів, пресові видання, звітно-інформативні документи керівництва ОУН на Львівщині. Київ – Торонто, 2009 р., 1232 с.

14. УПА і запілля на ПЗУЗ. 1943–1945. Невідомі документи. Увійшли джерела УПА-Північ (266 документів) в яких висвітлюється історія керівництва, військових підрозділів, запілля за 1943–1945 рр. Київ – Торонто, 2010 р., 640 с.

15. Боротьба проти повстанського руху і націоналістичного підпілля: протоколи допитів заарештованих радянськими органами державної безпеки керівників ОУН і УПА. 1946–1952. Книга 2. Містить документи з переслухань радянськими органами: М. Павловича, І. Павловича-Бабинця, П. Лиховського, В. Харківа, Г. Голяша, Ю. Матвіїва, С. Ковалю. Київ-Торонто, 2011, 840 с.

16. Волинь і Полісся у невідомій епістолярній спадщині ОУН і УПА. 1944 – 1954 рр. Містить 281 діловий лист керівників УПА та збройного підпілля ОУН (Роман Шухевич, Василь Кук, Микола Козак, Василь Галаса та ін.), які висвітлюють маловідомі, переважно трагічні події національно-визвольної боротьби на Волині та Поліссі у 1944–1954 рр. Київ–Торонто, 2011, 1024 стор.

17. Осип Дяків-“Горновий”. Документи і матеріали. Містить 119 документів (творча спадщина, листування, документи про освіту і навчання, арешт та ув’язнення радянською владою, обставини загибелі; зізнання і спогади осіб, які з ним тісно співпрацювали), присвячених життю та діяльності одного з провідних публіцистів воюючої України, члена Проводу ОУН, заступника Голови ГС УГВР, підполковника-політвиховника УПА Осипа Дяківа-“Горнового”. Київ–Торонто, 2011, 1016 стор.

18. Діяльність ОУН та УПА на території Центрально-Східної та Південної України. Містить підпільні документи і матеріали щодо діяльності ОУН і УПА на території центральних, східних і південних областей України у 1942–1952 рр. Київ-Торонто, 2011, 1160 стор..

19. Підпілля ОУН на Буковині: 1943–1951. Документи і матеріали. Містить звітно-інформаційні документи структур ОУН Буковини, інструкції, пресові видання, деякі матеріали УПА та СБ, а також документи радянських органів держбезпеки. Київ-Торонто, 2012, 784 стор.

20. Воєнна округа УПА «Лисоня». Документи і матеріали. 1943–1952. Містить документи і матеріали військового штабу та окремих підрозділів ВО УПА “Лисоня”, а також звітно-інформаційні документи підпілля ОУН на Тернопільщині. Київ-Торонто, 2012, 848 стор.

21. Ярослав Старух. Документи та матеріали. Містить творчу спадщину, найважливіші документи, спогади та біографічний нарис, які стосуються життя та діяльності Я. Старуха. Київ-Торонто, 2012, 1008 стор.

Готуються до друку:

– **Станіславська округа ОУН. Документи і матеріали. 1945–1951.**

– **Золочівська округа ОУН. Матеріали СБ. Книга 1.**

Серія «Літопис УПА» – Бібліотека

1. Юрій Ступницький. Спогади про пережите. Автор-волиняк – оповідає про свою родину та переживання від юнацьких років (кін. 1930-х до сер. 1950-х рр.). Автор є сином начальника штабу УПА полк. Леоніда Ступницького, разом з яким у 1943 р. пішов в УПА, навчався у старшинській школі «Дружинники». Після арешту в 1944 р. поневірився по тюрмах і таборах Радянського Союзу. Київ, 2000, 128 с.

2. Володимир В’ятрович. Рейди УПА теренами Чехословаччини. Монографію присвячено маловідомому аспекту історії укр. визвольного руху 1940–1950 рр. Львів, 2001, 208 с.

3. Ярослав Грицай – «Чорнота», Параскевія Грицай. А рани не гоїлися: Спомини «Чорноти». Спогади чотового УПА про події, які відбувалися у 1943–1945 рр. на Закерзонні, та його поневіряння по більшовицьких тюрмах і концтаборах Сибіру. Мемуари підготовлені до друку дружиною Параскою Грицай (з дому Ротко). Львів, 2001, 332 с.

4. Спогади вояків УПА та учасників збройного підпілля Львівщини і Любачівщини. Містить спогади В. Левковича («Вороного»), його дружини Ярослави, сот. М. Тарабана («Тучі»), вояків УПА І. Філя («Шеремети»), І. Василевського-Путко («Вуса»), оргмоба К. Міхалика («Думи») та зв'язкової К. Когут-Лялюк («Грізної»), згадку про к-ра Перемиської 6 ВО УПА Я. Чорнія («Кулю»), авторства Ф. Лопадка. Львів, 2003, 448 с.

5. Мирослав Горбаль. Довідник-пошукуєць. Реєстр осіб, пов'язаних з визвольною боротьбою на теренах Львівщини (без Дрогобиччини). 1944–1947 (за архівними документами). Подано ідентифікаційні дані про осіб, які були пов'язані з вивольним рухом та джерела цих даних з ДАЛО за 1944–1947 рр. (плани заходів, стенограми нарад, протоколи засідань та допитів, прокурорські аналізи, агентурні справи). Львів, 2003, 416 с.

6. Мирослав Горбаль. Довідник-пошукуєць. Реєстр осіб, пов'язаних з визвольною боротьбою на теренах Дрогобиччини. 1939–1950 (за архівними документами). Зібрано інформацію про осіб та події, пов'язані з визвольною боротьбою на території Дрогобицької обл. у 1939–50-х рр. на основі документів ДАЛО та інших архівів, а також тематичних видань, публікацій і машинописів. Львів, 2005, 1312 с.

7. Володимир Ковальчук. Діяльність ОУН(б) та запілля УПА на Волині та південному Поліссі (1941–1944 рр.). Досліджено інформативний потенціал джерел з історії діяльності підпілля, формування первісної джерельної бази, особливості фондоутворення, діловодство, класифікацію джерел та особливості діяльності референтур ОУН(б) і запілля УПА. Львів, 2006, 512 с.

8. Онишко Леся. «Нам сонце всміхалось крізь ржаві ґрати». Катери-на Зарицька в українському національно-визвольному русі. На основі документів, спогадів учасників подій досліджено етапи становлення світогляду К. Зарицької, її участь в формуванні УЧХ; діяльність в референтурі пропаганди ОУН та налагодження зв'язків ГК УПА Р. Шухевича; показано її життєвий шлях в тюрмах і таборах СССР, а потім на волі. Львів, 2007, 928 с.

9. Коханська Галина. З Україною у серці. Спомини. Авторка детально розповідає про тогочасну дійсність, яку їй довелося пережити, про свій вступ в ряди ОУН, проходження вишколів, діяльність в Колківській республіці УПА у відділі розвідки, ув'язнення в комуністичних таборах. Львів, 2008, 400 с.

10. Олександр Ішук, Ігор Марчук, проф. Дарія Даревич «Життя і творчість Ніла Хасевича». Книга розкриває життєвий та творчий шлях видатного художника-графіка, члена УГВР з 1949 р., ілюстратора багатьох видань ОУН і УПА – Ніла Хасевича («Бей», «Зот», «Рибак») та доповнена повноколірним каталогом праць мистця. Львів, 2011, 432 стор.

11. Олександр Ішук. «Молодіжні організації ОУН (1939–1955 рр.)». В монографії на основі комплексного аналізу наукової літератури, опублікованих історичних джерел та архівних матеріалів досліджено участь української молоді у боротьбі за державну незалежність у 1939–1955 рр. Торонто – Львів, 2011, 896 стор.

Серія «Події і люди»

1. Посівнич Микола. Нескорений командир. У книзі описано життєвий шлях ГК УПА Р. Шухевича. Торонто-Львів, Вид. 2-е, доп. 2008, 80 с.

2. Осьмак Наталка. Кирило Осьмак – нескорений Президент УГВР. Дослідження розкриває невідомі сторінки життя і діяльності Президента УГВР К. Осьмака. – Торонто-Львів, 2008, 128 с.

3. Посівнич Микола. Степан Бандера – життя присвячене свободі. У книзі описано життєвий шлях Провідника ОУН та ЗЧ ОУН С. Бандери в 1920–1959 рр. Торонто-Львів, 2008, 112 с.

4/I. Петро Й. Потічний. Моя дорога. Біографічні спомини англійською мовою охоплюють період від народження до часу, коли автор, як юнак-воєк УПА, прибув зі своїм відділом до Західної Німеччини наприкінці 1947 р. Торонто – Львів, 2008, 124 с.

4/II. Петро Й. Потічний. Моя дорога. Частина 2. Спомини описують життя автора в США (1950–1964), службу в американській морській піхоті під час Корейської війни, здобуття університетської освіти у Філадельфії і Нью-Йорку та завершуються переїздом до Канади. Торонто-Львів, 2010, 112 с.

4/III. Петро Й. Потічний. Моя дорога. Частина 3. Спомини описують життя автора в Канаді (1964–2012), його працю в МакМастерському університеті, різні академічні заходи і подорожі та його родину. Торонто – Львів, 2012, 160 стор.

5. «Грім» – полковник УПА Микола Твердохліб. Спогади і матеріали / Упорядник Р. Грицьків. Кризь призму спогадів учасників подій та інших матеріалів зображено життя і діяльність видатного повстанського командира, а також висвітлено визвольну боротьбу 1930-х – 1950-х років у Карпатах. Торонто – Львів, 2008, 128 с.

6. Михайло Романюк. Петро Федун – «Полтава» – провідний ідеолог ОУН та УПА. Висвітлено життя та діяльність одного з керівників визвольного руху, процес формування світоглядних позицій, патріотичних переконань та його творчої спадщини. Торонто-Львів, 2009, 128 с.

7. Українська Головна Визвольна Рада / Упорядники П. Й. Потічний, М. Посівнич. Поміщено статті Р. Шухевича, М. Дужого і А. Камінського, спогади Л. Шанковського, Д. Ребет у яких висвітлено боротьбу і роль УГВР в тогочасних суспільно-політичних процесах. Торонто-Львів, 2009, 136 с.

8. Володимир Іванченко. Квітка у червоному пеклі: життєвий шлях Людмили Фої. Книга присвячена життю Л. Фої – «М. Перелесник» (1923–1950), організатора підпілля ОУН у м. Києві під час Другої світової війни та авторки літературних творів. Будучи ключовою фігурою у протистоянні НКВС з СБ ОУН, зірвала операцію зі знищення керівників визвольного руху. Торонто – Львів, 2009, 128 с.

9. Олександр Ішук. Життя та доля Михайла Дяченка – «Марка Боєслава». Книга присвячена життю та долі – письменника, підпільника й одного з керівників Карпатського КП ОУН, автора поетичних творів та оповідань. Торонто – Львів, 2010, 140 с.

10. Олександр Ішук, Володимир Іванченко. Життєвий шлях Галини Голояд – «Марти Гай». Висвітлено життя та долю однієї з діячок визвольного руху Г. Голояд, подано твори письменниці. Торонто – Львів, 2010, 128 с.

11. Володимир Мороз. Портрет Осипа Дяківа-«Горнового». Книга присвячена життю та діяльності відомого публіциста, члена Проводу ОУН та заступника Голови ГС УГВР, підполк.-пвх. УПА. Торонто – Львів, 2010, 128 с.

12. Володимир Мороз. Зиновій Тершаковець-«Федір». Крайовий провідник ОУН Львівщини З. Тершаковець увійшов в історію визвольного руху як засновник та редактор підпільного видання «Літопис УПА». Торонто – Львів, 2011, 128 с.

13. Микола Андрощук-«Вороний». Записки повстанця / Ред. І. Марчук. Книга спогадів (весна 1943 – весна 1944 р.) подає картину дій повстанців на південній Волині (бої з німецькими підрозділами, військами НКВС, зокрема, на Гурбах, Північний рейд). Торонто – Львів, 2011, 128 с.

14. Олександр Ішук, Наталія Ніколаєва. Ярослав Богдан-«Всеволод Рамзенко». Подано життєвий шлях та творчу діяльність письменника-підпільника і чільного діяча ОУН Я. Богдана (1915–1953), проаналізовано тематику основних його праць. Торонто-Львів, 2011, 128 с.

15. Дмитро Проданик. Шлях боротьби Василя Сенчака-«Ворона». Висвітлено життєвий та бойовий шлях В. Сенчака-«Ворона» на посадах районного референта СБ Солотвинщини та надрайонного референта СБ Станиславщини, а також досліджено «чорну» зраду на Станиславщині 1951 р. Торонто – Львів, 2011, 128 с.

16. Олександр Ішук, Ігор Марчук. Брати Бусли. Життя за Україну. Книга про відомих діячів ОУН на Волині Олександра та Якова (референт пропаганди Проводу ОУН) Буслів подає інформацію про їхній нелегкий життєвий шлях. Торонто-Львів, 2011, 128 с.

17. Світло душі родини Левицьких / Упорядник Марія Прокопець. У книзі розповідається про долю родини о. Юрія Левицького та Анастасії з Зубрицьких, з 8-ми дітей якої п'ятеро загинуло у боротьбі за волю України. Торонто-Львів, 2011, 128 стор.

18. Ігор Марчук. Ростислав Волошин. У книзі розповідається про життєвий шлях Р. Волошина, одного з перших організаторів ОУН на Волині, згодом керівника Рівненської ОЕ ОУН, члена БП ОУН та головного на III НВЗ ОУН і ІЗ УГВР. Торонто-Львів, 2012, 128 стор.

19. Дмитро Проданик. Микола Кричун «Черемшина». У книзі на основі архівних документів подано життєвий та бойовий шлях Миколи Кричуна-«Черемшини», «Олексія» на посадах повітового та надрайонного провідника ОУН Вишниччини. Торонто-Львів, 2012, 128 стор.

20. Наталія Ніколаєва. Підпільні друкарні ОУН та їх ліквідація каральними органами СРСР в 1944–1954 рр. В книзі на основі таємних документів ЦК КП(б)У, радянських каральних органів, матеріалів підпілля ОУН та сучасних наукових праць досліджується діяльність підпільних друкарень ОУН в 1944–1954 рр. та процес їх ліквідації органами НКВС-НКДБ-МДБ-МВС-КДБ СРСР. Торонто – Львів, 2012, 132 стор.

21. Василь Ільницький. Провід ОУН Карпатського Краю. Книга присвячена структурі та кадрам Карпатського краю ОУН. На основі різних архівних документів і матеріалів розкриваються структурні трансформації та питання кількісного заповнення керівних органів краю. Торонто-Львів, 2012, 128 стор.

22. Богдан Зек. Олег Штуль у боротьбі за Україну. Представлена книга розповідає про політика, журналіста, громадського діяча Олега Штуля. Торонто-Львів, 2013, 112 стор.

23. Наталія Ніколаєва. Уляна Крюченко – «Оксана». Книга описує життя та долю Уляни Никифоровни Крюченко (1920–1972), підпільниці ОУН, дружини керівника Проводу ОУН та Головного командира УПА в 1950–1954 рр. Василя Степановича Кука (1913–2007). Торонто-Львів, 2013, 128 стор.

24. Сергій Волянук. Омелян Польовий – «Остап». Дана розвідка присвячена життю та діяльності поручника УПА Омеляна Польового, який увійшов в історію українського національно-визвольного руху як один з визначних командирів повстанської армії на Тернопільщині. Торонто-Львів, 2013, 128 стор.

“ЛІТОПИС УПА” В МЕРЕЖІ INTERNET

Заходами Адміністрації видавництва “Літопис УПА” детальну інформацію українською та англійською мовами про видання та споріднені матеріали можна знайти в мережі Internet за адресою:

<http://www.litopysupa.com>

Ця інформація складається з чотирьох груп.

1. Вступ до серій (*Introduction to the Series*), який дає загальні інформації про “Літопис УПА” та цілі видавництва.

2. Інформації про замовлення (*Ordering information*), які дають короткі інформації про кожний том серій та як їх замовляти.

3. Книги “Літопис УПА” (*Litopys UPA volumes*), де про кожний том подано не тільки повну бібліографічну інформацію (титульна сторінка, дата і місце публікації, число ISBN, ціна та редактор книги), але також повний текст вступної статті та резюме матеріалів тому. Текст ілюстрований знімками, які знаходяться в книзі.

4. Споріднені матеріали (*Related Materials*). У цій групі подані публікації інших видавництв, що відносяться до теми УПА та Збройного підпілля в Україні.

Аналогічну інформацію англійською мовою можна знайти також на web сторінці за адресою:

<http://www.infoukes.com/commercial/litopysupa/index.html>

*Про подальші інформації можна звертатися на адресу
Адміністрації:*

— Микола Кулик — **mykola.kulyk@litopysupa.com**
або Редакції:

— Петро Й. Потічний — **peter.potichnyj@litopysupa.com**

Адміністрація в Україні — **litopys@bs.lviv.ua**

Будемо вдячні за відгуки читачів на наше видання.

*Пишіть на подані адреси або також на
www.litopysupa.com*

**ОБ'ЄДНАННЯ КОЛИШНІХ ВОЯКІВ УПА В США Й КАНАДІ
та
ТОВАРИСТВА КОЛИШНІХ ВОЯКІВ УПА
ім. ГЕН. ХОР. ТАРАСА ЧУПРИНКИ В США Й КАНАДІ**

ВИДАВНИЧИЙ КОМІТЕТ “ЛІТОПІСУ УПА”

*М. Бохно, І. Василевський-Путко, І. Гомзяк, Параска Грицай,
О. Дольницький, О. Жигар, Б. Ковалик, М. Кошик,
М. Кулик, Р. Кулик, Катерина Лялюк, М. Лушак, П. Мицак,
Емілія Нагірна-Зінько, Марія Пискірі, А. Потічний, П. Потічний,
М. Рошецький, І. Росіл, Наталя Солтис, І. Терепенко,
Ярослава Філь, О. Цилюпа, С. Шпак, Є. Штендера*

Адміністрація:

М. Кулик, Р. Кулик, Емілія Нагірна-Зінько, Наталя Солтис

Адреса:

*LITOPYS U.P.A.
P.O. Box 97, Station “C”
Toronto, Ontario, M6J 3M7, Canada
mykola.kulyk@litopysupa.com*

Адміністрація в Україні:

Ігор Гомзяк, Богдан Столяр

Благодійний Громадський Фонд “Літопис УПА”

ім. Володимира Макара

Микола Посівнич

Адреса: “Літопис УПА”

*пл. Міцкевича, 6/7, Львів 79005 Україна
тел.(38-032) 272-4064 e-mail: litopys@bs.lviv.ua*

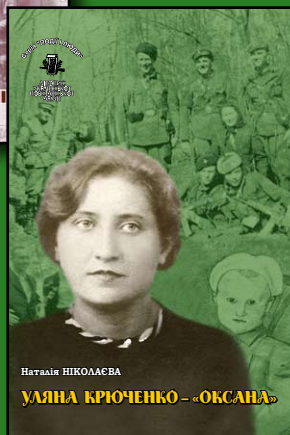
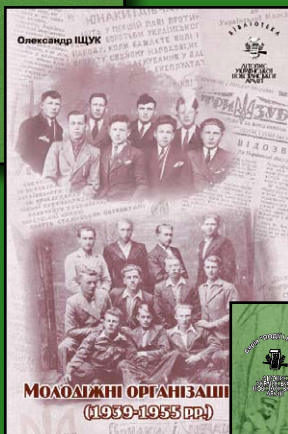
50

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ

ЛІТОПИС УПА

ТОМ
21

LITOPYS U.P.A.

P.O. Box 97, Station "C"
Toronto, ON M6J 3M7
CANADA

mykola.kulyk@litopysupa.com

<http://www.litopysupa.com>

“ЛІТОПИС УПА”

пл. Міцкевича, 6/7

Львів, 79000

UKRAINE

е-пошта: litopys@bs.lviv.ua

Серія "ПОДІЇ І ЛЮДИ"

ЛІТОПИС
УКРАЇНСЬКОЇ
ПОВСТАНСЬКОЇ
АРМІЇ

СЕРГІЙ ВОЛЯНЮК

ОМЕЛЯН ПОЛЬОВИЙ – «ОСТАП»